

**Univerza v Ljubljani
Ekonomska fakulteta**

MAGISTRSKO DELO

**MOŽNOSTI ELEKTRONSKEGA POSLOVANJA Z DAVČNIMI
ORGANI**

Ljubljana, september 2002

MIRAN STANKO

Povzetek

Informacijska tehnologija je prinesla globoke spremembe v poslovanju. Gospodarske organizacije so zgodaj spoznale pomen in vpliv informacijske tehnologije na učinkovitost dela in stroške poslovanja. Institucije državne uprave sledijo razvoju informacijske tehnologije počasneje kot gospodarske organizacije, saj niso izpostavljene tržnim mehanizmom kot so izpostavljene gospodarske organizacije. Poslovanje gospodarskih organizacij je kompleksno in v dobi elektronskega poslovanja tudi močno medsebojno prepleteno. Pri poslovanju se gospodarske organizacije pogosto srečujejo z institucijami javne uprave, zato je pomembno, da so tudi te v razvitosti uporabe IT skladne z gospodarskimi subjekti.

Približevanje Slovenije EU izpostavlja vprašanje razvitosti uporabe IT glede na druge države članice EU in tiste, ki tako kot Slovenija želijo vstopiti v EU. V magistrski nalogi je bila izvedena primerjava razvitosti elektronskega poslovanja (EP) javne uprave v nekaterih državah članicah EU (Avstrija, Nemčija, Španija, Francija, Italija, Irska, Nizozemska, Švedska in Velika Britanija) in nekaterih državah, ki še niso članice EU (Švica, Češka Republika in Madžarska) z razvitostjo elektronskega poslovanja v Sloveniji. Poseben poudarek je bil namenjen razvitosti poslovanja davčnih uprav v navedenih državah. Namen naloge je bil ugotoviti ali je razvitost uporabe EP v slovenski davčni upravi (DURS) enaka kot v primerjanih državah. Analiza je pokazala, da razvitost uporabe EP v Davčni upravi RS nekoliko zaostaja za primerjanimi državami članicami EU, vendar ne toliko, da razlike ne bi bilo mogoče premostiti. Z uresničitvijo nekaterih načrtovanih projektov bo uporaba EP v DURS podobna kot v večini držav članic EU.

Ključne besede: Elektronsko poslovanje, javna uprava, davčna uprava, RIP, izmenjava podatkov, EDI, Evropa

Kazalo vsebine

1	UVOD	1
1.1	Predmet naloge	1
1.2	Namen in cilji naloge	1
1.2.1	Cilji naloge	2
1.2.2	Osnovne predpostavke	2
1.3	Delovna hipoteza	2
1.4	Metode dela	3
1.4.1	Kriteriji primerjalne analize	3
1.5	Predhodne raziskave	4
1.5.1	Tehnične raziskave.....	4
1.5.2	Raziskave na področju prava	6
1.5.3	Varovanje podatkov	7
1.5.4	Raziskave na področju izmenjave podatkov med DZ in DU	7
1.6	Prispevek avtorja	8
2	SODOBNA RAČUNALNIŠKA SREDSTVA ZA IZMENJAVO PODATKOV	9
2.1	Elektronsko poslovanje	9
2.2	Vpliv sodobnih tehnologij na poslovanje	10
2.2.1	Učinkovitost dela	12
2.2.2	Spremembe v načinu dela	14
2.2.3	Novi poklicni profili.....	14
2.3	Značilne tehnologije za elektronsko izmenjavo podatkov ...	15
2.3.1	Komponente tehnologije za elektronsko izmenjavo podatkov.	15
2.3.2	Internet.....	18
2.3.3	Elektronska pošta	18
2.3.4	Pravna vprašanja v zvezi z uporabo elektronske pošte.....	20
2.3.5	Računalniško izmenjevanje podatkov (RIP)	21
2.3.6	Elektronski plačilni promet	24
1.1.1.1	Pravna vprašanja pri elektronskem plačilnem prometu	26
2.3.7	Druge oblike elektronskega izmenjevanja podatkov.....	27
2.4	Problem varnosti podatkov.....	28
2.4.1	Šifriranje	29
2.4.2	Elektronski podpis.....	30
2.4.3	Digitalni certifikati	32

3 SLOVENSKA ZAKONODAJA IN IZMENJAVA PODATKOV..	35
3.1 Slovenski računovodski standardi	35
3.2 Elektronski podpis.....	39
3.2.1 Vrste prenosov podatkov	40
3.2.2 Poudarki zakona o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu	41
3.3 Davčna zakonodaja	45
3.4 Ureditve posameznih vrst obdavčitve.....	47
3.4.1 Dohodnina	48
3.4.2 Davek od dobička pravnih oseb	49
3.4.3 Davek na dodano vrednost	49
3.5 Drugi predpisi in elektronsko poslovanje	50
3.5.1 Zakon o splošnem upravnem postopku.....	50
3.6 Stanje izmenjave podatkov v Sloveniji	51
3.6.1 Strategija elektronskega poslovanja v javni upravi 2001 - 2004	53
3.6.2 Akcijski načrt držav kandidatk	55
3.6.3 Drugi sprejeti dokumenti, pomembni za razvoj elektronskega poslovanja	57
4 STANJE V DEŽELAH ČLANICAH EU.....	58
4.1 Avstrija	59
4.1.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi	59
4.1.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci.....	59
4.1.3 Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju.....	60
4.2 Nemčija.....	61
4.2.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi	61
4.2.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci.....	61
4.2.3 Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju.....	63
4.3 Španija.....	63
4.3.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi	63
4.3.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci.....	64
4.3.3 Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju.....	64
4.4 Francija	65
4.4.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi	65
4.4.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci.....	65
4.4.3 Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju.....	67

4.5	Italija	68
4.5.1	Izmenjava podatkov med davčnimi organi	68
1.1.2	Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci	68
4.5.3	Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju	69
4.6	Irska.....	70
4.6.1	Izmenjava podatkov med davčnimi organi	70
4.6.2	Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci	70
4.7	Nizozemska	72
4.7.1	Izmenjava podatkov med davčnimi organi	72
4.7.2	Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci	72
4.7.3	Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju	74
4.8	Švedska	75
4.8.1	Izmenjava podatkov med davčnimi organi	75
4.8.2	Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci	76
4.8.3	Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju	76
4.9	Velika Britanija	77
4.9.1	Izmenjava podatkov med davčnimi organi	77
4.9.2	Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci	77
4.9.3	Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju	78
5	STANJE V EVROPSKIH DEŽELAH NEČLANICAH EU	80
5.1	Švica.....	80
5.1.1	Izmenjava podatkov med davčnimi organi	80
5.1.2	Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci	80
5.1.3	Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju	81
5.2	Češka Republika	81
5.2.1	Izmenjava podatkov med davčnimi organi	81
5.2.2	Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci	81
5.2.3	Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju	82
5.3	Madžarska	82
5.3.1	Izmenjava podatkov med davčnimi organi	82
5.3.2	Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci	82
5.3.3	Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju	83

6 ANALIZE IN PRIMERJAVE.....	84
6.1 Možnosti izmenjave podatkov	85
6.2 Distribucija davčnih odločb	88
6.3 Tajnost podatkov in varnost zavezancev pri izmenjavi podatkov	89
6.4 Elektronske listine in elektronski podpis	92
7 NAPOTKI ZA PRAKSO	94
7.1 Tehnološki koraki.....	94
7.2 Zakonodajno okolje.....	96
8 SKLEPNE UGOTOVITVE.....	98
SEZNAM UPORABLJENIH OKRAJŠAV	101
SEZNAM SLIK	102
SEZNAM TABEL.....	102
SEZNAM LITERATURE IN VIROV.....	103
Literatura	103
Viri	107

1 Uvod

1.1 Predmet naloge

Pocenitev informacijske tehnologije pogojuje množično uvajanje sodobnih tehnologij v obdelavo vseh vrst podatkov. Področje poslovanja podjetij, predračunavanje in računovodsko sledenje poslovnim dogodkom so v zadnjih petih letih postali nujno potrebni sestavni deli vodenja podjetij.

Množična uporaba sodobnih informacijskih tehnologij daje nove možnosti uporabe, ki s sinergijskimi učinki daje občutno boljše rezultate, kot jih je dajala izolirana uporaba teh tehnologij. Ob tem se uporaba sodobnih informacijskih tehnologij kaže v novi luči in ponuja vrsto novih uporabnih možnosti.

V začetnem obdobju uvajanja sodobnih tehnologij so nastajali posamezni informacijski otoki, ki so obsegali notranje strukture podjetij in drugih institucij. Ob doseganju kritične mase informacijske tehnologije se je pojavila potreba po medsebojnem povezovanju posameznih informacijskih otokov v celovite sisteme. Tako se je močno uveljavil internet, omrežja WAN in druge oblike izmenjave informacij.

V te tokove se vključuje tudi davčna uprava. Razvija se vse več oblik **izmenjave podatkov med davčnimi zavezanci in davčno upravo**. Ta razvoj pa je v Sloveniji še v začetni fazi in ima glede na razvoj tehnologije še velike možnosti razvoja.

Predmet te raziskave je trenutna organiziranost davčnih organov Slovenije glede izmenjave podatkov med davčnim organi in davčnimi zavezanci v elektronski obliki. Hkrati nas zanima tudi primerjava organiziranosti izmenjave podatkov v Sloveniji z organiziranostjo v nekaterih evropskih državah. Ta primerjava je še posebej zanimiva zato, ker se Slovenija pospešeno pripravlja na vstop v Evropsko skupnost. Zaradi tega je jasna slika o stanju v Sloveniji dobro izhodišče za pospešeno prilagajanje organizaciji, kot jo že uporabljajo druge evropske države. V raziskavi bomo poizkušali nakazati tudi nekatere poti do bolj učinkovite rabe sodobne tehnologije v izmenjavi podatkov med davčnim organom in davčnimi zavezanci.

1.2 Namen in cilji naloge

Namen te naloge je raziskati, kakšno je trenutno stanje uporabe sodobnih tehnologij v izmenjavi podatkov pri nas in v tujini in na podlagi spoznanj o trendih razvoja informacijske tehnologije pri nas in v svetu, nakazati možne

nadaljnje poti razvoja izmenjave podatkov med davčnimi zavezanci in davčnimi organi.

1.2.1 Cilji naloge

Cilj raziskave je primerjava stanja zakonodaje s področja izmenjave podatkov v Sloveniji, s stanjem v drugih evropskih državah. Primerjava bo obsegala tako dežele članice Evropske skupnosti, kakor tudi dežele, ki se šele pripravljajo na vstop v Evropsko skupnost.

S primerjalno analizo uporabe sodobnih tehnologij za izmenjavo podatkov bi lahko ugotovili, kako je med evropske države umeščena Slovenija. Iz ugotovitve položaja Slovenije bi lahko ugotovili, katere procese in že delujoče mehanizme izmenjave podatkov v Evropi bi lahko prenesli v naše okolje.

V raziskavi bomo poizkušali razpoznati tudi omejevalne parametre za uvedbo določenih oblik izmenjave podatkov ter nakazati možne poti za odpravo teh omejitev.

1.2.2 Osnovne predpostavke

Raziskava izhaja iz naslednjih osnovnih predpostavk:

- Slovenija bo postala članica Evropske skupnosti in bo morala glede na to usklajevati svojo zakonodajo s priporočili Evropske komisije.
- Slovenija je majhna država z absolutno malim številom davčnih zavezancev, obenem pa je razmerje v strukturi davčnih zavezancev primerljivo z drugimi državami v Evropi. Zaradi majhnosti je organizacijsko bolj fleksibilna, kot ostale evropske države.
- Slovenija ima svoje posebnosti, ki izvirajo iz trenutno sprejete zakonodaje, iz trenutnega stanja informatizacije, jezikovnih posebnosti in iz lokalnih navad davkoplačevalcev. Zaradi navedenega ni možna neposredna preslikava sistemov za izmenjavo podatkov v Slovenski prostor.
- Uvajanje novih sistemov prenosov podatkov zahteva določen čas uvajanja. V tem času se spreminjajo tudi primerljivi tuji sistemi. Zaradi tega je potrebno razvoj teh sistemov obravnavati dinamično.

1.3 Delovna hipoteza

Pri snovanju raziskave bomo izhajali iz ciljev, ki jih želimo z njo doseči. Na podlagi teh ciljev bomo postavili naslednjo delovno hipotezo:

- Slovenska zakonodaja je na področju izmenjave podatkov v primerjavi z informacijsko razvitimi evropskimi državami premalo odprta in določena. Vanjo bi bilo možno vgraditi nove mehanizme, ki bi omogočali izmenjavo podatkov med zavezanci in davčnim organom.
- V Sloveniji je razvoj izmenjave podatkov v začetni fazi. Zaradi tega obstaja veliko možnosti za nadgrajevanje sistema izmenjave in usklajevanje z državami Evropske unije.

Na tej podlagi bomo torej iskali tista določila v slovenski zakonodaji, ki bi jih bilo potrebno spremeniti ali dopolniti, da bi omogočala kar najboljšo izrabo sodobnih elektronskih tehnologij za izmenjavo podatkov in hkrati naredila slovenski sistem izmenjave podatkov bolj skladen z evropskim.

1.4 Metode dela

V raziskavi bomo skušali ugotoviti, kako je glede izmenjave podatkov Slovenija umeščena v evropsko okolje. Zaradi tega je pomembno, da spoznamo organizacijo in stopnjo razvitosti v pomembnejših evropskih državah. Hkrati je pomembno preučiti stanje zakonodaje na tem področju in izvajanje le-te v Sloveniji.

Zato bomo v prvem delu raziskave preučili nekatera sodobna računalniška sredstva, s katerimi se izvaja izmenjava podatkov v Evropi in v Sloveniji. Za tem bomo preučili stanje uporabe teh sredstev v Evropi in Sloveniji in ju primerjali ter ugotovili kaj je v Sloveniji že narejenega in kaj bi bilo potrebno še narediti, da bi dosegli raven drugih evropskih držav.

Uporabili bomo torej opisno in primerjalno metodo.

1.4.1 Kriteriji primerjalne analize

Za potrebe raziskave bomo vzpostavili parametre za primerjavo, po katerih bomo izvedli primerjavo z nekaterimi drugimi državami, ki so bodisi že članice Evropske skupnosti ali pa bodo v naslednjem obdobju to postale.

Kriteriji primerjave bodo naslednji:

1. Izmenjava podatkov med posameznimi deli davčne uprave (notranja izmenjava). V tem delu bomo primerjali, kako so notranje organizirani davčni organi in kakšne vrste izmenjave podatkov uporabljajo.
2. Izmenjava podatkov med davčnimi oblastmi in davčnimi zavezanci. V tem delu bomo primerjali načine izmenjave podatkov med davčno upravo in

zavezancem, načine napovedovanja davkov, zaščito podatkov zavezanca in kakšne informacijske storitve nudi država državljanom.

3. Zaščita davkoplačevalca v pogojih elektronskega poslovanja. V tem delu bomo pogledali stopnjo zaščite državljana in davkoplačevalca v odnosu do države.

1.5 Predhodne raziskave

Področje izmenjave podatkov je predmet obravnave večjega števila strok. Večinoma obravnavajo to problematiko tehnične stroke, saj gre v osnovi za tehnični problem. Tako se srečamo z informatiko, programiranjem in z elektroniko oziroma specialno z računalniško strojno in telekomunikacijsko stroko.

Ko pa obravnavamo področje izmenjave podatkov z davčnimi organi, pa se srečamo še z drugimi strokovnimi področji. Predvsem gre za poznavanje in preučevanje predpisov. Zato je v tem primeru še posebej pomembno področje prava. Zaradi tega je potrebno problematiko izmenjave podatkov **obravnavati multidisciplinarno**.

Vsaka od disciplin, ki se ukvarja z izmenjavo podatkov, je v razvoju izmenjave opravila vrsto raziskav, ki s svojimi izsledki omogočajo vsakodnevno uporabo in dovolj veliko zanesljivost tehnologij za prenos podatkov.

Na proces izmenjave podatkov z davčnimi oblastmi in raziskave s tem v zvezi lahko zaradi tega gledamo iz zornih kotov različnih vej znanosti:

- tehnični vidik,
- pravni vidik,
- vidik varovanja podatkov ter
- organizacijski vidik.

Vsak izmed naštetih zornih kotov je lahko samostojna strokovna celota, ki se razvija in znanstveno raziskuje samostojno ali v povezavi z drugimi. Posamezen pogled lahko opredelimo tudi kot funkcijo, ki jo je potrebno izvajati, da je izmenjava podatkov sploh mogoča. Celovit proces izmenjave podatkov je skupek vplivanja vseh omenjenih pogledov.

1.5.1 Tehnične raziskave

Izmenjava podatkov je bila v prvi vrsti zamisel tehnikov. Izhaja iz razvoja tehnologije, ki je napredovala tako, da omogoča povezovanje računalniških naprav v omrežja. Vzporedno s tehniko povezovanja so se razvijali tudi različni protokoli za izmenjavo podatkov, ki omogočajo večjo zanesljivost, hitrost in

varnost, ustrezni programski paketi in telekomunikacije, ki ta znanstvena dognanja tudi implementirajo.

Na tem področju je bilo narejenih veliko raziskav, saj se ta tehnologija razvija tesno z razvojem druge računalniške tehnologije. Ožje, z našim predmetom raziskave povezano, pa je področje raziskav standardov za prenose podatkov, predvsem standarda Electronic Data Interchange (elektronska izmenjava podatkov - EDI).

V svetu lahko najdemo veliko literature iz tega področja. Literatura je nastajala po letu 1985, posebej intenzivno pa se pojavljajo novi avtorji v zadnjih petih letih, odkar beležimo velik razvoj interneta in z njim povezanih storitev. Posebej se pojavljajo razprave o protokolih in varnosti podatkov v zvezi z E-trgovino. Nekateri avtorji (Stultz, 2000, Jilovec, 1998) se lotevajo samega standarda EDI, drugi obravnavajo pogled uporabe izmenjave podatkov v medpodjetniški izmenjavi podatkov (Business to Business - B2B) (Linthicum, 2000), medtem ko nekateri avtorji poizkušajo pojasniti problem neotipljivosti elektronskega dokumenta v razmerah pravnega prometa (Wright, 2001, Mitrakas, 1997, Galtung, 2000, Baum, 2000). Zasledimo lahko tudi, da se nekateri avtorji ukvarjajo s problemom elektronskega poslovanja z državo in njenimi organi (Zimmerman, 1996).

V Sloveniji je bilo organiziranih nekaj tematskih posvetov o tej problematiki, predvsem na Bledu – Electronic Data Interchange Conference.

Skupni imenovalec vseh objavljenih raziskav iz tega področja je spoznanje, da je za uveljavitev elektronske izmenjave podatkov nujna standardizacija, ki bo prinesla večjo zanesljivost prenosa podatkov, odprla možnosti razvoja poslovne programske opreme večjemu številu neodvisnih proizvajalcev in s tem vplivala na znižanje stroškov ter omogočila povezovanje različnih računalniških programov v sistem, ki bo za uporabnika deloval kot enoten informacijski sistem. Na podlagi specifikacij standardov za izmenjavo podatkov, je mogoče graditi poslovno programsko opremo po modulih. V načrtovanje in razvoj programske opreme se lahko vključujejo posamezne manjše razvojne skupine, ki rešujejo določene specialne probleme. Tak pristop prinaša v razvoj programske opreme konkurenco in s tem večjo kakovost in nižje cene. To pa odpira vrata široki uporabi te tehnologije v vsakodnevnom poslovanju podjetij. Pogled na razprave, ki so jih objavili različni tuji in domači avtorji, pove, da je možno uporabiti tehnologijo elektronskega prenosa podatkov v zelo različnih okoljih in za zelo različne namene.

Dejstvo je, da se tehnologija na tem področju izredno hitro razvija. Uvedba digitalnih telefonskih povezav je povečala hitrost prenosa na 128 bitov/s, kar je v primerjavi s prej uporabljanimi analognimi povezavami pomenilo 4-kratno povečanje hitrosti in obenem bistveno večjo zanesljivost. V praksi se pojavljajo tehnologije ADSL, ki omogočajo prenose do 8Mb/s (Telekom Slovenije, 2002).

Zato lahko na področju tehnike prenosov in ustreznih tehnologij za komunikacijo in pretvarjanje podatkov najdemo izredno veliko različnih raziskav in razprav, ki so specializirane na posamezne segmente prenosne tehnologije. Posamezna tehnična področja se med sabo dopolnjujejo in s skupnimi učinki dajejo podlago za izdelavo učinkovite tehnologije, ki jo s skupnim imenovalcem lahko postavimo kot temelj za uvedbo izmenjave podatkov med davčnimi zavezanci in davčnimi organi.

1.5.2 Raziskave na področju prava

Izmenjava raznih dokumentov z davčno oblastjo je povezana z obveznostmi zavezanca do države ali obratno. Gre za obveznost, ki ima tudi pravne posledice. Zaradi tega je potrebno, da to področje urejajo ustrezni predpisi. Problematiko, ki bi jo bilo potrebno urejati s predpisi bi lahko razdelili na del, ki govori o razmerju med davčnim organom in zavezancem in ki ureja tehnična vprašanja izmenjave podatkov ter del, ki ureja probleme verodostojnosti listin in drugih dokumentov, ki so podlaga za obdavčenje. V tem smislu je precej pomembno tudi vprašanje elektronskega podpisa, ki poizkuša dati elektronskim dokumentom verodostojnost.

Tudi na tem področju je možno v tuji in domači literaturi zaslediti vrsto raziskav.

V tujini lahko najdemo vrsto avtorjev, ki so napisali dela s tematiko elektronske izmenjave podatkov in pravne vsebine tega prenosa. Nekateri avtorji obravnavajo pravni vidik elektronskega trgovanja (Wright, 2000, Mitrakas, 1997, Baum, 2000), drugi pa se lotevajo raziskovanja področja revizije in elektronske oblike dokumentacije (Cronin, 1997).

V Sloveniji je znanstveno raziskoval problem elektronskega podpisa Toplišek (1996). V tej raziskavi je avtor poizkusil podati pregled stanja na področju elektronskega podpisa. Elektronski podpis naj bi bil nadomestilo za lastnoročni podpis osebe na papirnem ali drugem pisnem mediju. Z uvedbo elektronskega podpisa bi bila dana možnost za uvedbo elektronskih listin in sporočil, kar bi pomenilo odprtje vrat v nov način komuniciranja z obeležji pravno veljavnih dejanj. Elektronski računalniški mediji bodo z uvedbo elektronskega podpisa postali več kot samo mediji za pošiljanje sporočil. Postali bodo mediji za prenos listin kot so nalogi o plačilih, pogodbe, fakture, davčne napovedi in podobno. Skratka vseh vrst listin, pri katerih je potrebna nedvomna identifikacija izdajatelja listine.

Poleg tega lahko v Sloveniji zasledimo tudi nekaj razprav o pravnih vidikih elektronskega poslovanja glede na različne parcialna področja te problematike. Avtorji so obravnavali problem obligacijskih razmerij (Mežnar 1994, Slabe 1991), finančne prenose (Črčinovič 1994,1995), veljavnost računalniških in mikrofilmskih zapisov (Trpin 1990), splošna vprašanja RIPa (Slabe 1991),

plačevanje v odprtih okoljih (Gabrijelčič 1995) in uporabo kreditnih kartic (Tekavec 1995). Elektronske listine je v Sloveniji najbolj temeljito obravnaval z vidika knjigovodstva (Koželj 1995) in varstva podatkov v zdravstvu (Lavrenčič 1994). Problematiko elektronskega poslovanja v relaciji s pravom pa je obravnaval Makarovič (2001).

1.5.3 Varovanje podatkov

Davčni zavezanec mora biti v poslovanju z davčnim organom zavarovan pred zlorabami podatkov. Varovanje podatkov pri poslovanju z davčnim organom bi lahko obravnavali tudi kot pravni problem. Varovanje podatkov je pri uvajanju izmenjave podatkov ključnega pomena.

Področje varovanja podatkov je bilo večkrat preučevano. Tudi to področje bi lahko razdelili na samo tehniko zaščite, ki zajema preučevanje kriptografskih tehnik na eni strani in vidik zaščite osebnih podatkov davčnih zavezancev na drugi strani. Na obeh področjih je možno najti vrsto različnih raziskav.

Tematika varovanja podatkov se prepleta z drugimi tematikami povezanimi s prenosi podatkov. V tujini je bilo objavljenih nekaj del s področja prenosa podatkov in varnostjo le-teh. Tako Marcella (1993) obravnava varovanje prenosa in revizijo, Schwartz (2000) obravnava zakonodajo s področja varovanja podatkov, s poudarkom na razmerah v ZDA, problematiko varovanja davčnih zavezancev v poslovanju z davčnimi organi pa obravnava Pechler (1997). V Sloveniji lahko zasledimo nekaj razprav na to temo. Tako (Brejc, 1992) obravnava normativne osnove zaščite in varovanja podatkov. Ugotavlja, da so za varovanje osebnih in neosebnih podatkov podani solidni pravni temelji. Na osnovi preliminarne proučevanj pa je mogoče trditi, da obstaja velik razkorak med normo in stvarnostjo.

Brus (1995) obravnava varovanje osebnih podatkov v pogojih izmenjave informacij.

1.5.4 Raziskave na področju izmenjave podatkov med DZ¹ in DU²

Celovitih raziskav, ki bi zajemale pregled stanja in dajale usmeritve na področju izmenjave podatkov med davčnimi zavezanci in davčnimi organi, je zelo malo. Kot pomembna oporna točka za to raziskavo je raziskava (CFE, 1999), ki je izšla ob jubilejnem 40. letu obstoja organizacije CFE. Ta raziskava prikazuje stanje izmenjave podatkov med davčnimi zavezanci in davčnimi oblastmi v Evropi, konec leta 1999. Probleme sprejemanja elektronskih listin v pravnem prometu, ki je tesno povezan z dokazovanjem v poslovanju z davčnimi organi, je obravnaval Gliniecki (1992). Elektronsko poslovanje je iz vidika zaščite davkoplačevalca

¹ Davčni zavezanci

² Davčna uprava

obravnaval Pechler (1997). Posebno področje delovanja davčnih organov je izmenjava podatkov med davčnimi organi posameznih držav. Ta je v času vse obsežnejše mednarodne trgovine potrebna zaradi preprečevanja davčnih utaj in preprečevanja dvojnega obdavčevanja. Problematiko izmenjav podatkov med davčnimi organi v Evropi je obravnaval Wisseling (1997).

1.6 Prispevek avtorja

Osnovni cilj, ki naj ga ta raziskava doseže, je predvsem primerjava stanja računalniške izmenjave podatkov (RIP) v Sloveniji, s stanjem v Evropi. Analizirali bomo področje RIP, ki se dotika problematike povezave med davčnimi zavezanci in davčnimi organi. Primerjava nam bo nakazala bistvene pomanjkljivosti sedanjega stanja RIP v Sloveniji.

Iz trenutno veljavne zakonodaje v Sloveniji in prakse, ki iz te zakonodaje izhaja, je videti, da davčni organi rešujejo problem povezovanja med zavezanci in davčno upravo v nepovezanih segmentih. Znanih je nekaj rešitev, ki so vpeljane v prakso, temeljev za celovito zasnovo komuniciranja davčnih zavezancev z davčnimi organi pa v zakonodaji ali praksi ni zaznati.

Raziskava naj bi pokazala, kateri koraki v razvoju RIP na področju davčne prakse v Sloveniji so potrebni, da bi lahko dosegli evropsko raven izmenjave podatkov.

2 Sodobna računalniška sredstva za izmenjavo podatkov

2.1 Elektronsko poslovanje

Pojem elektronsko poslovanje pogosto razumemo kot izmenjavo podatkov med računalniki. Če bi v začetkih elektronskega poslovanja res lahko govorili o izmenjavi podatkov med računalniki, pa danes predstavlja ta pojem mnogo več. Pojem elektronsko poslovanje izhaja iz angleškega izraza electronic commerce (Jerman Blažič, 2001, str.11), ki pa je sčasoma tudi postal preozek. Danes označuje elektronsko poslovanje izraz e-business, ki označuje celoten sklop poslovanja s posredovanjem računalnika.

Tako obliko poslovanja določajo naslednje lastnosti (Jerman Blažič, 2001):

Način dela: gre za elektronsko izmenjavo podatkov ob uporabi odprtih omrežij kot je internet;

Vsebina poslovanja: prodaja blaga in storitev, plačevanje, prodaja informacij, bančne transakcije, izmenjava dokumentov in listin, nudenje pomoči na daljavo, storitve državne uprave in podobno;

Udeleženci poslovanja: Posamezniki, organizacije, državna uprava.

Evropska komisija opredeljuje elektronsko poslovanje kot katerokoli obliko poslovanja, pri katerem stranke delujejo elektronsko, namesto da bi delovale fizično oziroma bile v neposrednem fizičnem stiku (European Community Information Society Project Office, 2002)

Dokument komisije Združenih narodov za mednarodno gospodarsko pravo (UNICITRAL)³ z naslovom Modelni zakon o elektronskem poslovanju (Unicitral, 2002) opredeljuje elektronsko poslovanje kot alternativo papirnim metodam komunikacije in hranjenja podatkov.

Po opredelitvi Electronic Commerce Association (E.centre UK, 2002) je elektronsko poslovanje kakršnakoli oblika poslovne ali administrativne transakcije oziroma izmenjave informacij z uporabo kakršnekoli informacijsko-komunikacijske tehnologije.

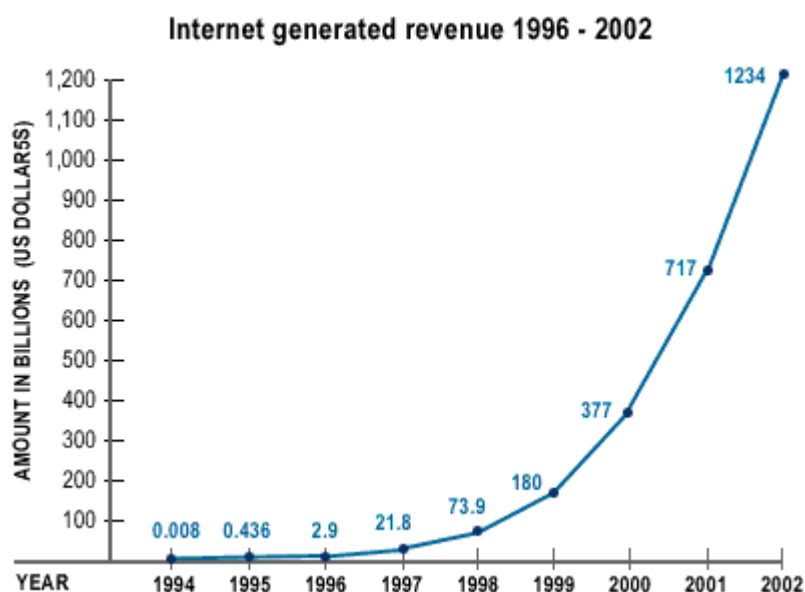
Elektronsko poslovanje je pomembno pri poslovanju na naslednjih področjih:

1. povezovanju med potrošniki in organizacijami,
2. notranjem poslovanju organizacij,
3. poslovanju med organizacijami in
4. poslovanju državne administracije med seboj in občani.

³ UNICITRAL – United Nations Commission of International Trade Law

V svetovnem merilu beležimo hitro rast obsega elektronskega poslovanja, kar govori v prid povečanja zaupanja uporabnikov in ponudnikov v tako obliko poslovanja. Vsekakor je enostavnost poslovanja, hitrost transakcij in znižanje stroškov osnovni razlog za tako napredovanje obsega elektronskega poslovanja. Na sliki 1 vidimo obseg elektronskega poslovanja v svetu, ki izhaja iz rasti prihodkov, ustvarjenih s pomočjo elektronskega poslovanja. Vidimo lahko, da obseg poslovanja narašča eksponentno. Iz tega lahko sklepamo, da se bo obseg poslovanja povečeval, kar bo pripeljalo do tega, da bo slej ko prej dosežena kritična masa uporabnikov elektronskega poslovanja tudi v Sloveniji, kar bo pripeljalo do tega, da se bo v tak način poslovanja vključila tudi državna uprava s svojimi institucijami.

Slika 1: Rast obsega dohodkov iz naslova elektronskega poslovanja

Vir: http://www.nua.ie/surveys/analysis/graphs_charts/comparisons/total_revenue_generated_2002.html

V nadaljevanju se bomo omejili na poslovanje državne administracije in državljanov oziroma posebne skupine državljanov, to je davčnih zavezancev.

2.2 Vpliv sodobnih tehnologij na poslovanje

Računalniška tehnologija se je pojavila v praksi postopoma. Breme uvajanja te tehnologije v podjetja in ustanove so prevzemala velika podjetja in nekatere državne institucije. Razlog je bil predvsem v visoki ceni investicije v opremo in kasnejše vzdrževanje opreme in kadrov.

Pomembna prelomnica v računalniški tehnologiji je bila izdelava osebnega računalnika v letu 1980. Sprva je bila uporaba osebnih računalnikov

nepomembna in omejena zgolj na osebno uporabo posameznih navdušencev. Zasnova osebnega računalnika pa je skrivala velik potencial nadaljnjega razvoja, saj je omogočala razvoj dodatnih razširitvenih elementov neodvisnim proizvajalcem. Tako se je na trgu pojavilo veliko različnih kartic, ki so funkcionalnost osebnega računalnika hitro povečevale.

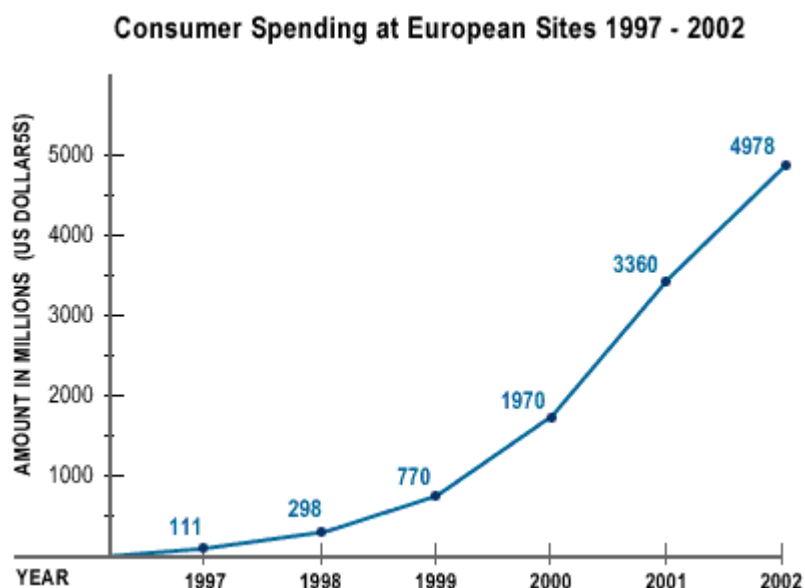
Poslovno priložnost so v osebnem računalniku zaznali tudi proizvajalci programske opreme. Na trgu se je pojavilo veliko različne opreme, ki je omogočala poceni in učinkovito gradnjo lokalnih informacijskih sistemov. To priložnost so izkoristila mala podjetja, ki so svoj informacijski sistem temeljila ravno na taki opremi.

Nekoč prevladujoča tehnologija osrednjih računalnikov se je počasi začela umikati tehnologiji osebnih računalnikov. Za posebej pomembno prelomnico v razvoju osebnih računalnikov lahko smatramo uvedbo grafičnih vmesnikov in z njimi povezano tehnologijo, ki je s sabo prinesla tudi medmrežne komunikacije in enostavnost ter široko sprejemljivo ceno takih povezav (Gradišar, 1996).

Široka opremljenost podjetij s sodobno informacijsko tehnologijo je prinesla samoumevno nadaljevanje razvoja, ki gre v smeri povezovanja med podjetji, posamezniki in drugimi uporabniki (Zupan, 2000). Po letu 1995 je viden skokovit razvoj javnih in privatnih omrežij. Med javnimi omrežji je najbolj znano in široko uporabljano medmrežje ali internet. Tehnologijo privatnih omrežij pa uporabljajo različna podjetja in sistemi (npr. banke), ki želijo uporabljati sodobno tehnologijo povezovanja, pa hkrati ne želijo tvegati varnosti podatkov v javnih omrežjih (Erban, 1997).

Elektronsko poslovanje uporablja vse več končnih kupcev različnega blaga in storitev. Ta oblika nakupovanja postaja v nekaterih segmentih trgovine resen konkurent običajni trgovini, kar je razvidno iz obsega poslovanja, ki je prikazan na sliki 2. To dokazuje vse večje zaupanje končnih potrošnikov v tako obliko poslovanja. Obenem pa trend naraščanja obsega nakupov govori tudi o trendu naraščanja števila uporabnikov, ki znajo in želijo uporabljati internet kot sredstvo za poslovanje.

Slika 2: Pregled rasti nakupov s pomočjo elektronskega poslovanja v Evropi

Vir: http://www.nua.ie/surveys/analysis/graphs_charts/comparisons/consumer_spending_europe.html

Sodobna računalniška sredstva so povzročila veliko sprememb v poslovanju podjetij, organizaciji in kadrih. Lahko rečemo, da skoraj ni področja v poslovanju podjetja, kjer ne bi čutili vpliva sodobne računalniške tehnologije (Zupan, 2000; Bregar, 2001).

2.2.1 Učinkovitost dela

Najpogosteje opazimo vpliv uvedbe sodobne računalniške tehnologije v spremembi učinkovitosti dela v podjetjih. Gospodarski subjekti želijo poslovati ekonomično. Njihov cilj je zagotoviti čim večje rezultate glede na vložek. Zato podjetja neprestano iščejo načine za optimizacijo poslovanja, ki zajema iskanje načinov za čim bolj smotrno uporabo razpoložljivih sredstev. Temeljni način povečevanja dobičkonosnosti podjetja je v zniževanju stroškov in povečevanju prihodkov. Velik vpliv na oba elementa ima nadzor nad trošenjem prvin, kot so material ali delovna sila in hkrati nadzor in analiza prihodkov. S pomočjo različnih analiz je možno pridobiti ustrezne informacije, ki so potrebne za ukrepanje. Več kot je teh informacij in bolj ko so pripravljene, lažje je sprejemati upravljalške ukrepe (Gradišar, 1996).

Sodobne organizacije postajajo vse bolj zapletene. V obtoku je veliko različnih informacij, zahtevani reakcijski časi pa se krajšajo. To zahteva veliko število obdelav informacij in ustrezne ter hitre presoje o potrebnih ukrepih. Če taka opravila opravljamo ročno, potem potrebujemo veliko število zaposlenih. Pri tem naletimo na dva omejevalna faktorja in sicer tržno priznano ceno izdelka in s tem ceno dela na trgu ter vse večje stroške enote dela, ki je posledica pritiska

sindikato in splošnega gibanja ravni plač (Rebernik, 1995). Sodobna računalniška sredstva uspešno nadomeščajo delovno silo pri opravi urejanja informacij za potrebe odločanja. Tako obdelane informacije so cenejše in hkrati bolj sistematsko in kakovostno obdelane, saj ustrezna programska oprema omogoča nadzorovan in vnaprej predviden postopek obdelave podatkov.

Podjetja potrebujejo sistem za obdelavo podatkov, ki bo učinkovit. To pomeni, da bo sposoben obdelati veliko število informacij in jih preoblikovati v sintetične informacije, ki bodo primerne za odločanje. Torej v informacije, ki bodo točne, pravočasne, popolne in razumljive (Gradišar, 1996). Pri tem je pomembno, da uporaba takih naprav ni predraga. Sodobne računalniške tehnologije nudijo to, kar sodobna podjetja potrebujejo. Uvedba cenjenih osebnih računalnikov in spremljajoči hiter razvoj programske opreme in veliko število pomožnih naprav, ki funkcionalnost računalnikov še povečujejo, je priložnost, da je postala taka oprema dostopna vsakomur.

Učinkovitost sodobnih računalniških naprav se kaže na naslednjih področjih:

- **Hitrost obdelave podatkov** – v postopku programiranja pripravljeni algoritmi se s sodobnimi računalniki lahko izvajajo izredno hitro. Današnja tehnologija v osebnih računalnikih omogoča delo s procesorji, katerih takt presega 1 GHz. Trend nadaljnjega razvoja kaže, da se bodo te hitrosti še povečevale. Iskanje, sortiranje in urejanje podatkov v smiselne informacije poteka zaradi tega vedno hitreje, zanesljivost algoritmov pa je konstantna oziroma se s časom še povečuje. Oba elementa skupaj tvorita celoto, ki jo je na ročni način praktično nemogoče slediti.
- **Število obdelanih podatkov** – Kakovostna informacija je funkcija količine vhodnih parametrov relevantnih za določen odločitveni problem. Problem sprejemanja določene odločitve je v oceni ali je število podatkov, ki govorijo o določenem problemu zadostno, da je tveganje pri sprejetju odločitve dovolj malo, da odločitev sprejmemo. Če odločitev sprejemamo na podlagi majhnega števila informacij o problemu, potem bo tveganje glede izida odločitve večje. Zato poizkušamo dobiti čim več informacij o problemu in jih na nek način urediti v sliko, ki nam bo omogočila najbolj optimalno odločitev. Urejanje informacij brez računalnika je bolj omejeno, kot z računalnikom. Količina vhodnih informacij je omejena, ker običajno ob sprejemanju odločitev nimamo na voljo neomejen čas priprave odločitve. Računalnik je sposoben obdelati bistveno večje količine podatkov, kot to lahko naredimo ročno. Poleg tega lahko te podatke uredimo z uporabo dodatnih algoritmov za oceno tveganja ali simuliranja dogodkov, kar da podatkom novo dodatno vrednost. Taka informacija je bistveno kakovostnejša kot jo lahko pridobimo z ročno obdelavo (Bohanec, 1995).
- **Sposobnost preoblikovanja podatkov** v uporabne informacije – Programski algoritmi omogočajo specializirano obravnavo podatkov. Glede na potrebe lahko iz iste skupine podatkov pridobimo z ustreznimi algoritmi

različne informacije. S pomočjo kombinacije različnih algoritmov lahko vzpostavljamo take sisteme, ki nam omogočajo, da nam računalniška sredstva samodejno generirajo informacije, ki so neposredno uporabne v odločitvenih procesih. Nekatere odločitvene procese lahko celo samodejno opravljajo (Gradišar, 1996).

- **Komuniciranje s sorodnimi napravami** – Pri pripravi informacij se običajno srečujemo s postopkom, ki obsega zbiranje podatkov, obdelavo podatkov in dostavo teh podatkov do uporabnikov. Zbiranje in dostava podatkov pogosto zahtevata precej časa in sredstev. Sodobna računalniška sredstva omogočajo neposredno povezavo med posameznimi napravami. Take povezave poenostavljajo zbiranje podatkov in prenos rezultatov do uporabnikov. S tem se znižajo stroški obdelave podatkov, hkrati pa se poveča hitrost pretoka podatkov med posameznimi uporabniki, kar zmanjšuje reakcijski čas in zmanjšuje število napak pri prenosih (Greer, 1998).

2.2.2 Spremembe v načinu dela

Uvajanje sodobne računalniške tehnologije ima posledice tudi v organizaciji podjetij. Podjetja za normalno delovanje ne potrebujejo več določenih delovnih mest, saj funkcijo teh delovnih mest prevzema računalniška oprema. Tako na primer v oddelkih računovodstva ne vidimo več pogosto stroge delitve na saldakontiste, bilanciste, knjigovodje osnovnih sredstev in podobno. Te naloge se zaradi sodobne računalniške opreme združujejo v eno delovno mesto. Zaposleni, ki na takih delovnih mestih delajo, morajo biti usposobljeni za večjo širino dela, ročno delo pa nadomešča računalniška obdelava. Oddelki računovodstva se krčijo, število nalog v računovodstvih pa se povečuje, saj se vse pogostejše pojavljajo zahteve za informacijami, ki sproti odražajo dogajanje v poslovanju podjetja.

Podobne preobrazbe doživljajo vse poslovne funkcije v podjetjih (Davis, 1993). Zaznati je splošni trend zmanjševanja števila zaposlenih in združevanja sorodnih funkcij, po drugi strani pa povečevanja števila in obsega nalog, ki jih morajo zaposleni na teh delovnih mestih opravljati.

Ta preobrazba ima neposreden vpliv na organizacijo podjetja (Cvirn, 2001). Določena delovna mesta in oddelki se ukinjajo, pojavljajo se nova delovna mesta in oddelki, katerih osrednja naloga je povezana z zbiranjem, obdelavo in tolmačenjem informacij.

2.2.3 Novi poklicni profili

Uvajanje novih informacijskih tehnologij prinaša zahtevo po širšem znanju zaposlenih na obstoječih delovnih mestih. Najbolj osnovna širitev znanja je poznavanje sodobnih orodij za delo z računalniki. Pogled v razpisne pogoje za delovna mesta nam pove, da skoraj povsod v administraciji zahtevajo znanje

računalništva. Pogosto je s tem mišljeno poznavanje osnov dela z računalnikom, poznavanje nekaterih osnovnih orodij za zbiranje podatkov, obdelavo in pripravo informacij. To zahteva prilagoditev zaposlenih v obliki dopolnilnega izobraževanja.

Pojavili pa so se tudi nekateri povsem novi poklici, kot na primer računalniški tehniki, programerji, organizatorji informatike in podobno. Ti zapolnjujejo potrebo po novih delovnih mestih, ki so nastala zaradi zagotavljanja delovanja informacijskih sistemov v podjetjih.

2.3 Značilne tehnologije za elektronsko izmenjavo podatkov

Poslovanje pravnih in fizičnih oseb z davčnimi organi poteka preko različnih medijev. Danes še vedno srečamo papirno komunikacijo kot najbolj pogosto. Zaradi dolge uporabe so se v zvezi z uporabo papirja v komunikaciji z davčnim organom oblikovali potrebni mehanizmi, ki dajejo taki obliki verodostojnost in zanesljivost. Vsi postopki odločanja in preverjanja identitete so prilagojeni takemu načinu komuniciranja. Uporaba drugih medijev je redka.

Nas zanima predvsem poslovanje preko elektronskega medija, katerega osnova je računalniška tehnologija. V nadaljevanju si bomo pogledali značilnosti najbolj pogoste oblike elektronskih medijev, ki temeljijo na računalniški tehnologiji.

2.3.1 Komponente tehnologije za elektronsko izmenjavo podatkov

Elektronsko poslovanje je nastalo in se razvijalo kot proces. V razvoju je tudi sedaj in dobiva vedno bolj kompleksno obliko in široko uporabnost. Razvoj elektronskega poslovanja je tesno povezan z razvojem tehnologije za prenos podatkov. Ta je bila sprva ločena na omrežja govorne in mobilne telefonije, kabelska omrežja, podatkovna omrežja, televizijska oddajanja in podobno. Razvoj teh tehnologij pa prinaša konvergenco tehnologij (Jerman Blažič, 2001). Pri tem gre za poenotenje standardov za prenos govora, slike in podatkov. Združevalni dejavnik tehnologij sta standarda TCP (Transmission Control Protocol) in IP (Internet Protocol), ki omogočata hkraten prenos različnih podatkov, video signalov, govora in zvoka.

Poenotenje tehnologij prinaša povečanje prometa v komunikacijskih kanalih. Zato postaja pomemben omejevalni dejavnik pasovna širina komunikacijskega kanala. Ta določa količino podatkov, ki jih v določeni časovni enoti prepusti komunikacijski kanal. Ponudniki telekomunikacijskih storitev ponujajo različne storitve, ki širijo propustnost komunikacijskih kanalov. Običajna storitev je ISDN priključek, vse bolj pogosto pa se pojavlja ADSL priključek (ADSLGuide, 2002), ki povečuje količino podatkov na časovno enoto za do 10 krat in hkrati omogoča nižjo ceno na časovno enoto.

Prehod iz analognih komunikacij na digitalne in naprej v ADSL prinaša tudi višjo

kakovost in zanesljivost povezav.

Področje povezav se širi še na kabelska omrežja, ki jih ponujajo kabelski distributerji. Ta pomenijo napredek tako v nižanju cene kakor tudi v pasovni širini kanala. Svojo vlogo dobiva tudi mobilna telefonija, ki omogoča uporabo elektronskega poslovanja praktično povsod.

Drugi komponenta elektronskega poslovanja je varnost. Bistvo varnosti v elektronskem poslovanju je preprečevanje nepooblaščenega zmanjševanja vrednosti virov (Jerman Blažič, 2001). Viri so lahko zaupni podatki, elektronski dokumenti ali strojna in programska oprema sistemov povezanih v javno omrežje.

Varnost je lahko ogrožena na več načinov:

- s prisluškovanjem,
- ponarejanjem informacij,
- pretvarjanjem,
- nepooblaščno uporabo virov,
- nepooblaščenim razkritjem informacij,
- zanikanjem sodelovanja pri določenih dejavnostih,
- onemogočanjem dela oziroma uporabe virov in
- z analizo prometa.

Elektronsko poslovanje omogoča sodelovanje akterjev poslovanja brez izkazovanja identitete. Tako se lahko vključi v splet vsakdo, ki razpolaga z ustrežno opremo in sodeluje v sistemu aktivno ali pasivno. Ob tem lahko prevzame poljubno identiteto in se z njo predstavlja vsem ostalim sodelujočim akterjem v omrežju.

Če je tak način predstavljanja sodelujočih sprejemljiv za sodelovanje brez posebnih pravnih posledic, pa deluje kot omejevalni dejavnik pri poslovanju s pravnimi posledicami. Tako sodelovanje je na primer plačevanje v elektronski obliki, opravljanje določenih pravnih poslov, napoved davkov, urejanje osebnih dokumentov in podobno. Napačno predstavljanje lahko povzroči nepooblaščno prejemanje določenih podatkov in s tem škodo osebi za katero se je sodelujoči predstavljal (Stallings, 1998).

Uvajanje sodobnih tehnologij prehiteva pravno stroko, ki ne uspeva ustrezno reševati novih zahtev elektronskega poslovanja (Toplišek, 1996). Zaradi tega je v preteklosti že prihajalo do raznih zlorab, največkrat v plačilnem prometu. Hiter razvoj elektronskega poslovanja je bil izrazit na področju trgovine. Temu ne uspeva slediti razvoj plačevanja v elektronski obliki. Kreditne kartice so postale plačilno sredstvo tudi v elektronski obliki, kot nadomestek elektronskega denarja, saj so bile že pri roki in je bilo potrebno le malo, da so bile uporabne tudi za elektronsko plačevanje. Ob tem pa zaščita plačnikov ni ustrezna, saj prihaja do mnogih zlorab. Pravna stroka oblikuje ustrezna pravila za poslovanje v

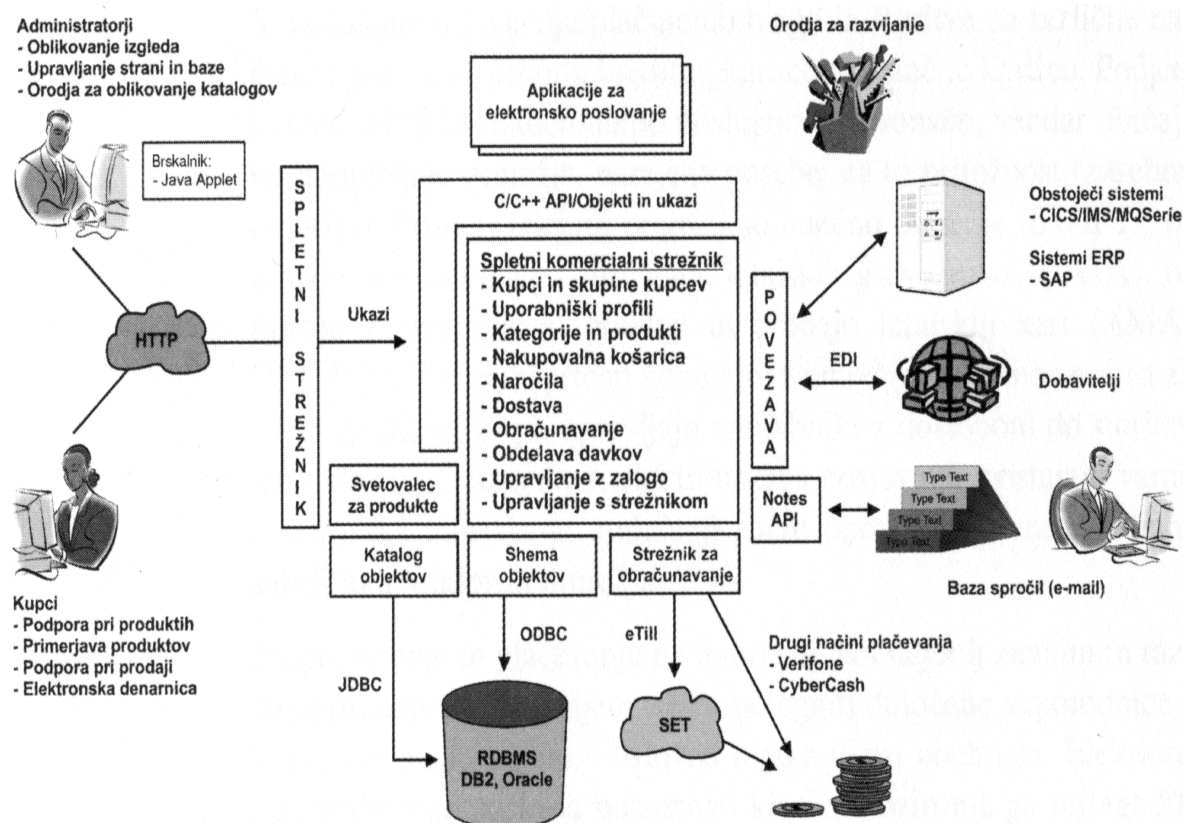
elektronski obliki in vse pogostejše se pojavljajo predpisi, ki upoštevajo tudi možnost elektronskega poslovanja.

Temu sledi tudi varnostna tehnologija, ki vzpostavlja mehanizme, ki ščitijo uporabnike elektronskega poslovanja pred zlorabami.

Tretja komponenta elektronskega poslovanja je oprema in infrastruktura za elektronsko poslovanje (Jerman Blažič, 2001, str. 121). Ta je sestavljena iz osnovne opreme, omrežne opreme, sistemov za zagotavljanje identitete, baz podatkov in sistemov za zagotavljanje delovanje spletnega poslovanja.

Vse našteje sestavine je potrebno ustrezno usklajene sestaviti v delujoči sistem. Na sliki 3 je prikazana zgradba sistema za elektronsko poslovanje, ki se uporablja v komercialne namene. Zgradba tega sistema je tipična zgradba, ki se uporablja tudi za druge namene, med ostalim lahko tudi za poslovanje z davčnimi organi.

Slika 3: Arhitektura programske opreme za spletno poslovanje NetCommerce podjetja IBM

Vir: Jerman Blažič, 2001

Tako sestavljeni kompleksni sistemi za elektronsko poslovanje so zgradba, ki jo najpogosteje najdemo v okolju interneta.

2.3.2 Internet

Internet (medmrežje ali splet) je razvejano omrežje raznih vrst računalnikov, ki za medsebojno komunikacijo uporabljajo protokol TCP IP (Greer, 1998). Zgrajeno je iz računalnikov, ki predstavljajo vozlišča in računalnikov, ki predstavljajo odjemalce ali ponudnike določenih informacij. Računalniki so povezani med sabo s telefonskimi linijami, vse bolj pogosto pa z namenskimi hitrimi povezavami, ki omogočajo veliko pasovno širino prenosa podatkov.

Sistem je nastal kot projekt univerz za izmenjavo podatkov v znanstvene namene (Vaskevitch, 1995). Sistem je prerasel zamisel snovalcev. Danes je to ogromno omrežje za prenos podatkov, v katerega je vključeno milijone računalnikov. Uporabnikom je na voljo ogromno informacij, saj lahko vsakdo, ki to želi, svoj računalnik nameni za strežnik podatkov.

Velika količina informacij hkrati pomeni težavo, saj je med njimi težko najti tisto pravo informacijo, ki jo nekdo želi imeti. Zaradi tega so se pojavili specializirani sistemi za iskanje informacij (Yahoo, Altavista, Google, Lycos)(Glossbrenner, 2001).

Tehnologija je hitro napredovala in omogočila visoko zanesljivost delovanja omrežja. To pa je povzročilo, da so začeli ta medij obravnavati kot resen informacijski kanal tudi ponudniki resnejših vsebin. Tako lahko danes najdemo internet kot informacijsko opcijo na vseh področjih življenja. Uporabljajo ga podjetja za medsebojno komunikacijo, plačevanje, izmenjavo podatkov, prodajo, ponudbo, oglaševanje. Uporabljajo ga razne institucije, kot sredstvo promocije in komuniciranja z uporabniki. Ta medij uporablja tudi državna administracija za komunikacijo z državljanji. Povsem resna so prizadevanja za vzpostavitev javnih portalov, ki bodo nadomestili okenca v upravnih enotah, davčnih uradih in drugje, kjer si do sedaj ni bilo možno predstavljati opravljanja poslov brez osebnega stika (CVI, 2001).

Ugotovitve:

1. Internet je predvsem stabilen in močno razvejan medij, ki omogoča nadgraditev z uporabo specializiranih aplikacij za različna področja poslovanja podjetij, bank, ustanov ali državnih institucij. Odprtost zasnove interneta omogoča hiter razvoj in vse kaže, da bo ta še vedno tako hiter tudi v bodoče. To pa pomeni, da bo vse več aplikacij podpiralo tak način komuniciranja. Internet je postal de facto standard komuniciranja.

2.3.3 Elektronska pošta

Elektronska pošta je **način** elektronskega sporočanja, pa tudi **sporočilo** samo,

preneseno na tak način. Zanj se uporablja tudi izraz izmenjava sporočil (MHS – Message Handling System), ki ga uporablja standard CCITT X.400 (Bradeško 1993, str. 59). Za prenos sporočil po elektronski pošti se uporabljajo vse vrste povezav med računalniki. Povezave so lahko javne ali zasebne. Javne povezave so povezave kot na primer internet, zasebne pa so lokalna ali odprta omrežja računalnikov, ki pa niso dostopna vsem, ki bi to želeli, temveč samo osebam, ki imajo dovoljen dostop do takega omrežja. Ta omrežja se običajno uporabljajo v zaprtih poslovnih sistemih. Sporočila v elektronski pošti so običajno nekodirana in sestavljena iz ovojnice z informativnimi podatki o sporočilu (čas, ime in elektronski naslov oddajne in naslovne osebe, tehnični podatki o programu ipd.) ter samega sporočila (Hughes, 1998; Grabnar, 1995). Sporočilo je lahko, kot bomo kasneje videli, kodirano ali odprto, vsebuje pa lahko tudi pripeto sporočilo, podatke ali dokumente. Sporočila v tej elektronski obliki je možno izpisovati in shranjevati na magnetne pomnilnike.

Delo z elektronsko pošto je enostavno. Za to opravilo je bila razvita cela vrsta različnih programov, ki omogočajo enostavno prebiranje, shranjevanje, iskanje, oblikovanje in pošiljanje. V osnovi je bila elektronska pošta razvita za izmenjavo sporočil in pripetih datotek med raznimi uporabniki. Oblika sporočil ni formalizirana, razen najosnovnejšega formata ovojnice, ki omogoča delovanje sistema elektronske pošte. Razlog za to je v namenu, ki je primarno izmenjava neformalnih sporočil med uporabniki. Zaradi tega ima elektronska pošta določene pomanjkljivosti, ki njeno uporabnost v formaliziranem poslovanju zmanjšujejo. Elektronska pošta omogoča množične in hitre prenose sporočil. Programska oprema omogoča avtomatizacijo opravil v zvezi s pošto, kar pomembno pospeši delo.

Elektronska pošta deluje tako, da se oddano sporočilo prenaša od oddajnega računalnika na poštni strežnik lokalnega priključka, nato pa potuje od vozlišča do vozlišča v omrežju, dokler ne prispe do naslovnega strežnika. Tam se sporočilo shrani v poštni nabiralnik prejemnika (mail box) in čaka, da prejemnik odda zahtevo za prevzem pošiljk iz mail boxa. Sporočilo se šele takrat prenese na računalnik prejemnika. Fizična lokacija prejemnikovega računalnika ni pomembna. Tak način dela omogoča, da sta prejemnik in pošiljatelj neodvisna, tako lokacijsko kakor tudi časovno. Pošiljatelju ni potrebno skrbeti, kdaj bo prejemnik prost in pripravljen za sprejemanje sporočila (Hughes, 1998).

Enostavnost dela, hitrost prenosa sporočila, možnost pošiljanja velikih datotek in možnost enostavnega dostopa do predala iz katerega koli mesta na svetu, so razlog za vse večjo popularnost tega načina sporočanja. Posebej se je ta način sporočanja razširil po letu 1995, po uvedbi grafičnega okolja Windows 95 in urejevalnika pošte MS Outlook Express, ki je vgrajen v samem okolju Windows (Byrne, 1999). Rast uporabe elektronske pošte je sorazmerna z rastjo uporabe interneta. Danes ima elektronski naslov praktično vsak, ki ima osebni računalnik in priključek na internet.

Nestandardna oblika elektronskega sporočila je po eni strani omogočila

izmenjavo sporočil različnih oblik in vsebin, po drugi strani pa je zožala možnost izmenjave formalnih sporočil. Če pošiljatelj in prejemnik nista dogovorjena za uporabo standardne oblike sporočila, potem prejeta sporočila ni uporabno za prenos podatkov. Zato vse pogosteje srečujemo v praksi dogovarjanje med posameznimi uporabniki elektronske pošte. Medij za prenos podatkov je odprt, medtem ko je vsebina sporočila oblikovno dogovorjena, tako da lahko služi za prenašanje podatkov podobno, kot RIP.

Odprtost sistema elektronske pošte je s stališča zasebnosti precej neugodna. V posameznih vozliščih, preko katerih se pošta prenaša od pošiljatelja k prejemniku, je možno pošto prestreči in jo prebirati (Stallings, 1998). Zato ta medij v osnovni obliki, torej brez modifikacij, ni varen za prenos zaupnih podatkov. Precej truda je bilo vloženega v razvoj raznih standardov za kodiranje sporočil (na primer PGP), ki omogočajo visoko stopnjo zaščite sporočil. Sistemi za kodiranje sporočil so javno dostopni, zato se vse pogosteje uporabljajo pri prenašanju zaupnih sporočil preko elektronske pošte. Ta modifikacija omogoča bistveno večjo uporabnost elektronske pošte.

2.3.4 Pravna vprašanja v zvezi z uporabo elektronske pošte

V zvezi z uporabo elektronske pošte se pojavljajo naslednja vprašanja:

- vprašanje šifriranja poštnih sporočil (določene države ne dopuščajo šifriranja),
- nadzor države nad tem medijem,
- dokazna vrednost elektronskega sporočila, pristnost vsebine in podpisovanje oz. istovetnost in
- hramba elektronskih sporočil.

Poseben problem je dokazovanje istovetnosti pošiljatelja in dokazovanje pristnosti sporočila. Istovetnost pošiljatelja lahko dokazujemo z določeno obliko podpisa, ki je lahko javen ali pa šifriran. Pristnost sporočila in istovetnost pošiljatelja je možno rešiti z ustreznim kodiranjem sporočila s pomočjo javnega in zasebnega ključa. Taka sporočila lahko prebere samo oseba, ki ji je znan ključ. S poznavanjem ključa pridobi pravico do branja sporočila. Z ustreznim kodiranjem sporočila lahko zagotovimo zasebnost sporočila in dosežemo, da bo sporočilo bral samo naslovnik.

Ugotovitve:

1. Elektronska pošta bo sestavni del prihodnjih tehnologij elektronskega poslovanja, saj deluje kot nadomestek govornega sporazumevanja.
2. V pravnem prometu bo obstajal problem prepričevanja sodišča o verodostojnosti zapisa. Oblika elektronske pošte je sama po sebi taka, da jo je možno prirediti, zato bo obstajala tudi v bodoče potreba po posrednem dokazovanju verodostojnosti listine v elektronski obliki. To dokazovanje bo

potekalo s pomočjo prič, ustreznih zaščitnih protokolov, hrambo zapisov in podobno.

2.3.5 Računalniško izmenjevanje podatkov (RIP)

RIP pomeni izmenjevanje poenotenih, kodiranih sporočil med dvema računalniškima aplikacijama. Poenotenje, kodiranje in ustrezna samodejnost računalniških aplikacij je lahko v praksi zelo različna. Posamezna aplikacija ima na oddajni in sprejemni strani poseben prevajalni del, ki skrbi za prevajanje aplikativnih podatkov v standardni format. Programska rešitev na sprejemni strani lahko samodejno prebere poslano sporočilo. Če so v aplikaciji vgrajeni ustrezni mehanizmi, lahko sprejemna aplikacija obdela prejete podatke in samodejno odgovori pošiljatelju. Temeljni povezovalni element v RIP je sporočilo – dokument. To so računi, dobavnice, nalogi in podobno. Delo v sistemu RIP je pretežno paketno orientirano (Toplišek, 1996).

Medij za prenos podatkov je lahko neposredna telefonska povezava, interno omrežje ali najeto zunanje omrežje. V zadnjem času se, zaradi ugodne cene, vse več uporablja tudi odprto svetovno omrežje.

RIP je način izmenjave sporočil, je pa tudi način poslovanja. Posega v obstoječa pravna, organizacijska, poslovna in druga razmerja med udeleženci. V dolgoročnem smislu pripelje do spremembe organizacije, saj odpravlja potrebo po določenih vrstah dokumentov v papirni obliki. Tako vse pogosteje nadomešča papirno obliko računa. Motiv za uvajanje RIP v podjetjih je racionalizacija poslovanja. V razmerah, ko dokumenti nastajajo v elektronski obliki, je samoumevno pričakovati, da bi ta dokument posredovali prejemniku v enaki obliki. S tem bi prihranili na papirju, predvsem pa na času, ki bi ga prejemnik potreboval za ponoven vnos tega dokumenta v svoj program in odpravljanje napak, ki bi pri tem nastale. Kot primer lahko navedemo oblikovanje zaključnic pri poslovanju trgovskega podjetja, ki dnevno prejme 200 zaključnic s po 50 artikli. Vnos tolikšnega števila zapisov v program zahteva veliko časa, prihaja pa tudi do napak pri vnosih. Obdelavo tolikšnega števila zaključnic je možno avtomatizirati, tako da je posredovanje delavca na odpremi možno zmanjšati na minimum.

Na računovodskem področju prinaša RIP nekatere prednosti pa tudi nekatere možne težave (Koželj, 1995). Nekatere tuje študije navajajo, da se z uvedbo RIP ohrani jasnost računovodskih izkazov, čeprav so dokazi v glavnem v elektronski obliki, nadzor podatkovnih zbirk je lahko učinkovit, delo zunanjega revizorja je možno kljub elektronski obliki podatkov, delo revizorja pa je zaradi elektronske oblike postalo še učinkovitejše.

Toplišek (Toplišek, 1996) navaja naslednje prednosti računalniške izmenjave podatkov, možne težave in pravna vprašanja pri RIPU:

Prednosti računalniške izmenjave podatkov

- precej manjša poraba papirja;
- poslovni dogodek bi se zapisal brez papirne listine neposredno v računalnik, vendar ne le kot knjigovodski dokaz poslovnega dogodka, temveč hkrati že kot vknjižba;
- nadzor obeh sodelujočih poslovnih partnerjev nad poslovnimi dogodki bi bil mogoč kadarkoli;
- knjiženje poslovnih dogodkov bi bilo veliko hitrejšo kot pri klasičnem obravnavanju podatkov;
- možnost napak bi se bistveni zmanjšala;
- v računovodstvu bi odpadlo zamudno kontiranje poslovnih dogodkov in potreba po nalogih za knjiženje;
- težišče računovodskega dela bi se premaknilo od kontiranja in knjiženja k bolj ustvarjalnemu delu.

Možne težave RIP

- odprava papirnih knjigovodskih listin prinaša posebne nevarnosti zlorab, zato bi morale uvesti poseben programski nadzor;
- miselnost vodstev podjetij je premalo usmerjena k drugačnemu obravnavanju knjigovodskih in računovodskih podatkov ter pripravljanju informacij za odločanje.

Pravna vprašanja pri RIPu

Pri uporabi RIP se srečujemo z naslednjimi pravnimi vprašanji (Toplišek, 1996):

- zanesljivost in dokazna vrednost ripovega elektronskega sporočila, ki nosi neko pravno posledico;
- vprašanje, kako zagotoviti pristnost sporočil;
- spoštovanje davčnih, računovodskih, nadzornih in podobnih predpisov (Koželj, 1995);
- odškodninska odgovornost za brežhibno, neprekinjeno delovanje infrastrukture RIP (Wright, 1995);
- varstvo podatkov med prenašanjem;
- hramba elektronskih sporočil in njihovih papirnih dvojnikov.

V praksi se RIP uporablja v zaprtih okoljih. Zato je možno pravna razmerja med uporabniki regulirati pogodbeno. Oblikovana je vrsta pravnih instrumentov, ki urejajo odnose med pogodbenima strankama (Toplišek, 1996). Na meddržavnem nivoju obstajajo težnje po urejanju pravnih odnosov na področju RIP. UNICITRAL je celo izdal vzorčni zakon o pravnih vidikih ripa in sorodnih načinov komuniciranja (UNICITRAL, 1995). Kljub temu pa mnogo podjetij v praksi

uporablja RIP brez medsebojnih pogodb (Walden, 1994).

V naslednji preglednici je možno na primeru računa videti, kako v državah Evropske skupnosti in EFTE obravnavajo elektronska sporočila RIP (King 1994, str. 49)

Tabela 1: Prikaz obravnave elektronskih sporočil v EU in EFTA

	Račun RIP	Hramba na magnetnih nosilcih	Predpisana doba hrambe	Dopusten elektronski dokaz
Belgija	J	P	10	J
Nemčija	J	J	10	J
Danska	J	N	5	J
Španija	J	J	5	J
Irska	J	J	6	N
Francija	J	P	10	J
Vel. Britanija	J	J	6	J
Grčija	N	N	15	J
Italija	D	E	10	J
Luxemburg	J	I	10	J
Nizozemska	J	J	10	J
Portugalska	J		10	J
Avstrija	J	J	7	J
Islandija	J	J	7	J
Finska	J	J	10	J
Norveška	J	J	10	J
Švedska	J	D	10	J
Švica	J	N	5	J

Legenda:

J-Ja N-Ne D-s kopijo na papirju P-samo izpis E-Izjemoma I-neizbrisno

Vir: King 1994, str. 49

Prikazani primer dopustnosti uporabe elektronske oblike računa govori, da je v evropskih državah splošni trend povečevanja zaupanja elektronski obliki računa, saj večina držav, razen Grčije, dovoljuje uporabo elektronske oblike računa. Hkrati večina teh držav dovoljuje shranjevanje računov samo v elektronski obliki in skoraj v vseh državah se dopušča kot dokaz elektronska oblika računa.

Očitno je, da bo poslovanje z RIP vse bolj običajno in da se ga ne bodo mogle izogniti tudi državne institucije in organi. Zaradi tega se pojavlja težnja po ureditvi standarda, ki bo omogočal premostitev bistvenih problemov v zvezi z uporabo RIP. Tako naj bi se ameriški standard X12 izpopolnil tako, da bi omogočil identifikacijo pošiljatelja in postal nadomestek za podpis pošiljatelja. To naj bi dosegli s povezavo treh segmentov, ki bi kazali na ime dobavitelja, njegovo tajno šifro ter ime in položaj pooblaščen osebe pošiljatelja (Shaw 1995, str. 124).

Poslovanje z državnimi organi s pomočjo RIP država regulira s pomočjo predpisov, ki vsebujejo podobne elemente, kot jih sicer vsebujejo sporazumi za

uporabo RIP med pravnimi osebami (npr. vsebina sporočila, kdaj šteje sporočilo za oddano/sprejeto, način potrditve prejema in sprejema v nadaljnje obravnavanje, način zavrnitve pomanjkljivih sporočil, kaj se šteje za podpis, ipd.)⁴.

V primeru spora je zelo pomembna sama izvedba RIP, ki mora biti skrbna, da lahko nadomesti manjkajoče sestavine, ki jih sicer lahko najdemo v papirnatem poslovanju. Dokazno izvajanje v pravnih postopkih ne more biti enako, kot je to slučaj s papirnatimi listinami. Medsebojne pogodbe rešujejo ta problem tako, da so vsa dokazna bremena vnaprej naložena tistemu, ki se na elektronski dokaz opira (Toplišek, 1996).

Ugotovitve:

1. Uvajanje RIP pomeni poleg tehnološke spremembe tudi uvajanje spremenjenih pravnih razmerij. V pravni praksi se pojavlja vse več medpodjetniških, panožnih ali meddržavnih sporazumov, ki predvidevajo reševanje vseh bistvenih pravnih vprašanj v zvezi z tehnologijo RIP.
2. Tehnologija RIP je v svetu in Evropi vse bolj uporabljana v poslovanju med podjetji, v ta način poslovanja pa se vse bolj vključujejo državne institucije in organi.
3. V primeru sporov je teža dokazovanja na strani tistega, ki se opira na elektronski dokaz.

2.3.6 Elektronski plačilni promet

Ukinitiv Agencije za plačilni promet (APP) je v Sloveniji izzvala pospešeno pripravo elektronskega plačilnega prometa. Medbančna konkurenca je spodbudila banke, da so za svoje komitente pripravile možnost plačevanja z uporabo računalnika (Erban, 1997). Elektronski plačilni promet lahko delimo na tri področja:

- medbančni plačilni promet,
- plačilni promet gospodarskih subjektov in
- plačilni promet fizičnih oseb.

Standardizacija in uporaba RIP v posameznih področjih se razlikuje. Za medbančni promet je zadolžena Banka Slovenije, ki predpisuje prenosne formate. Ti so bili javno objavljeni in so jih banke dolžne uporabljati v medbančnem plačilnem prometu. Uvajanje izmenjave plačilnih dokumentov med bankami se je pojavilo z začetkom prenosa plačilnega prometa iz APP na banke. Sistem prenosa (SWIFT), ki se pri nas uporablja, se je pokazal za zelo

⁴ Pravilnik o uporabi listin v carinskem postopku (Ur.l. RS, 56/95-4509, 4.10.1995); 4. poglavje »Elektronska izmenjava podatkov«, 11. do 15. člen

učinkovitega, saj se preko njega v svet dnevno pošlje preko milijon sporočil (Centrih, 1990, 43-46).

Plačilni promet pravnih oseb je urejen različno od banke do banke. Osnova tega plačilnega prometa je elektronski plačilni promet, ki ga je uvedla APP. Prenosni stavek (TKDIS.TXT), ki ga je uvedla APP je postal nepisan standard. Večina bank uporablja ta stavek, ki ga uporabnik pred oddajo kodira s ključem PGP. Za prenos podatkov banke večinoma uporabljajo elektronsko pošto. Nekatere banke (NLB) uporabljajo svoj format in za prenos podatkov ne uporabljajo javnega omrežja ali elektronske pošte. Za prenose podatkov uporabljajo neposredno povezavo s strežnikom v Ljubljani. Zaščita podatkov pa je izvedena s pomočjo identifikacijskih kartic in svojim sistemom kodiranja podatkov. Ta sistem je bliže klasičnemu RIP, kot smo ga spoznali iz definicije v predhodnem poglavju, saj vzpostavlja neposredno povezavo med dvema aplikacijama, eno na strani uporabnika in drugo na strani banke. Bančna aplikacija odgovori na poslani paket podatkov z novim stanjem in prometom, ki se je zgodil v času od zadnje povezave. Uporabnik ima na tak način občutek, da je nenehoma v povezavi z banko.

Plačilni promet fizičnih oseb se je v obliki internetnega računalniškega programa približal komitentom. Banke oglašujejo tako obliko plačilnega prometa kot približevanje banke k uporabniku. To je tudi res, saj strankam ni potrebno obiskovati banke za vsako transakcijo, ki jo želijo opraviti, ampak to lahko naredijo od doma. Taka oblika plačilnega prometa je postala konkurenčna prednost, zato so jo uvedle praktično vse banke. Tehnično je rešitev te oblike plačilnega prometa izvedena kot računalniški program, ki teče na internetnem strežniku, dostop do podatkov pa je mogoč od kjerkoli. Za delo ni potrebno imeti posebne aplikacije, zadostuje samo internetni brskalnik. Identifikacija in varovanje je izvršeno z gesli ali identifikacijskimi karticami.

Kot je iz opisanega razvidno, je bil izveden v zadnjih dveh letih odločilen premik bančnega poslovanja iz papirne oblike v elektronsko. To bo imelo pozitivne posledice predvsem zaradi naslednjega:

- **Dvig ravni zaupanja v elektronski način posredovanja finančnih podatkov:** Plačilni promet lahko brez dvoma uvrstimo med najzahtevnejše oblike posredovanja podatkov (RIP). Pri tej obliki transakcij se srečamo z vsemi težavami, ki jih RIP prinaša. Najprej je potrebno rešiti problem identifikacije plačnika in sistem urediti tako, da ne dopušča dvoma v identiteto plačnika. Naslednji korak je zagotovitev zanesljivosti transakcije. Transakcija je lahko začeta samo na zahtevo plačnika, po začetku pa mora biti izvršena v celoti. Da je bila transakcija izvršena v celoti, mora biti plačnik obveščen takoj in na tak način, da ne obstaja dvom o izvršitvi transakcije. Posledice napak v sistemu so lahko hude, saj imajo takojšen učinek na stanje denarja na računih plačnika. Zaradi tega je to področje tisto, na katerem so uporabniki najbolj občutljivi. Uspešnost in zanesljivost delovanja plačilnega prometa bo odvrnila dvome v elektronsko izmenjavo podatkov in pospešila

uvajanje sistemov RIP v druge sfere, kjer RIP še ni tako uveljavljen.

- **Dvig splošne ravni razgledanosti uporabnikov v podjetjih ali fizičnih oseb:** Plačilni promet je aktivnost, ki jo pravne osebe opravljajo praktično vsak dan, fizične pa tudi zelo pogosto. Zaradi tega postaja opravljanje finančnih transakcij nekaj običajnega. Rečemo lahko, da se je s tem dvignila uporabniška kultura. Uporabniki bodo slej ko prej pričakovali podoben način dela tudi na drugih poslovnih področjih, kjer RIP še ni uveljavljen.
- **Širjenje kulture finančnega poslovanja preko elektronskega medija:** Danes še lahko zasledimo komitente bank, ki se najbolje počutijo, če imajo celoten znesek razpoložljivih sredstev v žepu. Vendar je resnica, da velika večina ljudi že povsem običajno posluje s pomočjo plastičnega denarja in gotovine praktično skorajda ne uporabljajo več. V nekaterih družbah (npr. ZDA) je plastični denar tako običajen, da je uporaba papirnega denarja skorajda nenavadna. Opravljanje transakcij preko elektronskega medija prihaja med običajne stranke bank skupaj s kulturo interneta. Če je možno opraviti plačilo storitve preko računalnika doma v dnevni sobi, zakaj ni mogoče opraviti preko tega »okenca« tudi registracije avtomobila, oddati prošnje za potno listino ali oddati davčne napovedi? Takih vprašanj bo med ljudmi čedalje več. Rečemo lahko, da se je kultura ljudi glede dojemanja teh vprašanj spremenila. Nezmožnost opravljanja določenih opravil v zvezi z državnimi organi bo postalo nekaj neobičajnega. Zato lahko zaradi vpliva spremembe kulture ljudi pričakujemo odziv države v smeri prenašanja določenih opravil na elektronske medije.

2.3.6.1 Pravna vprašanja pri elektronskem plačilnem prometu

Pravna vprašanja pri elektronskem plačilnem prometu so enaka tistim pri RIP. Udeleženci imajo možnost vnaprej urediti razmerja s pogodbo (Črčinovič, 1994). Elektronski plačilni promet je praviloma sestavljeno pravno razmerje v katerem nastopa plačnik in prejemnik, vmes pa je ena ali več bank oziroma obračunskih hiš ter omrežje za prenos. Pravni dogovori v teh razmerjih so praviloma ločeni: nalogodajalec-banka, banka – servis za prenos, banka-prejemnik (Wright, 2001).

Pravna razmerja pri elektronskem plačilnem prometu ureja vrsta pravnih instrumentov. Nekatera urejajo predpisi o bančnem in trgovinskem poslovanju, predpisi o plačilnem prometu, predpisi v zvezi z varstvom potrošnikov, davčni predpisi in podobno.

Pri elektronskem plačilnem prometu je najbolj problematična delitev tveganj glede nepooblaščenih plačilnih nalogov oziroma glede napak. Ugotavljajo, da je elektronsko bančništvo še v »otroški razvojni dobi«, da skoraj ni sodne prakse v zvezi z elektronskim plačilnim prometom in da zelo pogrešajo enotna pravila za mednarodne elektronske kreditne prenose (Charlesworth 1994, str. 24).

Pomembno vlogo pri elektronskem plačilnem prometu predstavlja podpis oziroma avtorizacija naloga za prenos. Podpis je del varnostnih mehanizmov, ki morajo zagotoviti istovetnost pošiljatelja in neokrnjenost vsebine sporočila. Banke v sedanjih rešitvah ponujajo različne pristope, kar govori, da neke univerzalne rešitve, ki bi postala standard, še ni.

Ugotovitve:

1. Bančni elektronski plačilni promet je v intenzivni razvojni fazi in se uveljavlja kot razširjena oblika opravljanja transakcij tako v gospodarskem kot v privatnem sektorju.
2. Širjenje uporabe plačilnega prometa prinaša spremembo navad in s tem temelj za širitev uporabe RIP na področja, kjer do sedaj RIP ni bil v uporabi.

2.3.7 Druge oblike elektronskega izmenjevanja podatkov

Doslej opisane oblike izmenjav podatkov predstavljajo specializirane oblike izmenjevanja podatkov. V praksi se pojavljajo tudi druge oblike, ki jih ne moremo uvrstiti v ozke, prej opisane skupine. Po eni strani bi v to skupino uvrstili medije, ki so nekoliko starejšega datuma npr. prenos z disketami ali BBS, po drugi strani pa bi bilo potrebno omeniti zapletenejše sestavljene tehnologije, v katerih se pojavljajo kombinacije različnih prej opisanih medijev.

BBS – Bulletin board system je predhodnik interneta. Gre za sistem, kjer se uporabnik neposredno povezuje s strežnikom. BBS omogoča izmenjavo datotek in objavljanje sporočil oziroma razgovor večih, v istem trenutku prijavljenih uporabnikov. Ta tehnologija je preživeta in se pojavlja le še redko kje.

Prenašanje podatkov z disketami je v bistvu nekakšen delni RIP. Pošiljatelj sporočila pripravi sporočilo v nekem dogovorjenem formatu. Ta format je lahko standardiziran ali celo predpisan. Disketa je dejansko samo medij, po katerem podatke odpošljemo ali jih preko njega prejmemo. Disketni prenos je manj zanesljiv in je bil primeren v času, ko infrastruktura še ni dopuščala prenosov preko omrežij. Disketni prenos je pri nas še pogosto v uporabi. Na tak način sprejema podatke o nakazilih APP in na tak način lahko oddamo napoved dohodkov za obračun dohodnine ali davka iz dobička pravnih oseb.

V skupino drugih oblik izmenjave podatkov bi lahko uvrstili tudi **multimedijske oblike izmenjave podatkov**. Gre za sodobno obliko, ki je oblika izmenjave podatkov prihodnosti. Podoba izmenjave podatkov prihodnosti je usmerjena v terminalski dostop do podatkov. Različni servisi kot so na primer Davčna uprava (DURS) in Upravne enote (UE), so obenem ponudniki dostopa do podatkov in izvrševalci storitve. Uporabniki, ki bodo želeli določeno storitev uporabiti, se bodo povezali s ponudnikom preko enega od možnih načinov komunikacije (terminal

ali osebni računalnik). Povezava bo interaktivna. Da je taka tehnologija že mogoča, dokazuje cela vrsta različnih ponudnikov storitev, med katerimi najbolj prevladujejo interaktivne trgovine. Hkrati s tehničnimi zmogljivostmi se razvijajo različne oblike in protokoli za zaščito prenosa podatkov in za identifikacijo uporabnika. Ta tehnologija ponuja rešitev, ki popolnoma nadomešča sedaj veljavne oblike sporočil in dokumentov (Wireless Internet Today , 1999).

2.4 Problem varnosti podatkov

Varnost transakcij in podatkov nasploh je eden pomembnejših razlogov počasnejšega uvajanja elektronskega poslovanja v institucije državne uprave. V poslovanju med podjetji, institucijami javne uprave ali občani in javno upravo gre običajno za transakcije, ki morajo biti izvedene varno in zanesljivo predvsem pa zakonito. Zato je potrebno poleg same infrastrukture zagotoviti ustrezno pravno podlago, ki sprejema take oblike transakcij kot pravno veljavne.

Poleg problema pravne podlage in zakonitosti elektronskih transakcij naletimo pri elektronskem poslovanju na naslednje varnostne probleme (Jerman Blažič, 2001; Ritter, 1995; Hanotinau, 1994):

- identiteta subjektov, ki sodelujejo v transakcijah – zagotovljen mora biti sistem preverjanja istovetnosti subjektov,
- zaupnost podatkov – določene informacije ne smejo biti razkrite nepooblaščenim subjektom,
- neokrnjenost – podatki morajo biti zaščiteni pred nepooblaščenim spreminjanjem. Če do sprememb pride, morajo obstajati mehanizmi, ki napake odkrijejo,
- nadzor dostopa – omogočena mora biti zaščita pred nepooblaščeno uporabo določenih sredstev,
- preprečevanje zanikanja – preprečevanje možnosti zanikanja subjektov, sodelujočih v določeni aktivnosti elektronskega poslovanja, da so v tej aktivnosti dejansko sodelovali in
- razpoložljivost – storitve elektronskega poslovanja morajo biti stalno na voljo.

Elektronsko poslovanje od institucij javne uprave zahteva višje standarde varnosti, saj gre pogosto za prenašanje podatkov, ki nosijo določene pravne posledice za uporabnike. Tako na primer napake v davčni napovedi lahko davčni organ smatra kot napačno oddano davčno napoved, kar ima za posledico kazensko odgovornost. Zaradi tega je zagotavljanje varnostnih zahtev eden od predpogojev za uporabo elektronskega poslovanja v večjem obsegu.

Varnostne probleme rešujemo na dveh nivojih. Prvi nivo je zagotavljanje varnosti do mej lokalnega sistema. Te zahteve se izpolnjujejo v večji meri s fizičnim varovanjem. Na drugem nivoju, to je preko meja lokalnega sistema, pa varovanje dosežemo z uporabo raznih kriptografskih metod (Garfinkel, 2001).

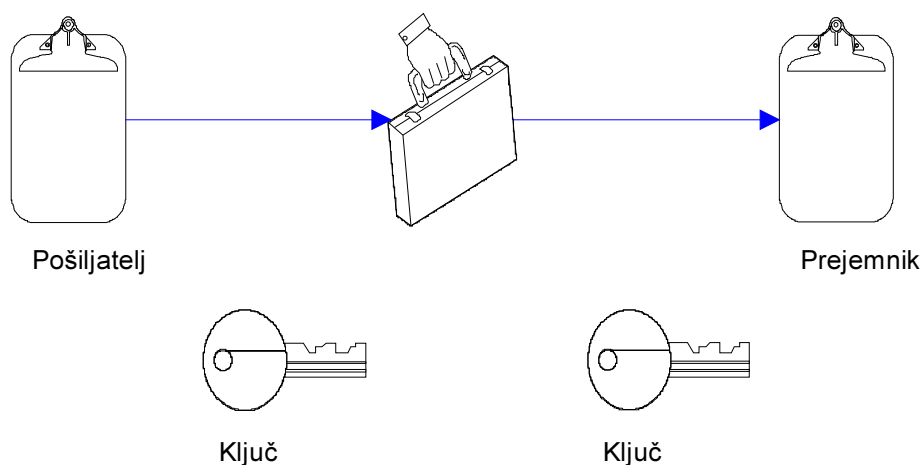
Kriptografija je podlaga za šifriranje, elektronsko podpisovanje, postopkov za preverjanje identitete, nadzor dostopa, zagotavljanje neokrnjenosti ter beleženje in nadzor (Viega, 2002). Šifriranje se uporablja predvsem za zagotavljanje zaupnosti, elektronski podpisi pa kot nadomestek običajnih podpisov.

2.4.1 Šifriranje

Šifriranje uporabljamo pri pošiljanju različnih sporočil zaupne narave. V principu gre za preoblikovanje podatkov v obliko, ki je brez poznavanja ključa za dešifriranje ni mogoče prebrati. V praksi poznamo sistem simetričnega šifriranja in sistem asimetričnega šifriranja.

Pri šifriranju je bistvenega pomena ključ. Ključ je določen podatkovni niz, ki regulira delovanje kriptografskega algoritma. Pri sistemu simetričnega šifriranja določeno sporočilo zakodiramo s ključem. Prejemnik prejeto sporočilo dekodira z istim ključem. Problem simetričnega šifriranja je v distribuciji ključev, ki jih je težko varno razdeliti prejemnikom sporočil. Da bi lahko zagotovili varno distribucijo ključa za dešifriranje, je potrebno pred prvim pošiljanjem sporočila osebno dostaviti ključ naslovniku. Če so naslovniki zelo oddaljeni potem postane tak sistem distribucije ključev neuporaben. Sistem simetričnih ključev je zato uporaben v manjših skupinah zaprtega tipa, kjer distribucija ključev ni velik problem.

Slika 4: Postopek šifriranja s simetričnim ključem

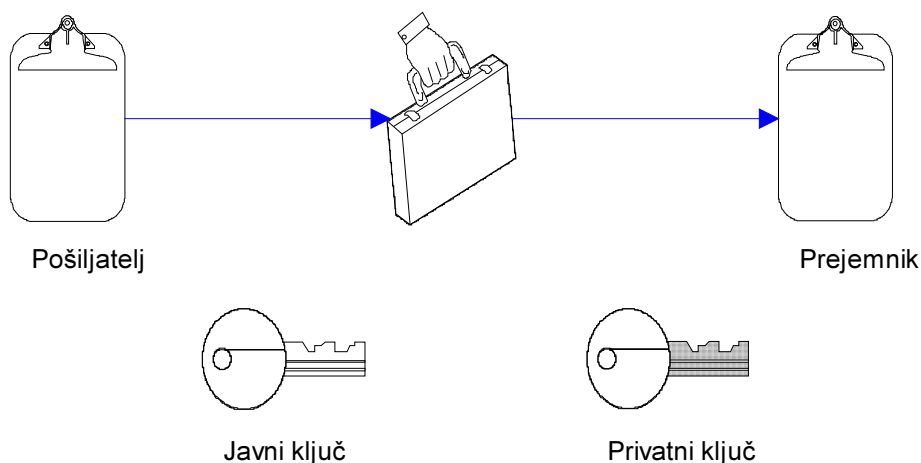

Vir: Jerman Blažič 2001, str. 103

Drugi sistem šifriranja uporablja princip asimetričnih ključev. V tem sistemu imamo par ključev, v katerem ključa nista enaka. En ključ je javni ključ, ki ga javno objavimo. Drugi ključ je zasebni ključ, ki mora ostati znan samo prejemniku sporočila. Pošiljatelj sporočila zakodira sporočilo s pomočjo javnega ključa, dešifriranje pa lahko opravi prejemnik samo s pomočjo zasebnega ključa,

ki se ne distribuira po omrežju. Slabost tega sistema je predvsem počasnost, saj so algoritmi zapleteni. V praksi se tak sistem uporablja predvsem za razpošiljanje simetričnih ključev.

Slika 5: Šifriranje sporočila s pomočjo asimetričnega sistema šifriranja

Vir: Jerman Blažič 2001, str. 104

Algoritmi za šifriranje postajajo vse bolj zapleteni. Najbolj znan in razširjen je algoritem DES (Data Encryption Standard). Ta se zaradi določenih omejitev v dolžini ključa umika novejšim in bolj zapletenim algoritmom, kot so na primer IDEA (International Data Encryption Algorithm), trojni DES, RC2, RC4, Blowfish, CAST (Jerman Blažič, 2001). Algoritem DES uporablja ključ v velikosti 56 bitov. Novejši algoritmi povečujejo dolžino ključa, saj je postal ključ dolžine 56 bitov premalo zanesljiv. S problemom algoritmov in njihovim razbijanjem se ukvarja precej strokovnjakov (Viega, 2002). Algoritmi, ki nudijo vrhunsko zaščito, so predmet varovanja in državnih skrivnosti, saj pomenijo strateško prednost v zadevah državne varnosti. Tako je bil prepovedan izvoz tehnologije 128 bitnega algoritma iz ZDA v države kot je na primer Slovenija. Ta algoritem je sedaj dostopen tudi v Sloveniji, saj obstajajo že bolj varni ključi, ki so ponovno dostopni samo v ZDA.

2.4.2 Elektronski podpis

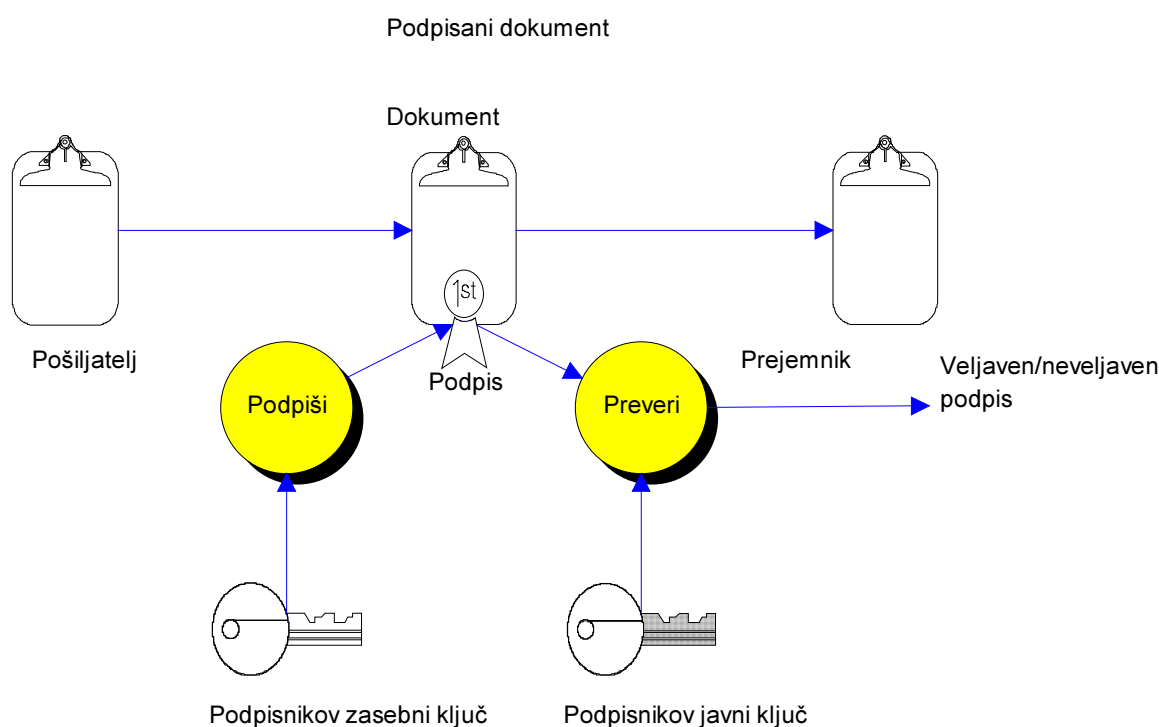
Pri elektronskem poslovanju naletimo na problem identifikacije pošiljatelja sporočila. V primerih, ko ima sporočilo določene finančne ali pravne posledice je istovetnost pošiljatelja in podatkov zelo pomembna. To dosežemo z elektronskim podpisovanjem sporočil. Papirno listino običajno podpišemo s svinčnikom, elektronsko sporočilo pa z elektronskim podpisom.

Elektronski podpis je v razvoju doživel več stopenj. Od začetkov, ko je elektronski podpis pomenil enostavno dodajanje slike podpisa k dokumentu, pa do sodobne oblike, ki temelji na metodah asimetrične kriptografije. Tak sistem omogoča tako kodiranje besedila, kakor tudi kontrolo nad istovetnostjo poslane vsebine, saj vsaka sprememba v besedilu pomeni, da podpis več ne velja. Tak podpis lahko predefiniramo v digitalni podpis. Digitalni podpis zagotavlja izpolnitev 4 temeljnih varnostnih zahtev (ABA DSG, 1995):

- zagotavljanje identitete,
- zaupnost,
- neokrnjenost sporočila in
- preprečevanje zanikanja.

Podpisovanje z digitalnim podpisom poteka v dveh fazah (Jeran Blažič, 2001). Podatke najprej skrčimo z eno izmed zgoščevalnih funkcij v blok konstantne dolžine. Tak način zgoščevanja povečuje stopnjo varnosti besedila, saj je praktično nemogoče odkriti vsebino informacije, ki jo nosi sporočilo. Običajno se za zgoščevanje uporablja algoritem MD5 (128 bitov). Dobljeni blok nato šifriramo s svojim zasebnim ključem.

Slika 6: Postopek podpisovanja in preverjanja sporočila s pomočjo digitalnega podpisa

Vir: Jeran Blažič 2001, str. 108

Pri preverjanju dešifriramo podpis z javnim ključem, izračunamo vrednost

zgoščevalne funkcije podpisanih podatkov in primerjamo bloka. Če se ujemata, je podpis pravi.

Zaradi večje varnosti se v praksi pojavlja podpis na digitalni pametni kartici (Toplišek, 1996, str. 35). Postopek uporabe podpisa na digitalni kartici je tak, da podpis ne zapusti digitalne kartice in zato ne more biti razkrit. Dostop do kartice je zaščiten z geslom ali v zadnjem času tudi s prstnim odtisom, kar poveča varnost do te mere, da zagotavlja, da je uporabnik kartice res samo njen lastnik.

2.4.3 Digitalni certifikati

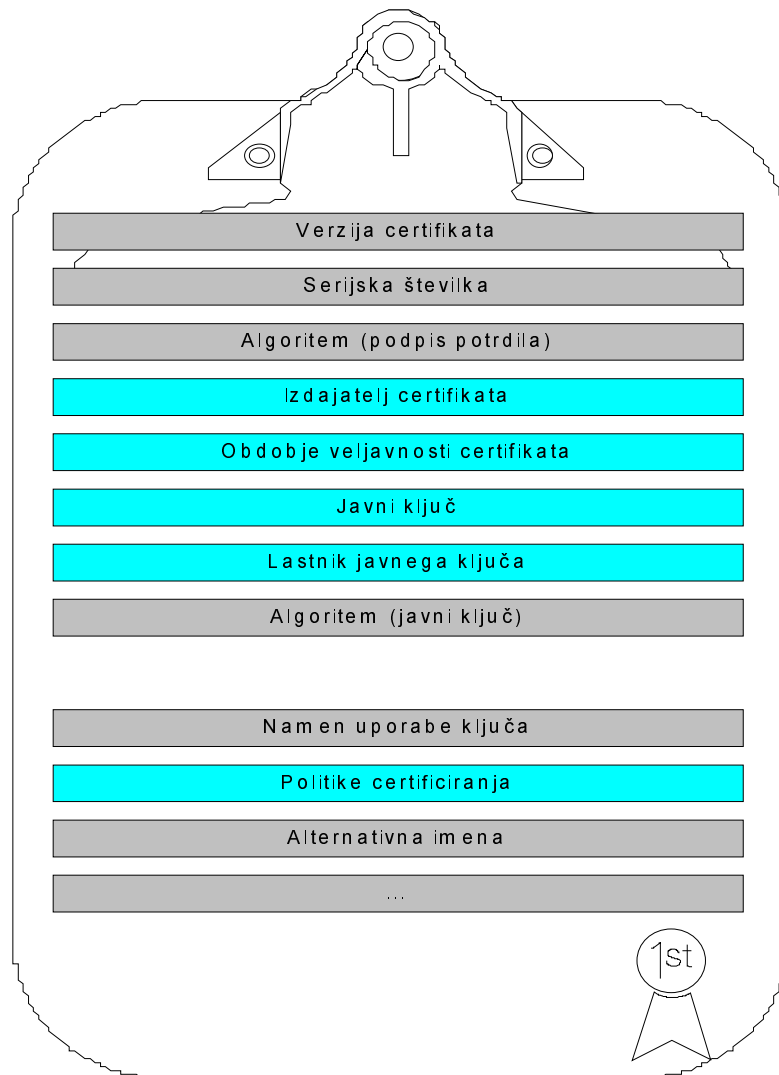
Uporaba digitalnih podpisov zahteva dodatno preverjanje istovetnosti naslovnika sporočila in njegovega javnega ključa. Zato je potrebno overjanje javnih ključev, ki ga izvajajo posebne agencije za certificiranje javnih ključev (AC) (VeriSign Inc., 2002). Agencija izda lastniku javnega ključa digitalno podpisano potrdilo (digitalni certifikat) s katerim zagotavlja drugim uporabnikom avtentičnost ključa (Jerman Blažič, 2001).

Standardni format digitalnega certifikata je definiran v priporočilu IZU-T X.509, katerega zadnja različica je bila objavljena v letu 1997 (Garfinkel, 2001; Feghhi, 1998).

Digitalni certifikat vsebuje naslednje podatke:

- različico formata po priporočilu X.509;
- enolično številčno oznako certifikata v okviru izdanih certifikatov posamezne AC;
- identifikator algoritma, s katerim je narejen digitalni podpis;
- razločevalno ime agencije, ki je izdala certifikat;
- obdobje veljavnosti certifikata;
- razločevalno ime lastnika javnega ključa;
- javni ključ in identifikator algoritma, v katerem se ključ uporablja;
- neobvezni polji, ki omogočata neobvezno ponovno uporabo že dodeljenih razločevalnih imen AC ali lastnika javnega ključa;
- neobvezne razširitve, ki vsebujejo dodatne informacije o javnem ključu in politikah certificiranja, imetniku in izdajatelju certifikata ter različnih omejitvah.

Slika 7: Shematski prikaz vsebine digitalnega certifikata

Vir: Jerman Blažič, 2001, str. 110

Digitalni certifikat uporabljamo tako, da pred vsako uporabo javnega ključa z njim preverimo njegovo avtentičnost oziroma istovetnost lastnika in javnega ključa.

Ugotovitve:

1. Institucije javne uprave opravljajo posle, pri katerih so posledice pravne in finančne. Zaradi tega je pomembno, da je zagotovljena istovetnost pošiljatelja in osebe, ki bo te posledice nosila. Eden osnovnih pogojev za prehod poslovanja v elektronsko obliko je zato zagotavljanje zadostne varnosti podatkov.
2. Da bi zagotovili izpolnitev osnovnih zahtev po varnosti podatkov v

elektronskem poslovanju, se je uveljavilo šifriranje podatkov z metodo simetričnega in asimetričnega ključa.

3. Varnostna zahteva po zagotavljanju istovetnosti avtorja sporočila, zagotavljanju zaupnosti, preprečevanju poseganja v vsebino sporočila in preprečevanje zanikanja, je bila uresničena z uvedbo digitalnega elektronskega podpisa. Ta z dodatnimi tehnikami varovanja s pametnimi karticami zagotavlja popolno istovetnost pošiljatelja in podpisnika sporočila.
4. Manjkajoči varnostni člen pri uporabi digitalnega podpisa zagotavlja uvedba specializiranih agencij za izdajo digitalnih certifikatov, ki zagotavljajo istovetnost prejemnika in njegovega javnega ključa.
5. Celoten spekter mehanizmov avtentifikacije, ki je v veljavi danes, povsem zagotavlja varnost elektronskega poslovanja in hkrati zagotavlja osnovne predpogoje za uvedbo elektronskega poslovanja v javni upravi.

3 Slovenska zakonodaja in izmenjava podatkov

Sodobne tehnologije se razvijajo hitreje, kot se je država s svojimi institucijami sposobna prilagajati nanje. Deloma je razlog za to v nepreverjenosti novih tehnologij, deloma v dolgotrajnosti postopkov prilagoditve zakonodaje na novejšje tehnologije in deloma v togosti uradniške strukture, ki sestavlja državne institucije. Področje davkov pri tem ni izvzeto.

Da bi lahko vpeljali novejšje tehnologije v komuniciranje z davčnimi organi, morajo biti izpolnjeni naslednji pogoji:

1. Tehnologija mora omogočati varno in zanesljivo poslovanje, pri čemer mora biti zagotovljena tako varnost transakcij kakor tudi identifikacija osebe, ki transakcijo opravlja.
2. Zagotovljena mora biti zakonska podlaga. V primeru postopkov pri davčnem ali upravnem organu gre za dejanja, ki imajo pogosto pravne posledice. Zaradi tega mora biti rešeno vprašanje istovetnosti stranke in vprašanje dokazilne vrednosti listin, ki pri takih postopkih nastajajo. Z ustrezno zakonodajo mora biti zagotovljena možnost, da so listine lahko izdane tudi v elektronski obliki in da je možno dokazovanje identitete tudi z drugačnimi sredstvi npr. elektronskimi certifikati.
3. Država mora izkazati voljo, da sodobne tehnologije uvaja v svoje poslovanje. Ta pogoj je v bistvu temeljni pogoj, s katerim je postopke za uvajanje elektronskega načina poslovanja v državne organe sploh mogoče začeti.

V nadaljevanju si pogledjmo, kako je v Sloveniji trenutno urejena zakonska podlaga za uvajanje sodobnih elektronskih tehnologij v poslovanju z državnimi organi.

3.1 Slovenski računovodski standardi

Slovenski računovodski standardi (SRS) so bili sprejeti 21. aprila 1993 (ZRFR, 1993). Z dnem sprejetja so nadomestili do tedaj veljaven Zakon o računovodstvu, ki je določal pravila računovodenja v gospodarskih družbah. SRS so postali osnova za vodenje poslovnih knjig v gospodarskih družbah. Dne 22.12.2001 so bili sprejeti prenovljeni SRS, ki so uveljavili nekatere nove določbe, ki so nastala iz praktičnih izkušenj uporabe SRS v obdobju osmih let od prve objave (ZRFR, 2001).

Zakonska podlaga za uporabo SRS je Zakon o gospodarskih družbah (ZGD), ki v svojem 50. členu določa, da morajo »družbe voditi poslovne knjige ter izdelati letna poročila v skladu z določbami tega poglavja in drugimi predpisi ter ob upoštevanju računovodskih standardov in načel ter splošnih računovodskih

predpostavk, ki jih izdaja z zakonom pooblaščen organizacija» (Zakon o gospodarskih družbah, 1993). SRS omenja v svojih določbah tudi Zakon o davku od dobička pravnih oseb (ZDDPO, 2000), ki v svojem 9. členu določa, da se za ugotavljanje dobička priznavajo prihodki in odhodki v zneskih, ugotovljenih v izkazu uspeha, na podlagi predpisov ali računovodskih standardov. Ta določba praktično pomeni, da davčna zakonodaja priznava SRS kot strokovno osnovo za vodenje evidence davčnih prihodkov in odhodkov in da je možno, tako za poslovne kakor davčne namene, uporabljati enoten sistem knjigovodstva. To hkrati pomeni, da listine, ki v dokaznem smislu ustrezajo zahtevam SRS, ustrezajo tudi zahtevam davčnih predpisov.

Pri obravnavi izmenjave podatkov z davčnimi organi se sprašujemo, ali elektronsko oblikovane listine ustrezajo zahtevam SRS. Če so skladne z zahtevo SRS, potem zadoščajo tudi za dokazovanje v davčnem postopku.

SRS obravnavajo računovodske listine v 21. standardu, tehniko vodenja pa v 22. standardu.

V procesu elektronske izmenjave podatkov izmenjujemo sintetične podatke v predpisanih formatih. Sintetične podatke pridobimo z izvajanjem iz posameznih poslovnih listin, saj ti podatki izražajo neko zbirno stanje, ki nastane z urejanjem zbranih poslovnih listin. Sama po sebi nastane zamisel, da bi bilo smotrno pripravo podatkov začeti čim bolj zgodaj, po možnosti že ob nastanku poslovnega dogodka. Sodobna računalniška tehnologija omogoča spremljavo poslovnega dogodka od nastanka pa do sestave zbira za potrebe poročanja.

SRS v svojem 21. standardu obravnava:

- vrste in način sestavljanja knjigovodskih listin,
- gibanje knjigovodskih listin,
- kontroliranje knjigovodskih listin,
- nalog za knjiženje iz knjigovodskih listin in
- hrambo knjigovodskih listin.

Standard v uvodu posebej omenja elektronske listine oziroma sporočila, ki jih izmenjujejo podjetja in ki nadomeščajo klasično oblikovane knjigovodske listine. Standard je nastal v letih do leta 1993, ko je bilo zaradi hitre rasti obsega računalniške podpore poslovanju jasno, da bo slej ko prej prišlo do uporabe izmenjave podatkov s pomočjo elektronskih medijev tudi na področju računovodskih listin. Zato standard vsebuje tudi določbe, ki obravnavajo računovodske listine v elektronski obliki.

SRS 21 opredeljuje knjigovodsko listino kot »pisno pričevanje o nastanku poslovnega dogodka ter služi kot podlaga za vnašanje knjigovodskih podatkov v poslovne knjige« (SRS 21, 107).

SRS 21 v točki 21.7 opredeljuje, da vsebino knjigovodske listine opredeli

podjetje samo v svojih aktih, priporoča pa naslednje nujne sestavne dele:

- podatke o podjetju, pri katerem nastajajo poslovni dogodki,
- podatke o poslovnem dogodku,
- v denarju izražen obseg sprememb poslovnega dogodka,
- podatke o kraju in datumu izdaje knjigovodske listine ter
- opredelitev oseb, pooblaščenih za podpisovanje takih knjigovodskih listin.

V točki 21.8 SRS 21 govori o podpisovanju knjigovodske listine, če je ta sestavljena v papirni obliki ali v računalniški obliki. V primeru računalniške oblike je predhodna verzija SRS dovoljevala izpis podpisa in žiga v obliki faksimila, v zadnji verziji pa predvideva elektronsko podpisovanje skladno z veljavnim zakonom o elektronskem podpisu. V SRS je v varnostnem smislu upoštevana tudi lastnost digitalnega podpisovanja, ki ne dovoljuje nobenih sprememb na dokumentu, ki je bil digitalno podpisan. V točki 21.9 pa določa, da se kot verodostojna knjigovodska listina obravnava tudi z računalniško obdelavo dobljeno sporočilo, ki je sestavljeno iz knjigovodskih podatkov. Pošiljatelj oziroma sestavljalec sporočila pa je odgovoren za verodostojnost vnesenih podatkov. SRS posebej določa tudi pregled in potrjevanje računalniških programov, ki se uporabljajo za sestavljanje knjigovodskih listin. SRS ne predvideva v kakšnem smislu naj bi se ti programi preizkušali, verjetno pa naj bi bili programi taki, da onemogočajo zlorabo.

V nadaljevanju SRS 21 (točka 21.12) določa tudi obravnavo elektronsko obdelanih listin v fazi kontrole, kjer posebej določa, da je potrebno vršiti kontrolo predvsem pri vnosu podatkov ob nastanku listine. Poleg tega SRS 21 posebej obravnava način hranjenja podatkov, ki so podlaga za oblikovanje elektronskih listin, kakor tudi ustreznih programov, ki omogočajo, da take listine iz podatkov lahko obnavljamo po potrebi.

Prva verzija SRS 21 v pretežni meri obravnava listine v papirni obliki. Računalniško oblikovane listine obravnava v obsegu, ki je bil za razmere ob nastanku SRS zadovoljiv. Tehnologija danes omogoča tehnološko naprednejše pristope, kar je SRS 21 upošteval v zadnji verziji. Spremembe SRS v smislu novejših tehnologij so vidne pri skoraj vsaki točki SRS. Tako sestavljalec SRS predvideva alternativen pristop za vsako obravnavano poglavje SRS 21. Določa, kako obravnavati klasično sestavljene knjigovodske listine in kako obravnavati listine, ki so nastale z računalniško obravnavo podatkov.

V poslovanju z davčnimi organi je elektronsko oblikovana listina manj pomembna, saj naj bi se izmenjava vršila na nivoju zbranih in preoblikovanih podatkov. Poslovni procesi so danes že v precejšnji meri informatizirani. Računalniško obdelavo podatkov lahko najdemo na vseh delovnih mestih, kjer nastajajo zapisi o poslovnih dogodkih. Zato je smiselno, da zajamemo podatke o poslovnem dogodku že takoj v fazi nastajanja poslovnega dogodka. Listine, ki ob tem nastajajo, se v nadaljevanju preoblikujejo v knjižbe v poslovnih knjigah, ki pa v nadaljevanju tvorijo zbirne zapise, primerne za poročanje davčnim

organom. Zaradi tega so pomembna določila SRS 21, ki dopuščajo kot enakovredne listine tudi elektronsko oblikovane listine. Iz določb SRS 21 točka 2.14, ki govori o hranjenju listin v elektronski obliki, lahko sklepamo, da standard predvideva popolno opustitev papirne oblike listin.

V določbah prve verzije SRS, ki govorijo o sestavnih delih listine, je posebej zanimiva določba o podpisu odgovorne osebe. Zahteva, da ima listina faksimile podpisa in žiga, govori o tem, da so se sestavljenci predpisa ukvarjali z mislijo, kako zagotoviti ekvivalent lastoročnemu podpisu na elektronski listini (ZRFR, 1993, str. 105). Vprašanje je seveda, ali naj elektronska listina ostane popolnoma enaka kot papirna s to razliko, da se nahaja na drugem mediju, ali naj se pri oblikovanju teh listin uporabijo druga sredstva za dokazovanje, da je dogodek v resnici nastal. V zadnji verziji SRS je sestavljalec uskladił določbe SRS s sprejetim zakonom o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu. Pri tem predvideva uporabo elektronskega podpisa v smislu potrjevanja verodostojnosti dogodka, zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu pa elektronski podpis obravnava kot identifikacijski atribut, s katerim podpisnik potrdi istovetnost poslanega sporočila in osebe, ki je sporočilo poslala.

Pri evidentiranju poslovnih dogodkov nastaja problem dokazovanja verodostojnosti. Listina, ki nastane pri poslovnem dogodku je zapis o poteku ali vsebini dogodka. Na zapisu je potrebno nekako zagotoviti potrditev, da se je dogodek v resnici zgodil. Veliko poslovnih dogodkov je takih, da se materialne sledi o izvajanju dogodka izbrišejo. Kot na primer pri storitvah. Celo transakcije, kjer pride do izmenjave lastništva stvari, ki jih je možno kasneje odkriti in dokazati lastništvo, so lahko problematične brez dokaza, da je oseba A prevzela stvar od osebe B. Potrditev, da je dogodek v resnici nastal, se v papirni obliki izvede s podpisom obeh udeležencev na papirju. Unikatnost podpisa zagotavlja večjo varnost oziroma verodostojnost listine v primeru spora. Da bi dosegli enak učinek podpisovanja elektronske listine v elektronski obliki, je potrebno uporabiti drugačne tehnološke pristope. Novejše tehnologije, ki omogočajo podpisovanje s pomočjo različnih tehničnih pripomočkov, kot so na primer pametne kartice, že omogočajo izvedbo takega podpisovanja.

V praksi se najpogosteje uporablja kombinirani sistem. V tem primeru nastane listina v računalniku, nato pa se izpiše na papir, kjer ga lastnoročno potrdi odgovorna oseba. Taka listina postane izvorna in služi za dokazovanje o resničnosti nastanka poslovnega dogodka. Elektronska oblika listine se uporabi v nadaljnjih postopkih knjiženja, v primeru dokazovanja pa se uporablja papirna listina, ki je dejansko preslikava elektronske listine v papirno obliko. Tak način uporabe je zelo pogost.

Obstajajo tudi določeni dogodki pri katerih osebi, ki sodelujeta v dogodku, sploh ne prideta v fizični stik. V takem primeru ni možnosti za podpisovanje. Primer takega dogodka je plačilni promet. Tam se podpisovanje s pomočjo kartic poskusno že uporablja. Napredovanje tehnike na področju varovanja prenosa podatkov in identifikacije brez vpogleda v klasične osebne dokumente že

omogoča pripravo izvornih listin preko elektronskih medijev. Iz pisma o nameri, ki ga je izdala vlada Republike Slovenije (MID,2002) je razvidno, da namerava uvesti vrsto upravnih postopkov preko interneta, kar je bilo do sedaj možno izvesti samo z osebnim obiskom Upravne Enote. Osnovno identifikacijsko sredstvo je v tem postopku postala pametna kartica, kjer so shranjeni podatki o osebi, ki postopek izvaja. Podatki iz te kartice potujejo preko elektronskega medija skupaj s podatki, ki tvorijo izvorno listino. Na ta način se ukinja papirna oblika vlog in drugih listin, ter nadomešča z elektronskimi.

Podpis na listini dokazuje, da gre za verodostojno listino ali pa da se osebe, ki so sodelovale pri nastanku dogodka strinjajo z vsebino, ki jo listino izpričuje. Podpis je enostaven način potrditve listine, ki neposredno dokazuje obstoj poslovnega dogodka. Vendar je resničnost nastanka poslovnega dogodka možno dokazovati tudi na druge načine. Predvsem gre za posredno dokazovanje dogodka, s posledicami dogodka ali drugimi listinami, ki ob dogodku nastanejo. Torej podpisovanje ni nujno edini način dodelitve dokazilne teže listini.

Problem podpisa na elektronskih listinah je posebno področje, ki ga obravnava tudi zakonodaja, ki je bila sprejeta v Sloveniji.

Ugotovitve:

1. SRS 21 predvideva in ustrezno obravnava elektronske listine, kot podlago za knjiženje v poslovne knjige.
2. Knjigovodska lista samo priča o poslovnem dogodku, ki se je zgodil. O dogodku običajno obstajajo tudi drugi dokazi, s katerimi je možno posredno dokazovati obstoj poslovnega dogodka.
3. Problem elektronske oblike listine je tako računovodski kakor tudi pravni, saj je potrebno v postopku dokazovanja v določenih pravnih postopkih, dokazovati obstoj poslovnega dogodka. To pa je možno samo z listinami, kjer je jasno razvidna vsebina dogodka. Pri tem igra posebno vlogo podpis strank v dogodku, ki naj bi bil na taki listini. Zato se v praksi v večini primerov listine izpisujejo, podpisujejo in hranijo v papirni obliki.
4. Vloga elektronskih listin v poslovanju z davčnimi organi je v tem trenutku manj pomembna, saj se izmenjava vrši na nivoju sintetičnih podatkov. Za tvorjenje izvornih elektronskih listin z jasno izraženo voljo stranke je potrebna vpeljava identifikacijskih kartic, ki bodo omogočale elektronsko podpisovanje listin.

3.2 Elektronski podpis

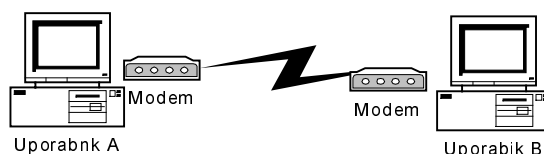
Elektronska izmenjava podatkov je proces, v katerem dve elektronski napravi preko nekega medija izmenjata nize elektronskih signalov. Ti signali so digitalni

in predstavljajo nize enk in ničel. Problem, ki pri tem nastaja, je problem identifikacije. Če pošljemo sporočilo v papirni obliki, potem je iz pisave, papirja in podpisa ter odtisa štampljke razvidno kdo sporočilo pošilja in ali je sporočilo originalno. Če pa pošljemo preko elektronskega medija niz enk in ničel, prejemnik nima dokazil, na podlagi katerih bi lahko ugotovil, kdo je resnični pošiljatelj sporočila (Toplišek, 1998).

3.2.1 Vrste prenosov podatkov

Z nastankom povezav računalnikov so nastajali tudi različni protokoli za izmenjavo podatkov. V teh protokolih so poizkušali najti rešitev za problem identifikacije. Zgodnejše oblike izmenjave podatkov so bile zaprtega tipa. To pomeni, da sta se dva računalnika povezala in si medsebojno izmenjala podatke. Oba računalnika sta vstopila v povezavo v določenem trenutku, ki je bil vnaprej dogovorjen. V tako povezavo tretji računalnik ni mogel vstopiti. Zaradi tega je bila povezava dokaj varna, predvsem pa sta pošiljatelj in prejemnik sporočil vedela, s kom izmenjujeta podatke (Greer, 1998).

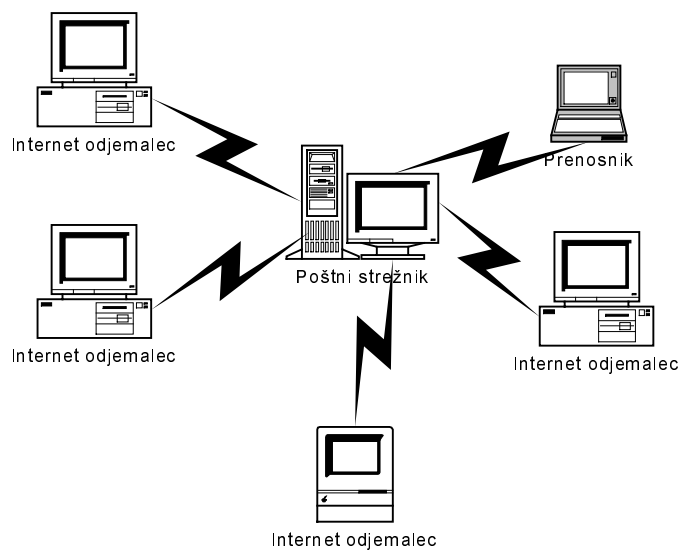
Slika 8: Zaprti sistem povezave za prenos podatkov

Vir: Greer, 1998

Internet je prinesel odprta omrežja, kjer lahko kdorkoli pošlje sporočilo komurkoli. Pomembno je samo, da ve njegov naslov. V izmenjavi podatkov je postala zelo pomembna elektronska pošta. Ker je lahko sporočilo poslano od koderkoli, je za prejemnika pomembno, da je sporočilo nekako označeno z naslovom avtorja sporočila. Protokol za elektronsko pošto je vpeljal identifikacijski del sporočila, ki se nahaja v glavi sporočila. Vendar pa je tako sporočilo popolnoma odprto in ga je možno ponarediti. Zaradi tega informacija o pošiljatelju ni zanesljiva (Greer, 1998).

Slika 9: Medsebojna povezava v odprtem omrežju

Vir: Greer, 1998

Naslednji problem, ki se pri tem pojavlja, je enak tako v odprtih kakor tudi v zaprtih sistemih prenosa podatkov. Ko sporočilo prispe k naslovniku, ga ta običajno shrani v elektronski pomnilnik. Ko je sporočilo shranjeno, postane enako, kot bi to sporočilo nastalo na samem prejemnem računalniku. Če v sporočilu ni podpisa avtorja, potem lahko tako sporočilo sestavi kdorkoli in ga pripiše avtorju. V papirni obliki je to enostavno rešeno z rokopisom ali podpisom, elektronska oblika pa take identifikacije nima.

Zaradi tega je področje elektronskega podpisa postalo zelo pomembno, saj postaja elektronska izmenjava podatkov vse pomembnejši način izmenjave podatkov. Elektronska izmenjava podatkov prinaša prihranke na mnogih področjih priprave in obdelave podatkov. Tega se očitno zavedajo tudi vlade v različnih evropskih državah, med drugimi tudi slovenska. Tako je v juniju 2000 sprejela Zakon o Elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (ZEPEP). Ta zakon opredeljuje osnovna pravila v zvezi z uporabo elektronskega podpisa.

3.2.2 Poudarki zakona o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu

Zakon opredeljuje tri stranke, ki v uporabi elektronskega podpisa sodelujejo. To so pošiljatelj, prejemnik sporočila in overitelj. Overitelj je institucija, ki jamči za istovetnost osebe in podpisa, ki se nanaša na to osebo. Ta institucija prenaša klasično obliko overitve podpisa v elektronsko obliko. Stranka, ki želi poslovati elektronsko in nastale listine tudi podpisovati, mora pri overitelju pridobiti certifikat, s katerim dokazuje svojo istovetnost. V poslovanju se izkazuje s

certifikatom. Zakon posveča precej pozornosti overitelju in mu nalaga tudi precejšnjo kazensko odgovornost.

Zakon določa nekaj posebnih atributov, ki so lastni varnemu elektronskemu podpisu. To so (ZEPEP, 2.člen):

- da je povezan izključno s podpisnikom;
- da je iz njega mogoče zanesljivo ugotoviti podpisnika;
- da je ustvarjen s sredstvi za varno elektronsko podpisovanje, ki so izključno pod podpisnikovim nadzorom ter
- da je povezan s podatki, na katere se nanaša, tako da je opazna vsaka kasnejša sprememba teh podatkov ali povezave z njimi.

Zakon postavlja pomen elektronskega podpisa v enak položaj, kot je sedaj klasičen podpis na papir. Podatki, ki nastanejo in se posredujejo v elektronski obliki, imajo po določbah tega zakona enako težo kot podatki v papirni obliki. Zakon določa, da se **»Podatkom v elektronski obliki ne sme odreči veljavnosti ali dokazne vrednosti samo zato, ker so v elektronski obliki.«**

Zakon predvideva uporabo elektronskih listin v pravnem prometu, zato predvideva, da mora biti komunikacija dvosmerna. Pošiljatelj pošlje sporočilo, prejemnik pa mu vrne potrdilo o prejemu sporočila. Na ta način pošiljatelj ve, da je sporočilo prispelo do prejemnika. Kljub temu pa zakon v 8. členu pravi, da s prejemom potrdila o prejemu elektronskega sporočila pošiljatelj dobi le potrdilo o tem, da je naslovnik sporočilo prejel, ne pa tudi, da je sporočilo vsebinsko enako poslanemu sporočilu. To pomeni, da je dopuščena možnost, da pride med prenosom do spremembe sporočila.

V posebnem delu zakona (12.člen) je obravnavano vprašanje hranjenja podatkov. Zakon določa, da se lahko podatki hranijo tudi v elektronski obliki. Ta določba izenačuje način obravnave podatkov s podatki v papirni obliki. Glede hranjenja podatkov določa pogoje, kdaj je hranjenje podatkov v elektronski obliki mogoče (ZEPEP, 12.člen):

- če so podatki, vsebovani v elektronskem dokumentu ali zapisu, dosegljivi in primerni za kasnejšo uporabo in
- če so podatki shranjeni v obliki, v kateri so bili oblikovani, poslani ali prejeti, ali v kakšni drugi obliki, ki verodostojno predstavlja oblikovane, poslane ali prejete podatke in
- če je iz shranjenega elektronskega sporočila mogoče ugotoviti, od kod izvira, komu je bilo poslano ter čas in kraj njegovega pošiljanja ali prejema in
- če uporabljena tehnologija in postopki v zadostni meri onemogočajo spremembo ali izbris podatkov, ki ju ne bi bilo mogoče enostavno ugotoviti, oziroma obstaja zanesljivo jamstvo glede nespremenljivosti sporočila.

Zakon kljub vsemu popolnoma ne izenačuje elektronskih listin s klasičnimi papirnimi. Razliko opredeljuje v 13.členu, kjer taksativno našteva primere, ko

uporaba listin v elektronski obliki ni možna. To so naslednji primeri:

- pravni posli, s katerimi se prenaša lastninska pravica na nepremičnini ali s katerimi se ustanavlja druga stvarna pravica na nepremičnini;
- oporočni posli;
- pogodbe o urejanju premoženjskih razmerij med zakoncema;
- pogodbe o razpolaganju s premoženjem oseb, ki jim je odvzeta poslovna sposobnost;
- pogodbe o izročitvi in razdelitvi premoženja za življenje;
- pogodbe o dosmrtnem preživljanju in sporazume o odpovedi neuvedenemu dedovanju;
- darilne obljube in darilne pogodbe za primer smrti;
- kupne pogodbe s pridržkom lastninske pravice;
- druge pravne posle, za katere zakon določa, da morajo biti sklenjeni v obliki notarskega zapisa.

Za vse ostale zapise, kjer se zahteva pisna oblika z zakonom ali predpisom velja, da je elektronska oblika enakovredna pisni obliki, če so podatki v elektronski obliki dosegljivi in primerni za kasnejšo uporabo. Ta določba je zelo pomembna, saj izenačuje elektronske listine v veliki večini pravnih poslov in s tem odstranjuje oviro za uporabo elektronskih listin v poslovanju z državnimi institucijami in s tem tudi z davčnimi organi (Pavliha, 2002).

Zakon v 15. členu opredeljuje elektronski podpis kot enakovreden lastnoročnemu. Da ga prizna kot enakovreden v dokaznem postopku, mora izpolnjevati pogoje za varen podpis. Tako pravi: »Varen elektronski podpis, overjen s kvalificiranim potrdilom, je glede podatkov v elektronski obliki enakovreden lastnoročnemu podpisu ter ima zato enako veljavnost in dokazno vrednost«. S tem določilom je zakonsko odprta pot za oblikovanje listin v elektronski obliki in z vsemi dokazilnimi lastnostmi, kot jih imajo listine v papirni obliki.

V določbah 14. člena zavaruje elektronski podpis proti zavrnitvi zaradi formalnega razloga, saj se »Elektronskemu podpisu ne sme odreči veljavnosti ali dokazne vrednosti samo zaradi elektronske oblike, ali ker ne temelji na kvalificiranem potrdilu ali potrdilu akreditiranega overitelja, ali ker ni oblikovan s sredstvom za varno elektronsko podpisovanje«.

Določbe zakona so tesno povezane s pojmom kvalificiranega potrdila, ki podpis naredi verodostojen. Zakon pravi glede tega potrdila naslednje:

Iz kvalificiranega potrdila mora biti ugotovljivo:

- navedba, da gre za kvalificirano potrdilo;
- ime ali firma in država stalnega prebivališča ali sedeža overitelja;
- ime oziroma psevdonim imetnika potrdila ali naziv oziroma psevdonim informacijskega sistema z navedbo imetnika potrdila, pod katerega nadzorom

- je, z obvezno navedbo, da gre za psevdonim;
- dodatni podatki o imetniku potrdila, ki so predpisani za namen, za katerega se bo potrdilo uporabljalo;
- podatki za preverjanje elektronskega podpisa, ki ustrezajo podatkom za elektronsko podpisovanje pod nadzorom imetnika potrdila;
- začetek in konec veljavnosti potrdila;
- identifikacijska oznaka potrdila;
- varen elektronski podpis overitelja, ki je potrdilo izdal;
- morebitne omejitve v zvezi z uporabo potrdila;
- morebitne omejitve transakcijskih vrednosti, za katere se potrdilo lahko uporablja.

Pri obravnavi elektronskih listin in podpisov, ki tem listinam zagotovi pečat verodostojnosti, sili v ospredje problem tehnologije in tehničnih zahtev za izvedbo varnega podpisovanja. Zato zakon predvideva tudi nekatere zahteve, s katerimi zagotavlja varno elektronsko podpisovanje listin. Te zahteve so naslednje:

»Sredstva za varno elektronsko podpisovanje morajo z uporabo ustreznih postopkov in infrastrukture zagotavljati naslednje:

- podatki za elektronsko podpisovanje morajo biti edinstveni in njihova zaupnost zagotovljena;
- podatkov za elektronsko podpisovanje ni mogoče v razumnem času ali z razumnimi sredstvi ugotoviti iz podatkov za preverjanje elektronskega podpisa, elektronski podpis pa je učinkovito zaščiten pred poneverjanjem z uporabo trenutno dostopne tehnologije;
- podpisnik lahko zanesljivo varuje svoje podatke za elektronsko podpisovanje pred nepooblaščenim dostopom;
- sredstvo za varno elektronsko podpisovanje ne sme spremeniti podpisanih podatkov ali preprečiti prikaza podatkov podpisniku pred podpisom.« (ZEPEP, 37. člen)

Ugotovitve:

1. Zakon o elektronskem podpisu predstavlja temelj za naslednje korake v informatizaciji državne uprave in s tem tudi davčne uprave. Osnovni namen zakona je zagotoviti enakopravnost elektronskega podpisa v pravnih in upravnih postopkih.
2. Zakon opredeljuje tako tehnične kakor tudi pravne okvire uporabe elektronskega podpisa in s tem uporabe elektronskih listin v izmenjavi podatkov.
3. Zakon izloča elektronski podpis iz vseh tistih pravnih poslov, kjer se zahteva izdelavo zapisa v notarski obliki.

4. V poglavju 2.4 smo opredelili splošna tehnična izhodišča za graditev sistema elektronskega podpisa. Iz določil ZEPEP pa je razvidno, da je zakonodajalec upošteval enaka izhodišča, ki jih ponujajo najnovejše tehnološke možnosti.

3.3 Davčna zakonodaja

Davčni postopek je urejen z Zakonom o davčnem postopku (ZDP). Ta zakon skupaj z Zakonom o davčni službi (ZdavS) določa osnove za delovanje davčne službe, ki se je oblikovala v Sloveniji v letu 1996. Ta zakon velja tako za DURS kakor tudi za Carinsko upravo republike Slovenije in vse ostale stranke, ki za davčnega zavezanca obračunavajo in plačujejo davčne obveznosti.

Zakon o davčnem postopku ureja postopke napovedovanja, odmerjanja in nadziranja plačevanja davščin ali enostavneje, celoten sklop pravil delovanja davčne službe pri odmerjanju in nadzoru pravilnosti obračuna davščin.

Če natančno preberemo določila zakona, lahko vidimo, da se zakon ne ukvarja posebej s komuniciranjem davčnih zavezancev z davčno upravo. Nikjer izrecno ne omejuje poslovanja v elektronski obliki, vendar ga tudi posebej ne spodbuja. Res pa je, da so izvedbena določila posameznega zakona v Sloveniji običajno izpeljana skozi pravilnike in uredbe o izvajanju določenega zakona. Zaradi tega je treba za pridobitev bolj celovite slike stanja zakonske regulative na tem področju preveriti tudi določbe odredb, ki izhajajo iz posameznega zakona.

Sam Zakon o davčnem postopku (ZDP, 29. člen) se ukvarja s vprašanjem računalniškega vodenja poslovnih knjig v 29. členu, kjer določa, da imajo davčni zavezanci obveznost na zahtevo davčnega organa zagotoviti:

- izpis podatkov,
- dostop do programske opreme,
- preizkušanje ustreznosti programske opreme ter
- ustreznosti računalniške obdelave podatkov.

Davčni zavezanec mora davčnemu organu na zahtevo dati na razpolago dokumentacijo o programski opremi, iz katere je razvidno, kako ta oprema deluje in katere varnostne mehanizme ima vgrajene.

Sama določba 29. člena je dokaj nedoločena, saj ne pove ničesar o tem, kakšne so pristojnosti davčnega organa glede programske opreme, kaj bo davčni organ z zahtevano dokumentacijo naredil in tudi ne ali katera rešitev ni ustrezna oziroma katera rešitev je ustrezna. Določba 29. člena ne daje dovolj osnov za pripravo ustrezne programske opreme, ki bi bila zadovoljiva za potrebe davčnih postopkov. To praktično pomeni, da je ustrezna vsaka rešitev, saj omejitvenih kriterijev zakon ne določa.

V praksi je v uporabi postopek, po katerem je vodenje knjigovodstva na računalniški opremi dovoljeno, vsi izpisi pa naj bi bili v papirni obliki. V določenih primerih davčna inšpekcija dopušča prikaz dokumentov v računalniški obliki, medtem ko se v tehnične podrobnosti programskih rešitev ne spušča. Nekateri predpisi, ki sicer niso povsem v okviru davčne zakonodaje (Zakon o trgovini), izrecno dopuščajo vodenje knjig v računalniški obliki, ter omogočajo, da se knjige izpisujejo samo na zahtevo inšpekcije. Tako lahko na podlagi skromnih določil zakona trdimo, da je uvajanje računalniške obravnave podatkov s stališča davčne zakonodaje še v začetni fazi.

Bolj podrobne določbe glede izmenjave podatkov lahko zasledimo v posameznih specialnih zakonih, ki obravnavajo posamezne posebne vrste davščin ali uredbe, ki iz takih predpisov izhajajo.

Pri tem se pojavlja vprašanje, kateri postopki in kateri podatki so take narave, da je možno v njih izvesti izmenjavo podatkov na elektronski način.

Če izhajamo iz davčnega postopka, lahko vidimo, da je postopek razdeljen na naslednje faze (ZDP, 1996):

- ugotovitev davčnega primera. To je faza v kateri ugotovimo, da je posledica nekega dejanja, prometa ali postopka nastanek davčne obveznosti,
- ugotovitev višine davčne obveznosti,
- najava ali napoved davčnega dogodka in višine davčne osnove in obveznosti,
- obdelava davčne napovedi in odmera,
- izdaja odmerne odločbe,
- plačilo davčne obveznosti.

V praksi so uveljavljeni postopki samo obdavčitve, obdavčitve po odbitku in obdavčitve po odmerni odločbi (ZDP, 99.člen).

- V prvem primeru zavezanec sam ugotavlja, kdaj je nastala davčna obveznost, izračunava višino obveznosti in davščino tudi odvede davčni upravi. Davčna uprava naknadno ugotavlja, ali je zavezanec pravilno obračunal obveznosti, ter v primerih nepravilnosti izdaja naknadne odločbe o obračunu davščin. Najpogostejši primer takega načina obračunavanja sta davek na dobiček in prometni davek.
- V drugem primeru je zavezanec fizična oseba, ki dobi izplačilo od pravne osebe. Ta je po zakonodaji dolžna obračunati in plačati dajatve v imenu zavezanca, zavezancu pa izplačati samo neto preostanek.
- V tretjem primeru zavezanec samo napove davčno osnovo, davčni urad pa odmeri višino davščine, ki jo mora zavezanec na osnovi odmerne odločbe plačati davčnemu organu. Tak primer je davek od nepremičnin.

Kot vidimo, v vsakem primeru nastopa zavezanec in davčni organ, ki preverja ali

neposredno odmerja davščine. Potreba po izmenjavi podatkov nastaja v trenutku, ko podatki napovedi, ki jih pripravi davčni zavezanec, preidejo v davčni urad kot napoved ali podatek o plačilu na podlagi samoobdavčitve. Preverjanje elektronskih računovodskih listin je postopek, ki sledi naknadno v fazi dokazovanja ob inšpiciranju zavezancev. Torej sama elektronska računovodska listina v postopku izmenjave podatkov z davčnim organom ne igra pomembne vloge.

Pomen izmenjave podatkov se pokaže v postopkih, v katerih je udeleženo veliko število zavezancev. Taki postopki so napoved dohodnine ali napoved davka od dobička pravnih oseb.

Tako lahko vidimo iz uredb, ki izhajajo iz ustrezne zakonodaje, da sta področji dohodnine in davka iz dobička pravnih oseb že nekoliko bolj prirejeni elektronski izmenjavi podatkov.

Pomembna določba Zakona o davčnem postopku je tudi določba o davčni številki. To zakon ureja v členih 23, 24 in 25. Temeljni pomen te številke je unikatna identifikacija davčnih zavezancev. To omogoča nadaljnjo gradnjo informacijskega sistema znotraj sistema davčne uprave in hkrati pomeni tudi lažjo identifikacijo zavezanca v davčnih postopkih, nadzorih in seveda tudi v izmenjavi podatkov.

Ugotovitve:

1. Zakon o davčnem postopku ne ureja izmenjave podatkov z davčnim organom. To za nekatere podvrste davkov urejajo uredbe. Zakon hkrati ne omejuje izmenjave podatkov v elektronski obliki.
2. Zakon določa, da je zavezanec dolžan podati dokumentacijo o programski opremi za vodenje poslovnih knjig, če inšpektor to zahteva. Obenem pa zakon ne določa kriterijev in pogojev, ki naj bi jih taka oprema imela.
3. Zakon opredeljuje davčno številko kot unikatni ident vsake osebe (pravne in fizične), ko se ta pojavlja v davčnem postopku.

3.4 Ureditve posameznih vrst obdavčitve

Kot je bilo že v predhodnem poglavju omenjeno, različne uredbe regulirajo način sporočanja podatkov za nekatere podvrste davkov. Poglejmo si določbe za nekatere najbolj pogoste vrste davka.

3.4.1 Dohodnina

Dohodnina je bila uvedena v letu 1993. Takrat je bila davčna uprava organizirana v okviru Agencije za plačilni promet (APP). Že takoj v začetku uveljavitve zakona je bila pripravljena uredba, po kateri so davčni zavezanci lahko sporočali podatke APP v računalniški obliki. APP je že ob prvi napovedi pripravila ustrezne programe za zajemanje podatkov in prenos na APP. Uredba je zajemala tako obliko, kakor tudi strukturo stavka za prenos podatkov. Predvideno je bilo, da se bodo podatki prenašali s pomočjo trakov ali disket.

Postopek napovedovanja dohodnine se izvaja v dveh fazah.

V prvi fazi sporočajo podatke o izplačilih izplačevalci. To lahko naredijo v pisni obliki ali pa v elektronski obliki s posebnim programom. APP je vsakokrat pred iztekom davčnega leta objavila novo uredbo, ki je določala pogoje za oddajo podatkov v elektronski obliki.

Druga faza napovedovanja pa se izvede do konca marca za preteklo leto. To napoved, ki vsebuje vse prihodke zavezanca v preteklem letu, morajo oddati zavezanci v pisni obliki. Oddaja v elektronski obliki ni predvidena. Po preoblikovanju APP v DURS in APP, je postopek za napovedovanje dohodnine ostal enak. Nekoliko so bili spremenjeni programi za pripravo podatkov za izplačevalce, medtem ko je struktura podatkov ostala enaka.

Podatke iz davčnih napovedi zavezancev (teh je približno 2,2 milijona) (DURS, 2002) je potrebno iz obrazcev prepisati v računalnik, da je potem možna obdelava. Obdelava obsega primerjalno kontrolo s podatki, ki so jih oddali izplačevalci in odmero ter izpis odločb.

V skupino, ki se obravnava po postopku predpisanem v Zakonu o dohodnini (Zdoh, 1993), spadajo naslednji davki:

- davek od osebnih prejemkov,
- davek od dohodka iz kmetijstva,
- davek od dohodkov iz dejavnosti,
- davek od dobička iz kapitala,
- davek od dohodkov iz premoženja,
- davek iz dohodkov iz premoženjskih pravic.

Princip napovedovanja je enak za vse našteje podvrste davkov. Nekoliko se razlikuje oblika stavka za napovedovanje dobičkov iz kapitala, ki jih sporočajo izplačevalci oziroma organizacije, ki s podatki o teh vrednostih razpolagajo.

Ugotovitev:

1. Napoved podatkov za odmero dohodnine je možno oddajati v elektronski obliki samo izplačevalcem. Zavezanci morajo napovedi oddati v papirni obliki

na obrazcih.

3.4.2 Davek od dobička pravnih oseb

Pravne osebe napovejo dobiček do konca marca za preteklo leto. Že v obdobju do leta 1996, ko je naloge nadzora in izterjave davkov opravljala APP, je bilo možno oddati davčno napoved v elektronski obliki. Za te namene je APP pripravila poseben program, s katerim je bilo možno pripraviti podatke za davčno napoved. Po preoblikovanju APP v DURS je postopek napovedovanja v elektronski obliki ostal, spremenil pa se je program za izdelavo napovedi. Tako je danes mogoče oddati napoved v elektronski obliki in v papirni obliki. Poleg oddaje podatkov v elektronski obliki je potrebno oddati tudi izpis podatkov v papirni obliki in podatke o bilanci stanja in bilanci uspeha ter podatke o razporedu dobička ali kritju izgube. Oddajo podatkov o uspehu in stanju je potrebno oddati dvakrat, enkrat za potrebe statistike in drugič za davčne potrebe.

Oddajanje podatkov za potrebe obdavčitve iz naslova davka iz dobička pravnih oseb bi le težko šteli kot elektronsko izmenjavo podatkov, saj je potrebno poleg elektronske oblike oddati vse ostale priloge v papirni obliki.

Ugotovitev:

1. Napoved za odmero davka iz dobička pravnih oseb je možno oddati v elektronski obliki, vendar pa je potrebno vse priloge oddati v papirni obliki. Izmenjava podatkov po internetu ni možna.

3.4.3 Davek na dodano vrednost

Davek na dodano vrednost je bil v Sloveniji uveden v letu 1999. Davek se plačuje na podlagi samoobdavčitve. Izračun obveznosti in plačilo se izvede do konca meseca za preteklo davčno obdobje, ki je za večino zavezancev dolgo 1 mesec. Torej je na leto običajno 12 obračunov DDV.

Zakonodajalec ni predvidel izmenjave podatkov v elektronski obliki. DURS je predpisal poseben obrazec za obračun DDV, ki ni predpisan samo oblikovno, ampak tudi formalno. Zavezanci ne morejo poročati na računalniško oblikovanem obrazcu, ki jih izpisujejo njihove poslovne aplikacije, temveč morajo uporabiti obrazce, ki jih vsak mesec posebej pošilja davčni organ.

Podatke, ki jih na ta način pridobi davčni organ, je potrebno prepisati v računalnik DURS za nadaljnjo obdelavo.

Ugotovitev:

1. Poročanje o obračunu DDV za določeno davčno obdobje ni urejeno niti z

zakonom niti z ustrezno uredbo. Zavezanci morajo poročati na posebnih obrazcih, ki jih davčni organ sproti pošilja zavezancem v izpolnitev.

3.5 Drugi predpisi in elektronsko poslovanje

Področje elektronskega poslovanja urejajo tudi drugi predpisi, ki sicer urejajo določena posebna področja, vendar se v določenih členih dotikajo tudi elektronskega poslovanja.

3.5.1 Zakon o splošnem upravnem postopku

Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP) v svojem 63. členu določa, da je možno vloge v postopku vlagati tudi v elektronski obliki. V tem členu je izenačena oblika vloge v pisni obliki med: lastnoročno napisano vlogo, mehanografsko ali s pomočjo elektronskega medija (Jerovšek, 2000).

V 4. odstavku tega člena je predvideno elektronsko oddajanje vlog upravnemu organu.

V 65. členu zakona je določeno, da mora upravni organ vse vloge, za katere ni pristojen, pa so bile vložene po elektronski poti, elektronsko odstopiti pristojnemu organu ali pa vlagatelju izdati odločbo o nepristojnosti.

Dvom o identiteti vlagatelja pri elektronskem vlaganju vlog je zakon rešil v 67. členu tako, da mora organ v dvomu pozvati vlagatelja, da pisno potrdi istovetnost vloge.

V 82. členu ZUP izenačuje računalniške evidence z ostalimi listinami in evidencami kot del spisa, ki nastaja v postopku.

V 83. členu je predvideno tudi elektronsko vročanje spisov. Oblika postopka je prepuščena odločitvi Vlade Slovenije, ki postopek določi z odredbo.

ZUP v svojem 169 členu določa, katere pogoje mora izpolnjevati javna listina. V tretjem odstavku določa, da se kot javna listina šteje tudi računalniški zapis.

Kot del spisa priznava ZUP tudi podatke, ki se nahajajo v elektronski obliki. V 178. členu ZUP je zahtevano, da se v zapisnik vpiše samo nahajališče teh podatkov.

V 216. členu govori o podpisovanju odločb. V tretjem odstavku je predvideno, da je možno odločbe, ki se izdajajo v elektronski obliki podpisovati z elektronskim podpisom.

Ugotovitve:

1. Določila ZUP so pomembna zaradi široke uporabe tega zakona. Med ostalimi organi uporabljajo določbe tega zakona tudi davčni organi, kar pomeni, da morajo tudi davčni organi v postopku upoštevanj listine v elektronskih oblikah. To daje ustrezno podlago za uporabo elektronskih listin v poslovanju brez potrebe po reprodukciji teh listin v papirni obliki.
2. ZUP povsem izenačuje elektronske in papirne listine in jim priznava tudi vse lastnosti javnih listin in listin, ki imajo dokazno moč v upravnih postopkih.

3.6 Stanje izmenjave podatkov v Sloveniji

Kratek pregled zakonodaje, ki obravnava elektronsko poslovanje kaže, da se elektronsko poslovanje uveljavlja kot način poslovanja tudi v institucijah javne uprave. Javna uprava je organizirana in vodena izrazito hierarhično, zato pobude za spremembe v načinu poslovanja potrebujejo več časa, da se uveljavijo. Običajno je potrebno za vpeljavo določenih sprememb ustrezno spremeniti predpise in pravila po katerih deluje javna uprava.

Pomembno prelomnico v uveljavljanju elektronskega poslovanja, kot enakovrednega načina poslovanja pomeni leto 2000, ko je vlada ustanovila posebno ministrstvo za informacijsko družbo. Ob prizadevanjih za sprejetje v Evropsko skupnost je bilo med ostalim izpostavljeno vprašanje birokracije in informacijske razvitosti državnih organov (MID, 2002). Zaradi ocene, da stanje ni zadovoljivo, je vlada sprejela nalogo, da se posebej posveti izboljšavam v informacijski dostopnosti služb in organov preko elektronske tehnologije. Vlada je v začetku leta 2001 sprejela vrsto ukrepov, s katerimi želi pospešiti informatizacijo državne uprave. Javno je bilo objavljeno pismo o nameri, ki govori o pripravljenosti vlade, da odpre poslovanje javnosti s pomočjo elektronskih medijev.

Vlada je februarja 2001 sprejela [Strategijo elektronskega poslovanja v javni upravi RS za obdobje od leta 2001 do leta 2004](#) (CVI, 2001). Strategija, ki jo je pripravil Center Vlade RS za informatiko je osnova za prehod slovenske javne uprave v informacijsko družbo v naslednjih štirih letih, s poudarkom na uvedbi elektronskega poslovanja. Strategija namreč predvideva najkasneje do leta 2004 uvedbo elektronskega poslovanja v postopke znotraj javne uprave ter v vse pomembnejše upravne storitve za fizične in pravne osebe.

Bistvo uvedbe elektronskega poslovanja v javno upravo je zagotavljanje enostavnega, hitrega, kakovostnega in poceni dostopa državljanov in gospodarskih subjektov do informacij in storitev javne uprave s pomočjo sodobne informacijsko telekomunikacijske tehnologije ter zagotoviti večjo preglednost in učinkovitost dela javne uprave (CVI, 2001). V ta namen je Center Vlade za informatiko izoblikoval Enotni državni portal (E-uprava, 2002), ki je

enotna vstopna točka javne uprave in ponuja vrsto storitev in informacij 24 ur na dan vsak dan na enostaven in prijazen, pa tudi varen način.

Enotni državni portal združuje storitvene ter informacijske portale in podportale. Informacijski portali nudijo informacije pravnim in fizičnim osebam ter delavcem znotraj javne uprave. Preko njih so dostopni vsi javni podatki, na primer: informacije na področju zakonodaje, davčnih zavezancev, lastništva, o zaposlitvi, postopkih, statističnih kazalcih in podobno. V kratkem bodo na razpolago tudi tisti, ki so dostopni le pooblaščenim uporabnikom oziroma osebam, na katere se nanašajo. Državljanom bodo lahko preko storitvenih portalov pridobili razna dovoljenja, odločbe in mnenja, prijavili dohodnino, plačali kazen, iskali službo, itd. Pred opravljanjem storitve ali izvedbo postopka bo potrebno opraviti postopek identifikacije in avtorizacije, kar se bo izvajalo s tehniko digitalnega podpisa s pomočjo elektronskih pametnih kartic, ki jih bodo državljani lahko pridobili že v letu 2001 na upravnih enotah po vsej Sloveniji.

Vlada Republike Slovenije želi omogočiti dostop do portala vsem državljanom, tudi tistim, ki doma še nimajo dostopa do interneta. Zato se je Vlada odločila, da podpre omrežje informacijskih kioskov – infomatov. Določeno število teh informacijskih kioskov bo Center Vlade za informatiko postavil na lokacijah različnih državnih organov, predvsem upravnih enot. Državljanom bo tako na obstoječih lokacijah dostopno omrežje infomatov e-uprave. Vendar pa to število še zdaleč ne bo zadostovalo za naraščajočo uporabo Enotnega državnega portala e-uprave.

Vlada Republike Slovenije zato izraža jasno namero, da preko Ministrstva za informacijsko družbo ponudnike internetnih, telekomunikacijskih in elektronskih storitev podpre pri vzpostavitvi omrežja infomatov po celotni državi, ki bodo državljanom omogočali dostop do raznovrstnih elektronskih storitev.

Zaradi izredne razširjenosti mobilne telefonije v naši državi pa Vlada Republike Slovenije načrtuje tudi upravne storitve, ki bodo dostopne preko mobilnih telefonov.

Pismo o nameri jasno govori o pripravljenosti Vlade Republike Slovenije, da podpre razvoj informacijske tehnologije tako moralno kakor tudi finančno. Iz pisma je razvidno, da namerava Vlada posebej podpirati dostopnost državnih organov in služb preko različnih elektronskih sredstev. Preko teh medijev bo možno opraviti praktično vsa opravila, za katera je potrebno sedaj osebno obiskati upravno enoto ali davčni urad.

Ugotavljamo lahko, da pri tem ne gre toliko za druge oblike izmenjav podatkov, marveč gre za celovit pristop k informatizaciji določenih opravil državne uprave. Pri tem je predvideno, da naj bi se uporabljala vsa obstoječa tehnologija (internet, WAP, RIP) vključno z ustreznim varovanjem podatkov s pametnimi karticami. Za našo raziskavo je pomembno predvsem to, da je država izkazala jasno namero, da sodobne tehnologije vključi v poslovanje državljanov in pravnih

oseb z državo. Kot bomo kasneje videli, je to ključnega pomena za dohitevanje ostalih evropskih držav na tem področju.

3.6.1 Strategija elektronskega poslovanja v javni upravi 2001 - 2004

V dokumentu, ki je bil objavljen v letu 2001, je elektronsko poslovanje opredeljeno kot globalni cilj javne uprave RS. V strategiji opredeljuje informacijsko družbo, kot družbeno obliko, ki nima alternative, kar pomeni, da je to edina smer in pot v prihodnost (CVI, 2001, str. 6). S prehajanjem v informacijsko družbo naj bi pospeševali predvsem štiri procese:

- deregulacijo, ki ukinja monopole,
- zunanje izvajanje, ki daje priložnost zasebnemu sektorju,
- decentralizacijo, ki omogoča dostop do podatkov in informacij javnega sektorja najširšemu krogu zainteresiranih,
- informatizacijo, ki vzpodbuja vse vidike elektronskega poslovanja.

Strategija opredeljuje različna področja, ki so ključnega pomena za uveljavitev elektronskega poslovanja v javno upravo. Tako so opredeljena naslednja delovna področja, ki naj bi jih zajelo uvajanje elektronskega poslovanja:

• gospodarstvo	• ekonomski odnosi
• razvoj	• finance
• pravosodje	• prehrana
• delo	• družina
• socialne zadeve	• zdravstvo
• obramba	• upravne notranje zadeve
• zunanje zadeve	• kultura
• šolstvo	• šport
• znanost	• tehnologija
• okolje	• prostor
• promet	• zveze
	• zaščita in reševanje

Strategija še posebej izpostavlja tri t.i. ključne stebre uprave: upravne notranje zadeve, obramba in finance (CVI, 2001, str. 11).

V strategiji je predvidenih 13 skupnih aplikativnih projektov, s katerimi naj bi zagotovili podporo skupnim funkcijam javne uprave RS. Ti projekti so deloma že izvedeni, deloma pa so še v fazi izvajanja.

Ti projekti so naslednji:

1. avtomatizacija upravno administrativnega poslovanja. Omogoča urejeno vodenje dokumentacije v postopkih državne uprave,
2. informacijski sistem za podporo odločanju. Omogoča dostop vodilnih delavcev

- javne uprave do informacij s področij delovanja državne uprave,
3. informacijski sistem za obdelavo in pretok podatkov v zvezi s pripravo, izvrševanjem in nadzorom državnega proračuna,
 4. pravni informacijski sistem, sistem za podporo dela sodišč in strokovnjakov s področja prava,
 5. kadrovski informacijski sistem,
 6. informacijsko dokumentacijski center za približevanje Slovenije EU,
 7. informacijski sistem Centra Vlade za informatiko, ki podpira zakonske funkcije CVI, notranjo organizacijo in njegovo okolje,
 8. podpora spremljanju dela Vlade RS,
 9. podpora zakonodajnemu postopku,
 10. podpora postopku javnih naročil,
 11. projektna pisarna - informacijska podpora celovitemu obvladovanju programov in projektov, ki temeljni na Metodologiji vodenja projektov v državni upravi,
 12. sodni register - centralna baza pravnih subjektov ter
 13. infoklip - aplikacija za spremljanje tiska, ki vzdržuje bazo skeniranih člankov dnevnega časopisa v Sloveniji,

Strategija predvideva enotno podatkovno infrastrukturo, infrastrukturo telekomunikacij, enoten razvoj informacijskih sistemov, standardno strojno opremo in standardno sistemsko in uporabniško programsko opremo (CVI, 2001, str. 41). V strategiji je predvideno tudi izdajanje digitalnih potrdil (SIGOV-CA). Kot gradnike za vzpostavitev varnega poslovanja pa predvideva sodobne tehnologije pametnih kartic, digitalnih podpisov in tudi možnost uporabe tehnologije prepoznavanja obraza. Kot tehnološko osnovo predvideva internet, ektranet, in intranet. Predviden je XML (extensible Markup Language) kot standardizirani jezik za specifikacijo strukturiranih podatkov. Kot tehnologija za delovanje aplikacij na odjemalcih je predvidena tehnologija Java in CORBA.

Strategija predvideva naslednje prioritete programe in projekte za uresničitev ciljev, ki so postavljeni s to strategijo:

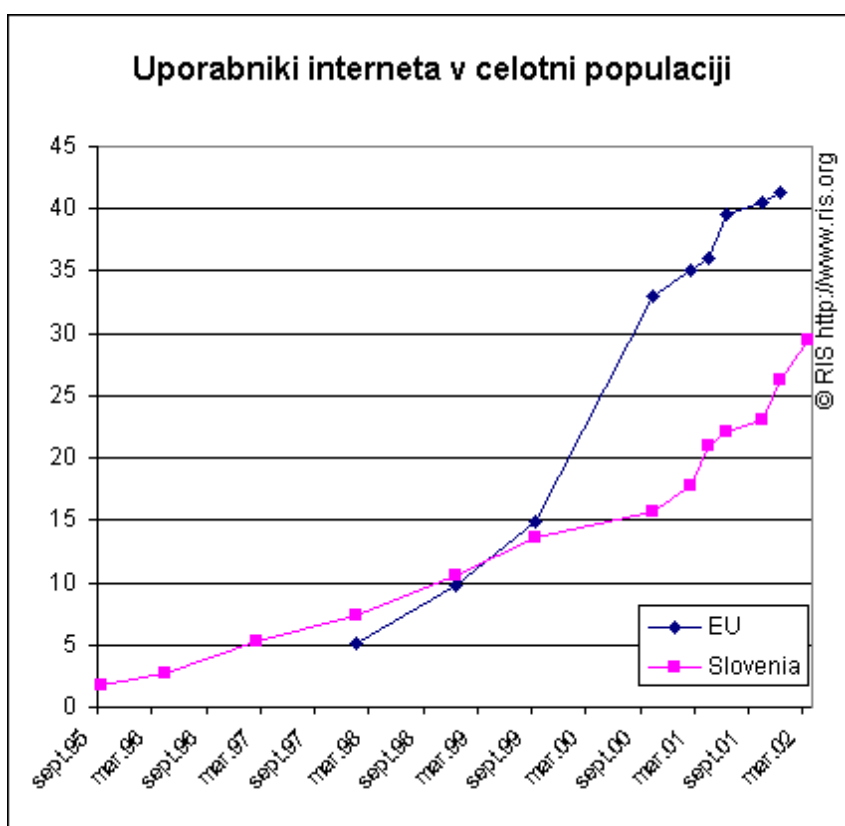
- EP01 Uvajanje elektronskih storitev državne uprave
- EP02 Uvajanje elektronskih storitev lokalne samouprave
- EP03 Enotni državni portal
- EP04 Elektronsko poslovanje javnih financ
 - EP0401 Planiranje, izvrševanje in nadzor nad izvrševanjem proračuna,
 - EP0402 Zakladništvo,
 - EP0403 Davčni informacijski sistem,
 - EP0404 Carinski informacijski sistem
- EP05 Elektronsko pisarniško poslovanje
- EP06 Elektronska Vlada
- EP07 Elektronski upravni postopek
- EP08 Notarji in elektronsko poslovanje
- EP09 Elektronska javna naročila
- EP10 Usposabljanje uprave za elektronsko poslovanje

EP11 Varnost elektronskih storitev s projekti

Z navedenimi projekti naj bi zagotovili celovito podporo elektronskemu poslovanju. Med ostalimi področji tudi poslovanju z davčnimi organi. Strategija predvideva tudi časovne ovire v katerih naj bili projekti dokončani. Končni rok za implementacijo je leto 2004.

Iz strategije je razvidno, da je osrednji steber razvoja informatizacije javne uprave internet. Od nastanka strategije je preteklo že približno eno leto in pol. Pregled uporabe interneta v Sloveniji glede na uporabo v EU pa kaže zaostajanje števila uporabnikov.

Slika 10: Primerjava števila uporabnikov v Sloveniji in EU

Vir: <http://www.ris.org>, 2002

To dejstvo govori o nekaterih omejevalnih dejavnikih, ki vplivajo na počasnejšo rast števila uporabnikov interneta v Sloveniji. Omejevalne parametre za hitrejši razvoj uporabe ugotavljajo tudi v drugih državah. Skupna opredelitev ključnih elementov za hitrejšo informatizacijo je bila narejena z Akcijskim načrtom, ki so ga pripravile države kandidatke za pristop k EU.

3.6.2 Akcijski načrt držav kandidatk

Akcijski načrt je nastal na Evropski ministrski konferenci, ki je potekala 11. in 12. maja 2000 v Varšavi (Europe+, 2001, str. 2). Na tem srečanju so se države

kandidatke dogovorile, da odgovorijo na izziv, ki so si ga zastavile države petnajsterice na srečanju 23. in 24. marca 2000 s sprejetjem akcijskega načrta eEurope. To je načrt z zastavljenim ciljem, da Evropa v naslednjem desetletju postane najbolj konkurenčno in dinamično, na znanju temelječe gospodarstvo na svetu. Z načrtom so želeli zastaviti pot k hitremu izkoriščanju prednosti, ki jo nudi na znanju temelječe gospodarstvo, še posebej internet. Države kandidatke so z Akcijskim načrtom eEurope+ želele dati odgovor na načrt petnajsterice.

Osnovne točke tega načrta so naslednje:

1. Pospešen razvoj osnov informacijske družbe

Zaradi spoznanja, da države članice zaostajajo v razvoju osnovnih gradnikov infrastrukture, so za razliko od načrta eEuropa, vključili tudi naloge s področja pospešenega razvoja osnov. Ta točka ima naslednje faze:

- pospešena priprava dostopnih telekomunikacijskih storitev za vse. Države kandidatke morajo najti način, da v skladu s pravnim redom omogočijo vsem državljanom dostop po ugodnih cenah do telekomunikacijskih storitev,
- prevzem in izvajanje pravnega reda EU s področja informacijske družbe.

2. Cenejši, hitrejši in varnejši internet

V tem sklopu naj bi zagotovili:

- cenejši in hitrejši dostop do interneta,
- cenejši in hitrejši internet za raziskovalce in študente,
- varna omrežja in pametne kartice,

3. Vlaganje v ljudi in znanje

- poseben poudarek naj bi dali vzgoji in izobraževanju mladine v digitalni dobi,
- delu v gospodarstvu, ki temelji na znanju,
- sodelovanju vseh v gospodarstvu, ki temelji na znanju.

4. Spodbujanje rabe interneta

- pospeševali naj bi elektronsko poslovanje,
- pospeševali naj bi elektronski dostop do javnih storitev,
- pospeševali naj bi uporabo elektronskega poslovanja v zdravstvu,
- spodbujali bi razvoj in širitev evropskih digitalnih vsebin na globalnih omrežjih,
- razvijali naj bi inteligentne transportne sisteme,
- pospeševali naj bi nadaljnji razvoj EIONET za zbiranje, spremljanje in posredovanje okoljskih podatkov.

Akcijski načrt je pomemben tudi za Slovenijo, saj predstavlja skupni načrt, h kateremu je pristopila tudi Slovenija. To pomeni obvezo in hkrati zapis o spoznanju, da se je potrebno brez odlašanja podati po poti, po kateri so se podale tako države članice EU, kakor tudi kandidatke za vstop v EU. Slovenija praktično nima izbire: brezpogojno mora slediti svetovnim trendom, saj bo v nasprotnem postala informacijski otoček, ki ne bo samo informacijsko izoliran, temveč bo izoliran tudi gospodarsko.

3.6.3 Drugi sprejeti dokumenti, pomembni za razvoj elektronskega poslovanja

V Sloveniji ali v zvezi z njo je bilo sprejetih vrsto različnih dokumentov, ki izražajo nujno po razvoju elektronskega poslovanja ali vsaj osnov, ki tako poslovanje omogočajo. Tako lahko omenimo:

- ministrsko deklaracijo v Bruslju, 29-30 Novembra 2001,
- Modro knjigo – Slovenija kot informacijska družba (Informatika, 2000),
- Belo knjigo – Elektronsko poslovanje malih in srednje velikih podjetij (EITIRT, 1997).

Ugotovitve:

1. Slovenija je sprejela vrsto splošnih deklaracij in pristopila k vrsti deklaracij, ki spoznavajo nujnost intenzivnih prizadevanj za vzpostavitev in delovanje informacijske družbe.
2. V pravni praksi se je že izoblikovalo nekaj zakonskih predpisov, ki vzpostavljajo pogoje za delovanje informacijske družbe. Nekateri predpisi, ki so urejali poslovanje državnih institucij, so že bili spremenjeni, vendar je teh sprememb in prilagoditev še relativno malo. Pred slovensko Vlado je še obsežna priprava predpisov s tega področja in prilagajanje obstoječih predpisov z vgrajevanjem ustreznih določb, ki bodo omogočale uporabo elektronskega poslovanja v vsakodnevem delu.
3. V praksi se uveljavljajo nekatere javno dostopne funkcije javne uprave. Posamezne službe urejajo dostope do svojih servisov. Davčna uprava RS še nima v funkciji portala, preko katerega bi bilo možno urejati davčne zadeve davčnih zavezancev. Sedanja internetna stran je predstavitvena, ob priliki oddaje davčnih napovedi pa lahko zavezanci dobijo posebne programe za oddajo napovedi davka od dobička in dohodninske napovedi izplačevalcev dohodkov.

4 Stanje v deželah članicah EU

Raziskave v Evropi (eEurope benchmarking report) kažejo, da se v javnem sektorju elektronsko poslovanje najpogosteje uporablja na naslednjih 20 področjih (e-Europe, 2002):

Javne storitve za občane

1. davki na dohodek: prijave premoženja in napovedi dohodkov,
2. zaposlovanje, iskanje zaposlitev in storitve Zavodov za zaposlovanje,
3. socialno zavarovanje: programi za nezaposlene, družinske podpore, stroški zdravljenja, študentske subvencije,
4. osebni dokumenti: potni listi in vozniška dovoljenja,
5. registracija vozil: nova, rabljena in uvožena vozila,
6. gradbena dovoljenja,
7. prijave policiji npr. ob tatvinah,
8. javne knjižnice: katalogi in iskanje knjig,
9. potrdila(rojstna, poročna): zahtevki in dostava,
10. vpisi v višje izobraževanje in univerze,
11. prijava in sprememba bivanja,
12. storitve povezane z zdravstvom: interaktivne informacije o razpoložljivosti posameznih storitev, naročanje na preglede.

Javne storitve za podjetja

13. socialni prispevki za zaposlene,
14. davek na dobiček: prijave in obveščanje,
15. DDV: prijava in obveščanje,
16. registracija novih podjetij,
17. pošiljanje podatkov statističnim uradom,
18. carinske deklaracije,
19. dovoljenja povezana z okoljem,
20. javna naročila.

Kot je iz preglednice razvidno, je elektronsko poslovanje z davčnimi organi običajni način poslovanja, saj se pojavlja v 5 primerih od 20. V nadaljevanju si bomo podrobneje pogledali posebne oblike elektronskega poslovanja med davčnimi zavezanci in davčnimi organi v državah članicah EU.

Podrobneje bomo pogledali naslednja področja elektronskega poslovanja:

- izmenjava podatkov med davčnimi organi: izmenjava znotraj same javne uprave v horizontalnem smislu med posameznimi specialnimi davčnimi službami in v vertikalnem smislu med organi na državni ravni in organi na lokalni ravni,
- izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci,

- zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju.

S teh treh pogledov bomo pregledali stanje v nekaterih državah članicah EU in nekaterih državah, ki niso članice EU.

4.1 Avstrija

4.1.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi

Razvija se izmenjava podatkov med carinskimi organi, še posebej iz vidika izmenjave med posameznimi državami EU. Razvit imajo enoten knjigovodski sistem carinskih organov. Elektronska izmenjava podatkov naj bi zajemala zbiranje podatkov za prijave carinskih obveznosti in prenos teh podatkov v enotni knjigovodski sistem.

Obstaja sistem izmenjave podatkov med federalnimi organi in lokalnimi organi.

Elektronska izmenjava podatkov med Avstrijskimi davčnimi organi in davčnimi organi drugih držav ne obstaja. Občasno po potrebi in na zahtevo se za izmenjavo podatkov uporablja elektronska pošta ali drugi elektronski mediji.

V teku so nekateri projekti na nacionalni ravni (CNN/CSI), pa tudi nekateri projekti (MUSYC), ki so sestavni del skupnih evropskih projektov za elektronsko poslovanje. Ti projekti se bodo vklopili v enoten sistem elektronskega poslovanja davčnih organov Avstrije (CFE, 1999, str. 29-30).

4.1.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci

Avstrijsko podjetje Datacom⁵ je prevzelo funkcijo zbirnega centra (Interface Center). Naloga tega centra je zbiranje podatkov s strani davkoplačevalcev, primarna obdelava in pošiljanje teh podatkov davčnim organom. Elektronsko posredovanje podatkov je dvosmerno.

Poleg tega načina zbiranja podatkov obstaja še nekaj drugih standardnih servisov (CFE, 1999, str. 30-33):

EDI Lohn - omogoča dohodninsko napoved. Omogočena je povezava s programi za izračunavanje plač, ki jih izdelujejo neodvisni proizvajalci takih programov. V letu 2000 naj bi tak način prijave dohodkov uporabljalo že 88% vseh zavezancev.

EDI Sozial – po 1. januarju 1997 mora vsak delodajalec v Avstriji elektronsko prijaviti zaposlene zavodu za socialno zavarovanje. Obrazci so na voljo v

⁵ <http://www.datacom.at/datenmehrwertdienste/ecom.edisolutions.html>

elektronski obliki, elektronsko je možno izvajati tudi popravke podatkov.

EDI-USTZM – to je poročilo o izmenjavi blaga in storitev med državami EU, ki ga mora izpolniti vsak zavezanec 4-krat letno. Možna je povezava komercialnih programov s sistemom za sporočanje teh podatkov.

EDI-Grest – Je programska oprema, ki je namenjena notarjem in odvetnikom. S pomočjo tega programa lahko elektronsko sporočajo podatke, ki so potrebni za odmero davka od prodaje nepremičnin.

INTRASTAT-Meldung – To je programska oprema za zbiranje statističnih podatkov, ki jo je možno povezati z uporabniškimi programi. Omogoča dvosmerno komunikacijo

FINANZ Online – je novejši sistem, ki je primarno namenjen davčnim svetovalcem, temelji pa na internetni tehnologiji. Omogoča neposreden dostop do podatkov v centralnem sistemu davčnih oblasti. Namenjen je predvsem vpogledu v stanja in zgodovino podatkov posameznega davkoplačevalca. Dostop je omejen na podlagi posebnih predpisov. V začetku leta 2002 je bil ta sistem odprt tudi za vse druge davčne zavezance.

Steuern Online – je sistem za poslovanje davčnih zavezancev preko interneta. Z delovanjem je začel v aprilu 2001. Namenjen pa je informiranju zavezancev, registraciji, opominjanju in plačevanju davkov (Bezahlen.at, 2002).

V okviru ministrstva za finance (Bundesministerium für Finanzen) poteka projekt elektronskega poslovanja za vse zainteresirane uporabnike, ki želijo pridobiti določene informacije s področja javnih financ v Avstriji. Ta projekt se imenuje E-Government (E-Government, 2002). Projekt obsega nekatera ključna področja delovanja ministrstva za finance republike Avstrije. Predvsem pokriva področje davkov, carine, državnega proračuna, finančni trg in nekatere druge finančne institucije. V okviru tega projekta nastaja tudi podprojekt s področja davkov (FINANZ Online). Projekt je zastavljen zelo obsežno. Omogočal naj bi tako dostop komitentom preko portala, kakor tudi notranjo izmenjavo podatkov med organi ministrstva (Finanz Online, 2002). V letu 2000 je bila izvršena celovita prenova strojne računalniške opreme (14.100 računalnikov, 300 mrežnih strežnikov), ustanovljeno pa je bilo tudi privatno podjetje za vzpostavitev in vzdrževanje tega sistema (Bundesrechenzentrum GmbH).

4.1.3 Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju

Sistemi za zaščito podatkov do leta 2002 še niso bili standardno rešeni. Pošiljanje podatkov je brez šifriranja in elektronskih podpisov.

Podatki, ki so javno dostopni, so selekcionirani (FINANZ Online). Komercialna

uporaba podatkov, zbranih v davčne namene, v Avstriji ni predvidena.

4.2 Nemčija

4.2.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi

Izmenjava podatkov med davčnimi organi v Nemčiji temeljni na OECD Model Convention; pogodba o medsebojni pomoči in na nemškem EU Administration Cooperation Act, na 117 členu Davčnega zakonika (Tax Code) in na direktivi Evropske komisije Administrative Assistance in Indirect Taxation (CFE, 1999, str. 79-81).

Medsebojna izmenjava podatkov je lahko samodejna ali pa glede na zahtevo. Do leta 1999 je bila prevladujoča oblika izmenjave podatkov na zahtevo. To pomeni, da je do izmenjave podatkov med davčnimi oblastmi prišlo na zahtevo ene ali druge strani. V novejšem času se za posebna področja uvaja samodejno izmenjevanje podatkov. To so področja: najem delovne sile, izogibanje dvojnemu obdavčevanju, davčne olajšave na podlagi davčnih izjem, obširnem prijavljanju prihodkov in premoženja, podatki o vstopnih davkih in davkih povezanih z dobavo novih vozil v Evropsko unijo. Za tako obliko izmenjave podatkov je potrebno skleniti pogodbo o reciprociteti.

Poleg naštetih podatkov se lahko avtomatsko izmenjujejo tudi podatki o zaslužkih iz naslova storitvenih dejavnosti kot so na primer umetniki, športniki in podobno.

Povezanost v EU je narekovala tudi izmenjavo raznih podatkov, ki se tičejo zavezancev DDV (davčne številke, naslovi). Iz istega razloga je predvidena precejšnja rast izmenjave podatkov med davčnimi oblastmi, saj na ta način preprečujejo izogibanje plačevanja davka (CFE, 1999, str. 81).

4.2.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci

Podlaga za elektronsko poslovanje med davčnimi zavezanci in davnimi organi je v Nemčiji Decree on the Submission of Taxation Returns on Mechanically Utilizable Storage Devices (STADV⁶) (CFE, 1999, str. 82), ki ga je izdalo nemško Ministrstvo za finance.

Pri izmenjavi podatkov je osnovni poudarek natančnosti in varnosti podatkov. Zaradi tega je nastala kot posrednik za izmenjavo podatkov posebna specializirana institucija DATEV. Ta ima posebna pooblastila za elektronsko poslovanje in posredovanje podatkov med davčnimi zavezanci in davčnimi

⁶ Verordnung ueber die Abgabe von Steueranmeldungen auf maschinell verwertbaren Datenträgern

organi. Postopek zbiranja in pošiljanja poteka dvofazno. V prvi fazi zbirajo in vnašajo podatke o davčnih napovedih zavezancev davčno svetovalne hiše ali pa jih zavezanci, predvsem podjetja, vnašajo sami. Za pripravo podatkov je pripravljen poseben program za pripravo podatkov, ki podatke na vhodu preveri in jih nato pošlje v zbirni center DATEV.

V drugi fazi DATEV obdela prejete podatke zavezancev in jih v dogovorjeni obliki davčne napovedi posreduje finančnemu uradu. Ob tem je še vedno potrebno poslati tudi papirno obliko napovedi, ki pa jo pripravi DATEV in posreduje zavezancem v podpis. Finančni urad obdela napoved, ko prejme napoved davčnega zavezanca v papirni obliki. Davčno odločbo oziroma podatke iz davčne odločbe, ki vsebuje okrog 150 različnih podatkov, posreduje finančni urad podjetju DATEV, ki potem posreduje dobljene podatke davčnim zavezancem.

Digitalni podpis je zakonsko urejen, vendar se v elektronskem poslovanju z davčno upravo še ne uporablja.

Elektronska pošta je v poslovanju z davčnim organom dovoljena, vendar se uporablja kot dodatni način dostave listin, saj po mnenju davčnih organov (CFE, 1999, str. 90) sedanji načini zagotavljanja identitete še ne zadoščajo za nedvomno določanje povezave med pošiljateljem in poslanim poštnim sporočilom.

Osnovna ovira pri oddaji davčnih napovedi so določila predpisov, ki zahtevajo osebno oddajo napovedi na predpisanih obrazcih. Zato je elektronsko posredovanje podatkov sicer dobrodošlo, saj pomeni bistveno zmanjšanje potrebnih vnosov podatkov⁷, vendar pa je še vedno potrebno oddati original napovedi v pisni obliki. V bodočnosti namerava Zvezno ministrstvo za finance dovoliti oddajo napovedi samo v elektronski obliki (CFE, 1999, str. 92). V ta namen je bilo izdano posebno navodilo, ki tako oddajo davčne napovedi dovoljuje.

Po letu 1999 je videti močnejše prilagajanje davčne uprave elektronskemu načinu poslovanja. Postavljen je bil portal davčnega urada (Finanzamt, 2002), ki je še v razvoju, trenutno pa ponuja informacije iz davčnega področja po posameznih zveznih deželah. Poleg tega ponuja splošne informacije davčnim zavezancem. Posebej teče projekt elektronske davčne napovedi ELSTER (Elster, 2002). Ta projekt je namenjen vsem 16 zveznim deželah, razvija ga pa davčna administracija Bavarske, ki ima izkušnje iz tega področja že od leta 1993. Bistveno pri tem projektu je, da gre za enoten projekt celotne države, namenjen vsem davkoplačevalcem. Skupina v okviru davčne službe je razvila jedro, ki ga je brezplačno odstopila približno 250 razvojnim podjetjem v celotni Nemčiji. Ta podjetja so jedro vgradila v svoje računovodske in davčne programe, tako da lahko uporabniki oblikujejo in oddajajo davčne napovedi kjerkoli v Nemčiji preko interneta. Ta sistem že dobro deluje saj je bilo samo v letu 2001 (po podatkih iz

⁷ V letu 1999 je bilo na tak način oddanih približno 3 milijone davčnih napovedi

julija 2002) na tak način oddanih 10.900.000 napovedi. Projekt ELSTER je samo prvi del načrta vpeljave elektronskega poslovanja davčne uprave. Načrtujejo razvoj baze podatkov, v katero bodo imeli vpogled zavezanci in njihovi zastopniki. Projekt ELSTER je nastal primarno zaradi krčenja stroškov državne administracije.

4.2.3 Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju

V smislu zaščite davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju je zakonodajalec predvidel možnost prerekanja podatkov, ki so jih priskrbele oziroma dostavile tretje osebe. S tem je bila davkoplačevalcem dana možnost, da določene podatke, ki jih davčni organ prejme od drugih organov ali podjetij, s postopkom zaslišanja prereka. Davčni organ je davčnemu zavezancu dolžan omogočiti tako obliko zaslišanja.

Davčni zavezanec ima tudi možnost prerekanja sprememb na podatkih, ki jih opravi davčni organ v postopku.

Podatki, ki jih zavezanci dajejo davčnim organom, so z zakonom zavarovani pred odtujevanjem drugim osebam, ki bi jih lahko zlorabile. Izvzeti so samo podatki splošne narave, kot so osnovni davčni podatki zavezancev, podatki, ki jih dostavljajo na podlagi predpisov o socialnem zavarovanju in tisti podatki, ki nastanejo z izmenjavo med davčnimi oblastmi in drugimi organi npr. kriminalistično policijo, uradom za tujce in podobno (CFE, 1999, str. 97).

4.3 Španija

4.3.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi

Španska zakonodaja predvideva izmenjavo podatkov med različnimi javnimi administracijami. Davčno relevantni podatki so predmet recipročne izmenjave med različnimi javnimi službami tako v horizontalni kakor tudi vertikalni smeri. Taka oblika izmenjave je bila omogočena z ustreznimi popravki zakonodaje v letu 1995. Predpisi regulirajo obseg izmenjave podatkov. Izmenjava je omejena s predpisi o varovanju podatkov. Podatke je možno izmenjevati z drugimi organi samo v obsegu, ki je določen z namenom uporabe. Če so bili podatki zbrani za določen namen in jih drugi organ potrebuje za tak namen, potem je možno take podatke posredovati temu organu (CFE, 1999, str. 145).

Podatki, ki so bili zbrani za davčne potrebe, so lahko predmet izmenjave podatkov z drugimi organi, če jih ta potrebuje za davčne namene. Pri tem je dan poseben poudarek varovanju osebnostne integritete davkoplačevalca. Namen tega predpisa je v tem, da se preprečuje nenamenska uporaba podatkov.

4.3.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci

Španski sistem elektronskega poslovanja v javni upravi in davčni upravi, kot posebnem sistemu znotraj javne uprave, je v razvoju, ki je skladen z razvojem tehnologije elektronskega poslovanja. Do leta 1998 je bilo sporočanje podatkov davčnemu organu pretežno v papirni obliki. Prvi koraki v smeri elektronskega poslovanja so bili narejeni juliju 1998, ko je bil sprejet poseben predpis, ki določa postopke v zvezi z elektronskim poslovanje z davčnim organom (CFE, 1999, str. 153). Ta predpis predvideva, da je mogoče določene davčno relevantne podatke posredovati davčnemu organu po elektronski poti. Kot tehnološka osnova se uporablja EDI. Vsi potencialni uporabniki sistema morajo davčni organ zaprositi za dovoljenje za tako obliko poslovanja. Davčne oblastiodobrijo način poslovanja in vrste dokumentov, ki bodo v takem poslovanju uporabljeni. Davčni organ dodeli prosilcu referenčno kodo, ki v poslovanju nadomešča lastnoročni podpis na davčnih dokumentih. Uporabnik referenčne kode odgovarja za točnost poslanih podatkov. V elektronski obliki so možni tudi popravki poslanih dokumentov. To se izvaja s pomočjo posebnih stavkov v EDI formatu.

Če pomeni uvedba predpisa, ki regulira elektronsko poslovanje z davčnim uradom, začetek elektronskega poslovanja, pa je v naslednjih letih predvideno hitro prehajanje ostalih davčnih zavezancev na elektronski način poslovanja. Že v letu 1999 je bilo omogočeno elektronsko poslovanje z davčnim organom podjetjem z večjim obsegom poslovanja (nad 1 milijardo pezet). Ta podjetja lahko poslujejo z davčnim organom s pomočjo internetnih aplikacij. V letu 2000 pa je ta način poslovanja predviden tudi za manjša podjetja in posameznike (CFE, 1999, str. 159).

Načrtovana je tudi širitev elektronskega poslovanja na področja, ki se tičejo oblikovanja in hranjenja dokumentacije v zvezi z davčnimi napovedmi, elektronsko obliko računov in omejitev v zvezi s pošiljanjem te dokumentacije preko interneta.

V okviru davčne uprave deluje davčni portal, ki je informacijska točka za davčne zavezance (Spanish Customs and Excises Taxes, 2002). Večji poudarek je dan carini in ustreznim predpisom. Organizirana je virtualna carinska pisarna. Na tej strani je možno dobiti tudi vse potrebne obrazce za deklariranje blaga ob uvozu in izvozu iz države. Davčni zavezanci lahko online izpolnjujejo statistične obrazce, povezane z davki in carino (Intrastat).

4.3.3 Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju

Zakonodaja obravnava zaupne podatke, ki jih je pridobil davčni organ za davčne namene, kot podatke, ki jih ni mogoče prosto posredovati različnim organom. Takih podatkov ne more pridobiti niti sodišče, razen če gre za preiskave kaznivih dejanj. Novejša španska zakonodaja predvideva, da podatkov, ki jih je moral davkoplačevalec predložiti v davčnem postopku, ni mogoče uporabiti kot dokazni

material tudi, če gre za kazenski pregon (CFE, 1999, str. 158).

Španska zakonodaja je usklajena z direktivo Evropskega parlamenta 95/46/EC. Skladno s to direktivo je omejen dostop do podatkov shranjenih v datotekah davčnega organa. Ob tem pa davkoplačevalec lahko kot »zainteresirana stranka« dostopa do teh podatkov. Dostop mora biti omogočen tudi elektronsko. Davkoplačevalec ima pravico do popravkov podatkov, kakor tudi do vedenja o tem, kdo in za kakšen namen uporablja te podatke.

4.4 Francija

4.4.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi

Francija je vključena v mednarodno izmenjavo davčno relevantnih podatkov v elektronski obliki z drugimi članicami EU. Ta sistem izmenjave deluje že dlje časa in dobro služi svojemu namenu (CFE, 1999, str. 167).

Francija ima vzpostavljen samodejni sistem izmenjave po OECD modelu za vse vrste dohodkov s Švedsko in Nizozemsko. Po francoski zakonodaji je možno drugim članicam EU nuditi podatke v elektronski obliki v največjem možnem obsegu. Formati izmenjave so skladni s standardiziranimi formati, ki jih je razvila OECD. Po priporočilih francoskih oblasti, da se poizkušajo z mednarodnimi povezavami čim bolj zoperstaviti davčni evaziji, je pričakovati vse večjo podporo in razvoj take oblike povezav med davčnimi organi.

4.4.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci

Francoska zakonodaja⁸ obravnava elektronsko vodenje poslovnih knjig, elektronsko izmenjavo računov in elektronsko izmenjavo podatkov z davčnimi organi. Torej obravnava elektronsko poslovanje v vsej širini od nastanka listin, njihovo izmenjavo, hranjenje in poročanje davčnim organom. Elektronsko izmenjavo podatkov ne smatra kot izoliran proces, pač pa ga smatra kot del celovitega elektronskega poslovanja.

Elektronsko vodenje poslovnih knjig

Zakonodaja, ki ureja to področje, je prinesla obveznosti tako davkoplačevalcem, kakor tudi davčnemu organu. Člen L 13(2) LPF zahteva od davčnega zavezanca vodenje elektronskih knjig in hkratno elektronsko hranjenje listin v elektronski obliki. Listine morajo biti shranjene na elektronskem mediju in na razpolago posebnemu davčnemu inšpektorju za pregled (CFE, 1999, str. 169). Zanimivo je dejstvo, da ta predpis zahteva hranjenje listin v elektronski obliki in da v primeru hranjenja samo v papirni obliki davčni zavezanec ne izpolnjuje zahtev tega

⁸ Tax Procedure Code (LPF)

predpisa. Tak način vodenja poslovne davčne dokumentacije je bil dovoljen z uredbo iz leta 1996 in praksa kaže, da je tak način hranjenja dokumentacije postal prevladujoč.

Davčni organ lahko zahteva od zavezanca predstavitev delovanja informacijskega sistema, pri čemer je določeno, kakšna naj bo tehnična dokumentacija, ki opredeljuje delovanje sistema. Uporabniška dokumentacija ne zadošča tej specifikaciji.

Tak način vodenja poslovnih knjig brez dvoma prinaša vrsto prednosti davčnim zavezancem. Vendar pa hkrati prinaša določeno tveganje, saj v primeru, da davčni zavezanec ne spoštuje določb predpisa o vodenju poslovnih knjig v elektronski obliki⁹, davčni organ brez posebnega usklajevanja z zavezancem sproži postopek določanja davčne osnove na podlagi cenitve. Poleg tega je dodatna »kazen« za davkoplačevalca 150% povečanje davčne stopnje in 0,75% zamudnih obresti na mesec (CFE, 1999, str. 170). Torej so davčni zavezanci zelo zainteresirani za vodenje poslovnih knjig skladno z določbami zakona. Hkrati zakon prenaša na davčnega zavezanca tudi tveganje integritete podatkov, saj v primeru, da pride do poškodovanja podatkov, celotno breme tveganja prevzame davčni zavezanec, sledijo pa tudi kazni, ki so enake kot v primeru nepravilnega vodenja poslovnih knjig in posledične cenitve davčne osnove.

Davčni organ je moral zaradi uvedbe elektronskega poslovanja uvesti poseben davčni inšpekcijski organ,¹⁰ ki je sestavljen iz davčnih inšpektorjev, ki so hkrati vrhunski strokovnjaki za informacijske tehnologije (IT).

Elektronsko fakturiranje

Elektronsko fakturiranje je v Franciji urejeno s posebnim predpisom¹¹ iz leta 1990. S tem predpisom je podjetjem dovoljeno uporabljati elektronsko obliko faktur in jih elektronsko tudi posredovati drugim podjetjem.

Za vstop v tak način poslovanja mora davčni zavezanec pridobiti dovoljenje davčnega organa. Dovoljenje, ki ga izda davčni organ, daje elektronski fakturi enako težo kot jo ima originalni dokument (CFE, 1999, str. 171). Davčni zavezanec mora zagotoviti, da sistem za fakturiranje deluje skladno z odobrenimi specifikacijami ves čas uporabe. Poleg te določbe, ki ne dopušča spreminjanje sistema za fakturiranje, davčni predpisi postavljajo tudi določene zahteve glede vodenja evidenc na strani pošiljatelja in na strani prejemnika.

Izmenjava podatkov

Elektronska izmenjava podatkov je možna na dveh področjih:

⁹ Če davčni zavezanec ne želi predložiti tehnične dokumentacije ali z njo ne razpolaga

¹⁰ Brigades de verification des compatibilites informatisees

¹¹ Finance Act, člen 289 Tax Code (CGI)

- socialne dajatve,
- davčni in računovodski podatki.

Socialne dajatve se nanašajo na letna poročila o dajatvah za pokojninsko in zdravstveno zavarovanje iz naslova plač in drugih dohodkov zaposlenih. Ta poročila lahko davčni zavezanci na zahtevo oddajajo v elektronski obliki lokalnim centrom, ki potem te podatke posredujejo centralnim davčnim organom za nadaljnjo obdelavo.

Sporočanje davčnih podatkov je namenjeno segmentu davkoplačevalcev, ki so zavezani za plačevanje davka od dobička iz dejavnosti (TDFC). V ta postopek, katerega uporaba je popolnoma prostovoljna, je v Franciji vključenih cca 400.000 davčnih zavezancev¹², kar je v letu 1999 predstavljajo 20% vseh pravnih oseb v Franciji (CFE, 1999, str. 174). Podatke posameznih davčnih zavezancev zbirajo posebna pooblaščen podjetja, ki podatke preverijo v smislu skladnosti s specifikacijami TDFC in nato tako obdelane pošljejo v centralni davčni urad. Ta podjetja niso sestavni del davčnega sistema.

Glede sporočanja podatkov o DDV v letu 1999 francoski davčni organi še niso imeli oblikovanega sistema. Odločali so se med že delujočim standardom TDFC in EDI standardom, ki bi ga uporabljali preko interneta. Videti je, da nekakšen zastoj pri razvoju elektronskega poslovanja na davčnem področju povzroča nezanesljiv sistem varovanja poslanih podatkov. Francoske davčne oblasti preučujejo več različnih načinov zagotavljanja integritete poslanih podatkov. Po sprejetju odločitve o izboru ustreznega sistema varovanja podatkov, bo uvajanje elektronske izmenjave podatkov potekalo hitreje.

Trenutno sta na voljo dva elektronska naslova za pridobivanje informacij v zvezi s financami in davki. Osrednji je naslov ministrstva za finance (Ministere de l'Economie, des Finances et de l'Industrie, 2002) in naslov davčne uprave (Droits indirects, 2002). Na tem mestu lahko davčni zavezanec dobi splošne informacije, obrazce za davčne napovedi in druge zahteve (npr. pokojnine, socialne pomoči in podobno) ter preko interneta sporoča pritožbe ali ugovarja odločbam.

4.4.3 Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju

Francoska zakonodaja omogoča dve vrsti zaščite davčnega zavezanca pri uporabi elektronskega poslovanja. Ta zaščita je pasivna in aktivna (CFE, 1999, str. 175). Pasivna zaščita se nanaša na omejitve, ki jih imajo davčne oblasti pri uporabi podatkov, zbranih za davčne namene. Aktivna zaščita pa se nanaša na pravice davčnih zavezancev, da lahko ugovarjajo rezultatom, ki izvirajo iz elektronsko zbranih davčnih podatkov.

¹² V Sloveniji bi te zavezance označili z izrazom »pravne osebe«

Pri pasivni zaščiti davkoplačevalca je dan poseben poudarek zaščiti fizičnih oseb kot davčnih zavezancev s tem, da jim je omogočeno popraviljanje podatkov, za katere se v postopku ugotovi, da so bili pomotoma napačni. Taka pravica za pravne osebe ne obstaja. Področje ravnanja s podatki je v francoski zakonodaji precej podrobno obdelano. Zakonodajalec se zaveda nevarnosti manipulacije s podatki davčnih zavezancev, vendar hkrati poizkuša najti tudi rešitve, ki ne ovirajo pridobivanja podatkov iz tretje strani. Gre za podatke, ki jih lahko priskrbijo javne ustanove, podjetja, banke in drugi. Ponavadi gre za primerjalne podatke, ki omogočajo kontrolo davčnih napovedi zavezancev. Zakonodajalec poizkuša v zakonodaji omogočiti možnost nadaljnjega razvoja skladnega z razvojem IT.

Aktivna zaščita davčnih zavezancev v elektronskem poslovanju je mišljena predvsem z uporabo podatkovnih baz podjetij in raznih institucij izven davčnega sistema. Gre za elektronsko oblikovane računovodske podatke ali baze notarjev in podobno. Ti podatki so lahko podlaga za pritožbe davčnih zavezancev v davčnem postopku (CFE, 1999, str. 180).

4.5 Italija

4.5.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi

Uporaba elektronskega poslovanja pri izmenjavi podatkov med davčnimi organi je stvar presoje davčnih organov in njihovega medsebojnega dogovarjanja. Davčna administracija se težje odloča za uvajanje novejših tehnologij, zato tak način poslovanja redkeje srečamo v praksi (CFE, 1999, str. 208). V Italiji se prilagajajo zahtevam EU in uvajajo elektronsko izmenjavo davčno relevantnih podatkov skladno s temi zahtevami. Elektronska izmenjava podatkov je najpogostejša na področju davka na dodano vrednost.

Italijanski predpisi dopuščajo bilateralno in trilateralno izmenjavo davčnih podatkov (CFE, 1999, str. 209). Trilateralna se uporablja takrat, ko davčni organ ene države prejme določene podatke od druge države podpisnice sporazuma in ugotovi, da bi bili prejeti podatki relevantni tudi v davčnih postopkih tretje države, podpisnice sporazuma. Takrat lahko te podatke posreduje tretji državi.

Trenutno v Italiji za elektronsko izmenjavo podatkov med davčnimi organi uporabljajo sistem VIES¹³. Ta deluje skladno z direktivo 218/92/EEC in predpisom 3330/91/EEC (CFE, 1999, str. 211). Za zbiranje in izmenjavo teh podatkov je zadolžena carinska služba.

4.5.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci

Izmenjava podatkov med davčnimi zavezanci in davčnimi organi je v

¹³ VIES – VAT Information Exchange System

neprestanem razvoju. V Italiji so najprej poenostavili obrazce za sporočanje podatkov o DDV, davku iz dobička pravnih oseb in socialnih prispevkih. Vse podatke je možno sporočati na enem samem obrazcu. Predpisi iz leta 1997 (CFE, 1999, str. 214) določajo, da poleg obrazcev ni potrebno dodajati druge dokumentacije, ki dopolnjuje in dodatno pojasnjuje poslane obrazce. Vsa taka dokumentacija je lahko shranjena pri davčnem zavezancu. S tem so bili dani nekateri osnovni pogoji, ki so omogočili enostavnejši prehod na elektronsko izmenjavo podatkov.

Standardni obrazci za napoved davka so objavljeni na internetni strani italijanskega ministrstva za finance (Ministero dell'Economia e delle Finanze, 2002) in jih lahko davčni zavezanci izpolnijo kar preko interneta. Ravno tako se v veliki meri uporablja tudi brezplačni program davčnega organa, ki omogoča izpolnjevanje obrazcev za napoved in oddajo na disketi. Poleg diskete je potrebno oddati tudi izpis napovedi.

Predpisi o hranjenju davčno relevantne dokumentacije dopuščajo hranjenje v elektronski obliki. V elektronski obliki je možno tudi oddajati zaključene poslovne knjige, ki jih davčni organ potrebuje za revizijo (CFE, 1999, str. 216).

Osrednjo vlogo pri izpolnjevanju in pošiljanju davčnih napovedi ima CAF¹⁴, kjer lahko davčni zavezanci oddajajo davčne napovedi. Ta center vse prejete napovedi zbira in jih v elektronski obliki pošilja v osrednji davčni urad. Davčni zavezanci le počasi dobivajo možnost uporabe elektronskega poslovanja pri oddaji davčnih napovedi.

V Italiji je elektronski podpis zakonsko urejen. S predpisi je določeno, da tak podpis lahko nadomesti ročni podpis osebe. Davčna praksa tega načina osebne identifikacije še ne uporablja.

4.5.3 Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju

Zaščita davkoplačevalca je v osnovi urejena z zakonom o zaščiti osebnih podatkov¹⁵. S tem predpisom je izenačeno dostavljanje elektronskih in papirnih sporočil. To je pomembno predvsem na področju zagotavljanja pravočasnosti dostave sporočil. Elektronskim sporočilom je dan enakopraven položaj glede dokazne moči v raznih davčnih sporih. Predpis omejuje izmenjavo podatkov med davčnimi organi Italije in drugih držav članic EU. Omejitev se nanaša na varovanje zasebnih podatkov.

¹⁴ CAF – Centro Assistenza Fiscale

¹⁵ Law 675/96

4.6 Irska

4.6.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi

Irska sklepa z drugimi državami pogodbe o izmenjavi podatkov na bazi OECD Modela. Ta model določa naslednje pogoje izmenjave podatkov (CFE, 1999, str. 240):

- izmenjava podatkov mora potekati med dvema istovrstnima organoma v dveh dežela, ki sta pooblaščen za delo s tovrstnimi podatki,
- izmenjani podatki morajo služiti namenu uresničevanja medsebojne davčne pogodbe,
- prejeti podatki morajo biti obravnavani tajno in so lahko razkriti samo za davčne namene,
- davčni organ ene države lahko odkloni posredovanje podatka drugi državi, če tako dajanje podatkov pomeni kršenje zakonodaje, razkrivanje poslovnih skrivnosti ali podatki niso dosegljivi po običajni poti pridobivanja davčnih podatkov.

Ne glede na relativno široko zastavljeno izmenjavo podatkov, določenih oblik elektronske izmenjave podatkov v Irski ne izvajajo. Gre predvsem za samodejno izmenjavo podatkov in za izmenjavo podatkov, pri katerih bi bil strošek pridobitve tega podatka višji od potencialne terjatve do davčnega zavezanca.

Irska uporablja elektronsko izmenjavo v največjem delu z Veliko Britanijo.

4.6.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci

Irska je v letu 1997 postavila pravne in zakonske okvire za elektronsko poslovanje med davčnimi zavezanci in davčnimi organi. Osnovni predpis je Irish Taxes Consolidation Act, ki določa ravnanje z elektronsko ustvarjenimi dokumenti. Naslednji korak je Irska vlada naredila v letu 1999, ko je s sprejetjem posebnega predpisa¹⁶ določila postopke za dajanje različnih vrst davčnih poročil, ki jih morajo davčni zavezanci dajati davčnemu organu. S sprejetjem tega predpisa je bil postavljen temelj za uvajanje elektronskega poslovanja v davčno službo.

Za davčni organ je, po navedbah tega predpisa, zadovoljiva vsaka napoved, ki izpolnjuje naslednje pogoje (CFE, 1999, str. 248):

- da je podatke poslala pooblaščen oseba;
- da so poslani podatki oblikovani v standardnem, odobrenem formatu;
- da so podatki kodirani oz. podpisani z elektronskim podpisom pooblaščen osebe;

¹⁶ Finance Act 1999

- da so informacije, ki so bile poslane, uporabne za elektronsko hranjenje.

Pred začetkom elektronskega poslovanja z davčnim organom mora davčni zavezanec pridobiti soglasje davčnega organa. Če davčni organ smatra, da davčni zavezanec ne izpolnjuje več kriterijev za elektronsko poslovanje z njim, lahko tako dovoljenje tudi umakne. Dovoljenje vsebuje tudi posebne tehnične pogoje, ki jih mora zavezanec upoštevati pri izmenjavi podatkov.

Poseben del tega predpisa tudi določa pogoje, pod katerimi se lahko izpis elektronsko oblikovanega in poslanega dokumenta smatra za original. Tako mora izpis potrditi uslužbenec davčnega urada. Tak dokument potem dobi tudi veljavo v primeru sodnih sporov.

Irska zakonodaja omogoča tudi uporabo elektronsko oblikovanih in shranjenih podatkov v knjigovodstvih davčnega zavezanca za davčni nadzor in inšpekcijo. Taka oblika davčnega nadzora je elektronska revizija poslovanja. Davčni organ lahko izvaja inšpekcijo z uporabo zavezančevih podatkov na svoji opremi ali oprema davčnega zavezanca. Pri tem zakonodajalec predvideva obvezo davčnega zavezanca, da priskrbi ustrezno dokumentacijo, ki pojasnjuje delo IS in omogoči eventualno pomoč IT strokovnjaka. Tak način davčne revizije je v Irski že zelo pogost, saj je v letu 1997 davčni organ izvršil 19.000 takih davčnih revizij (CFE, 1999, str. 250).

Ključ za izvrševanje takih revizij je davčno tveganje. Iz informacij o delovanju IS ter točnosti in doslednosti poročanja davčnega zavezanca, davčni organ sklepa o možnosti davčne utaje zaradi prikrivanja podatkov in s tem uvršča davčnega zavezanca v kategorijo tveganosti. Tako se lahko selektivno odloča o podrobnejšem pregledu poslovanja davčnega zavezanca.

V praksi je vzpostavljen sistem sporočanja podatkov preko interneta s sistemom ROS (Revenue On-line Service) (ROS, 2002). Ta sistem je bil razvit v okviru Irske davčne uprave, ponuja pa 24 urni dostop do davčnega urada. V okviru tega virtualnega davčnega urada lahko zavezanci napovejo vse oblike davka (DDV, davki in prispevki iz plač, davek na dobiček in druge oblike davka), plačujejo obveznosti in pregledujejo stanje svojih obveznosti do davčnega urada. Davčni zavezanec lahko v tem uradu dobi tudi različne publikacije, ki so povezane z davki in zakonodajo. Tistim davčnim zavezancem, ki ne želijo uporabljati elektronsko obliko poslovanja, ponujajo na tej strani klasične obrazce (The Irish Revenue Commissioners, 2002). Primerjalno z drugimi državami v Evropi je Irska naredila največji korak v razvoju elektronskega poslovanja na davčnem področju.

4.7 Nizozemska

4.7.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi

Nizozemska je v svojo zakonodajo vključila določila in zahteve OECD¹⁷ za medsebojno pomoč v davčnih zadevah. Tako zakonodaja predvideva naslednje oblike davčne pomoči in izmenjave podatkov:

- pridobitev in pošiljanje informacij na zahtevo davčnega organa druge države podpisnice sporazuma,
- samodejno pošiljanje določenih podatkov davčnemu organu druge države podpisnice,
- spontano pošiljanje podatkov na podlagi presoje davčnega organa Nizozemske,
- prisotnost tujega davčnega inšpektorja pri inšpiciranju nizozemskega davčnega zavezanca.

Nizozemska načeloma priskrbi podatke davčnemu organu druge države, če za to obstaja ustrezna pravna podlaga v obliki mednarodne pogodbe.

Količina izmenjanih podatkov vsako leto narašča, kar je posledica povečevanja poslovnega sodelovanja davčnih zavezancev v državah EU, hkrati pa tudi zavedanja davčnega organa Nizozemske, da na tak način lahko prepreči davčno izogibanje zavezancev.

V postopkih izmenjave podatkov med davčnimi oblastmi ima davkoplačevalec pravico vedeti, da davčni organi izmenjujejo podatke o njem. Na ta postopek ima pravico pritožbe. Taka določba velja za vse izmenjave, ki so posledica zahteve ali spontanega sporočanja podatkov. Če pa gre za samodejno sporočanje, pa davkoplačevalec nima pravice do vedenja o izmenjavi ali pritožbe na postopek izmenjave podatkov.

4.7.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci

Nizozemski davčni organ intenzivno pripravlja sistem za elektronsko izmenjavo podatkov. V praksi je že zaživel sistem, ki omogoča pripravo in odpošiljanje davčnih napovedi s pomočjo posebnega programa, ki ga je pripravil davčni organ. Vsak zavezanec lahko dobi brezplačen program na disketi ali na internetu. Za uporabo mora podati zahtevo, na podlagi katere dobi PIN kodo, s katero aktivira program (CFE, 1999, str. 276). Ministrstvo za finance spodbuja davkoplačevalce k uporabi tega programa z obljubo, da bodo hitreje prejeli preplačani davek. Zagotavljanje varnosti poslanih podatkov urejajo z elektronskim podpisom, ki je sestavljen iz davčne številke zavezanca in PIN koda.

¹⁷ Pogodba iz Strasbourga, 25. januar 1988

Mala podjetja kot davčni zavezanci lahko pošiljajo podatke o DDV in podatke o socialnih dajatvah preko posebnega sistema, ki ga imenujejo Teletax¹⁸. V letu 1999 je bil uveden tudi sistem za sporočanje teh podatkov preko obrazcev na internetu.

Sodobna tehnologija omogoča vse boljši vpogled davčnih organov v prihodke, ki so jih ustvarile fizične osebe. Zato gre razvoj elektronskega poslovanja na Nizozemskem v smeri vzpostavljanja sistema poročanja vseh izplačevalcev o prihodkih posameznika. Zaradi tega je bila že pred leti uvedena davčna številka (SOFI)¹⁹. Vsi izplačevalci kakršnih koli dohodkov so dolžni elektronsko poročati o takih izplačilih. V sistem so zajete vse oblike izplačil, ki so obdavčene. Kakovost podatkov in zanesljivost kontrolnih mehanizmov je prinesla zanimiv predlog v nizozemski parlament²⁰. Predlagan je sistem, kjer davčni urad izda ponudbo za plačilo davkov, ki jo davčni zavezanec sprejme ali pa ji nasprotuje (CFE, 1999, str. 279). Če bi se tak sistem uveljavil, potem bi odpadel sistem davčnih napovedi, kar bi bistveno zmanjšalo sekundarno kontrolo in ne nazadnje tudi povečalo zadovoljstvo davčnih zavezancev.

Na različne načine zbrani podatki o davčnih osnovah davčnih zavezancev se elektronsko prenesejo v osrednji računalnik, ki jih obdela in pripravi davčne odločbe. Po posebnem sistemu programi v centralnem računalniku pripravijo tudi liste davčnih zavezancev, ki jih je potrebno naknadno pregledati in preveriti pravilnost napovedi.

Sistem za izmenjavo podatkov, ki ga v pretežni meri uporabljajo na Nizozemskem, je EDI.

Nizozemska zakonodaja omogoča elektronsko preverjanje poslovnih knjig in iskanje tveganih podatkov. V ta namen je dovoljeno vodenje poslovnih knjig v elektronski obliki in hranjenje teh knjig v enaki nespremenjeni obliki. Dovoljeno je tudi prevajanje podatkov iz drugih oblik v elektronsko, s pogojem, da se prevedeni podatki ne razlikujejo od izvornih. Po drugi strani predpis zahteva, da ostajajo podatki v taki obliki, da so uporabni za elektronsko analizo. Tako so nezadostni podatki v elektronsko tiskani obliki (npr. PDF).

Nizozemsko ministrstvo za finance ima internetno stran (Taxation in the Netherlands, 2002), na kateri je možno dobiti informacije o obdavčenju, predpisih in podobno, on-line davčnih napovedi pa zaenkrat še ni možno oddajati.

¹⁸ Gre za podaljšek posebnega programa za elektronsko bančništvo, ki ga uporabljajo mala podjetja

¹⁹ SOFI – social security and fiscal number

²⁰ Projekt se imenuje Taxes without distances

4.7.3 Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju

Nizozemska davčna zakonodaja poizkuša slediti hitre spremembe v načinu poslovanja, ki nastajajo zaradi vpliva novih tehnologij in globalizacije. Ob tem pa velja spoznanje, da je ta zakonodaja vedno korak za razvojem tehnologije in razvojem e-poslovanja. Tako nastajajo situacije, ko se določene transakcije že izvajajo popolnoma elektronsko in o njih ni papirne sledi. Glede takih primerov se oblikuje pravna praksa, ki včasih išče zasilne rešitve, da lahko poslovanje poteka. Hkrati pa nastajajo ustrezni predpisi, ki predvidevajo tudi take situacije. Predvidena je uporaba sekundarnih sredstev za dokazovanje resničnosti določenih dejstev, ki vplivajo na odmero davčnih obveznosti. Tako je na primer možno dokazovanje obstoja dogodka tudi s podatki institucij za opravljanje plačilnega prometa ali s podatki organizacij za plačilni promet preko kreditnih kartic (CFE, 1999, str. 284). Osrednja naloga davčnih oblasti na Nizozemskem je najti ustrezne rešitve, ki bi preprečevale davčne utaje hkrati pa ne bi zavirale razvoja elektronskega poslovanja.

V sporih, ki nastajajo pri določanju višine davčne osnove, je na Nizozemskem vzpostavljeno pravilo, da morajo davčne oblasti dokazati obstoj določenega davčnega dohodka. V primeru, da obstajajo podatki o dohodku, pa ima davčni zavezanec možnost te podatke z dokazi izpodbijati, torej lahko ugovarja podatkom s katerimi razpolaga davčni organ (CFE, 1999, str. 285).

Tako obravnavanje podatkov je še posebej pomembno zaradi tega, ker z uvajanjem elektronskega poslovanja narašča število podatkov, ki jih obdeluje davčni organ, hkrati z naraščanjem števila podatkov pa narašča tudi število napak. V praksi se pojavljajo tudi različne statistične metode, ki jih uporablja davčna služba za prepoznavanje možnih davčnih prevar. Tako je poznana metoda iskanja pogosto uporabljenih števil v poslovnih knjigah, ki temelji na ideji, da če se določena števila pogosteje pojavijo v poslovnih knjigah, obstaja možnost, da so podatki prirejeni (CFE, 1999, str. 286). V vseh navedenih primerih mora obstajati mehanizem, po katerem ima davčni zavezanec možnost oporekanja podatkom in metodam.

Nizozemska davčna zakonodaja zahteva zaščito zaupnih podatkov davčnega zavezanca. Ne glede na to pa omogoča razpolaganje s temi podatki vrsti javnih služb, ki imajo neposredno davčno pristojnost ali pa so v funkciji dodeljevanja raznih pomoči ali drugih javnih transferov. Tako v praksi podatke o davčni napovedi zavezanca lahko dobijo vse javne službe. Veliki večini so ti podatki dostavljeni samodejno (CFE, 1999, str. 288).

Davčni zavezanec ima pravico do vpogleda v svoje podatke, nima pa možnosti dostopa do datotek. Ti podatki so torej na voljo v pisni obliki.

Velik obseg elektronskega poslovanja z davčnimi organi daje možnost večjemu obsegu poizkusov vdorov v podatkovne baze. Poizkusi takih vdorov so bili na Nizozemskem že zabeleženi, zato davčni urad daje velik poudarek preprečevanju

vdorov.

4.8 Švedska

4.8.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi

Davčne oblasti na Švedskem imajo izoblikovan celovit sistem izmenjave podatkov med posameznimi javnimi službami in davčnimi uradi na lokalni ravni. Velika večina podjetij pošilja podatke v elektronski obliki. Prejeti podatki ob vходу prejmejo posebno kodo za razvrščanje v ustrezno javno službo. Na tej podlagi podatke prejemajo posamezne službe samodejno. Na tak način se razporejajo in samodejno razpošiljajo podatki za obdavčenje dohodka in davka iz dobička, pa tudi prispevki za socialno in zdravstveno zavarovanje (CFE, 1999, str. 301).

V primerih korporativnih davkov pri sestavljenih podjetjih avtomatska izmenjava ni možna. Takrat pride do izmenjave podatkov na zahtevo.

Poleg dobro izoblikovane notranje izmenjave podatkov je Švedska uredila tudi izmenjavo podatkov s pristojnimi davčnimi organi drugih držav. Najbolj je urejeno prejemanje in pošiljanje podatkov z državami članicami EU in najbližjimi sosedami. Poleg teh držav je Švedska sklenila meddržavne sporazume tudi z mnogimi drugimi deželami v Evropi in drugod po svetu. Sporazume ima sklenjene tudi z deželami kot so Tajska, Trinidad in Tobago, Zimbabve in podobnimi. Izmenjava s temi deželami ni avtomatizirana, tako kot z državami v neposredni sosesčini in državami EU. Kljub temu pa na zahtevo lahko pridobivajo davčno relevantne podatke (CFE, 1999, str. 302).

Zakonodaja omejuje uporabo mednarodno pridobljenih podatkov na strogo davčni namen. Tudi v primeru sodnih sporov morajo podatke tolmačiti osebe, ki so posebej pooblašene za tako tolmačenje (CFE, 199, str. 303).

Elektronska izmenjava podatkov poteka na podlagi standardnih formatov OECD. Zajema podatke o osebnih prejemkih, prihodkih podjetij ter podatke o pokojninah in obrestih, ki so jih osebe prejele v drugih državah.

Težave, ki jih pri tem imajo, so v glavnem v sočasnosti razpoložljivih podatkov in v težki identifikaciji davčnih zavezancev. Različne države imajo različna davčna obdobja, zato podatki o dohodkih niso razpoložljivi v istem obdobju kot jih potrebuje Švedska davčna uprava. Zato določenih podatkov ne morejo preverjati pred izdajo odločb. Druga težava pa je v tem, da mnoge države nimajo vpeljanega sistema davčnih števil in zaradi tega ni možno enostavno določiti pripadnosti podatkov k določenemu davčnemu zavezancu (CFE, 1999, str. 304).

4.8.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci

Davčni zavezanci lahko davčnemu organu pošiljajo podatke v elektronski obliki na več različnih načinov. Velika podjetja in banke shranjujejo podatke o osebnih prejemkih na trakove in jih dostavljajo davčnemu organu. Mala podjetja pa pošiljajo podatke na disketah. Ker se pri tem ne uporabljajo javna omrežja, posebnih varnostnih mehanizmov niso vpeljali.

Davčni zavezanci v malih podjetjih, obrtniki in fizične osebe prejmejo od davčnega organa vnaprej pripravljeno davčno napoved. To napoved pripravi davčni organ na podlagi podatkov, ki jih je prejel med letom od izplačevalcev in iz drugih virov, ki so dolžni poročati davčnemu organu. Ta način odmere davka smatrajo kot neko vrsto samoobdavčitve. Davčni zavezanec je dolžan pregledati predlog napovedi. Napoved lahko popravlja, na koncu pa jo mora podpisati in vrniti davčnemu organu.

Davčne napovedi lahko zavezanci pošiljajo tudi v elektronski obliki. Za tak način sporočanja davčno relevantnih podatkov je davčna uprava pripravila poseben program ELDA²¹, ki poleg vnosa podatkov omogoča tudi enostavno kriptiranje podatkov, ker se za prenos lahko uporablja javno omrežje²². V uporabi je sistem enega ključa, saj število zavezancev, ki želijo uporabljati tak sistem oddaje podatkov, ni ravno veliko. Razlog za to je v zahtevi davčnega organa, da mora davčni zavezanec oddati tudi pisno obliko davčne napovedi. Kljub temu, da na Švedskem obstaja ustrezna zakonodaja s področja digitalnega podpisa, pa je aplikacija tega podpisa na davčnih dokumentih še v razvoju. Tako se zaenkrat še zahteva vzporedno poročanje v pisni obliki.

Do podatkov, ki jih zbira davčni organ, lahko preko interneta dostopajo tudi stranke, ki imajo za to interes. Pri tem velja omejitve zgolj na oblikovanje povpraševanja po podatkih, medtem ko popravki niso omogočeni.

Davčna uprava ima svojo internetno stran, na kateri nudi razne informacije v zvezi z obdavčenjem ter prazne obrazce v PDF obliki (Taxes and Social Charges, 2002).

4.8.3 Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju

Davčni zavezanec ima pravico ugovarjanja na podatke, ki so jih priskrbeli tretje stranke. Gre za podatke, ki so jih pridobili od izplačevalcev ali drugih davčnih zavezancev. Zavezanec ima tudi pravico, da ugovarja spremembam podatkov, ki jo je opravil davčni organ. Obe pravici izhajata predvsem iz dejstva, da je zaradi elektronske obdelave podatkov, količina zbranih podatkov vse večja, hkrati pa obstaja vse večja možnost napak pri oblikovanju, zbiranju in obdelavi podatkov.

²¹ Elektronski sistem za prenos podatkov - ELDA

²² Internet ali modemska povezava

Zavezanec ima pravico biti seznanjen z zahtevami za uporabo podatkov v zvezi z njim. Pri vključevanju vse večjega števila vrst davkov v elektronski način obdelave, je vse več zbranih različnih povsem osebnih podatkov. Ti podatki so zbrani v centralnem arhivu, uporabljajo pa se lahko izključno za davčne namene. Čeprav bi lahko podjetja uporabila te podatke za razne komercialne namene, jim ti podatki niso na voljo. Omejen dostop do teh podatkov imajo tudi druge članice EU. Dostop je omejen na področje DDV.

4.9 Velika Britanija

4.9.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi

V Veliki Britaniji je izmenjava podatkov med davčnimi uradi običajni del poslovanja. Običajno gre za izmenjavo podatkov med lokalnimi uradi, praktično pa se izvaja tudi izmenjava raznih informacij na nivoju glavnih uradov. Ravno tako je možna in v praksi zelo pogosta izmenjava podatkov med davčno službo in socialnim zavarovanjem²³. Ti podatki so običajno povezani z raznimi vrstami zavarovanj.

V mednarodnem merilu je Velika Britanija prevzela, podobno kot druge države članice EU, OECD Model Convention. Na tej podlagi se vrši izmenjava raznih podatkov v zvezi z obdavčitvijo oseb in podjetij (CFE, 1999, str. 333).

4.9.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci

Od leta 1997 je bilo v Veliki Britaniji možno po elektronski poti napovedati samo davek iz dohodka. Predvidena je bila vpeljava sistema samoobdavčitve podjetij, vendar pa ob tem ni bila predvidena uporaba elektronskega načina napovedovanja davka. Če je želel davkoplačevalec dostaviti davčno napoved v elektronski obliki, potem je lahko to opravil pri pooblaščen osebi (agentu), ki ima pooblastilo glavnega davčnega urada²⁴. Ta agent je lahko uporabljal samo programsko opremo, ki jo je odobril davčni urad. Ob vsaki elektronsko pripravljeni davčni napovedi je bila obvezna oddaja napovedi v papirni obliki. Elektronsko je bilo možno poslati tudi spremno dokumentacijo, vendar jo je bilo potrebno poslati tudi v papirni obliki. Tak način poslovanja je bil velika ovira za široko uporabo elektronskega poslovanja na davčnem področju.

Širitev elektronskega poslovanja na večje družbe ni bila predvidena (CFE, 1999, str. 330).

Po letu 1999 je opazen precejšen napredek v elektronskem poslovanju. Izdelan

²³ DSS – Department of Social Security

²⁴ Inland Revenue

je bil portal (Inland Revenue, 2002), ki ponuja na enem mestu vrsto informacij, ki jih potrebuje davčni zavezanec. Na tem mestu je možno napovedati razne vrste davkov, pridobiti različne vrste informacij glede zakonodaje in obdavčenja, na razpolago pa so tudi obrazci za zahteve in napovedi, ki jih davčni zavezanci lahko natisnejo in pošljejo davčnemu uradu v papirni obliki. Davčnim zavezancem je na razpolago tudi davčni časopis (Tax Bulletin) in različna literatura iz davčnega področja. Poseben poudarek je dan tehničnim informacijam, ki jih potrebujejo razvijalci programske opreme za podporo informacijskih sistemov za podjetja.

4.9.3 Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju

Zakonodaja Velike Britanije ne predvideva pravice davkoplačevalca, da ugovarja podatkom, ki jih pridobi davčni urad od tretjih strank. Če davkoplačevalec sumi, da so podatki napačni, potem mora pripraviti in predložiti dokaze, ki govorijo v prid trditvi o napačnih podatkih.

Davkoplačevalec ima možnost popravka podatkov, če v pritožbenem roku dokaže, da podatki niso pravilni.

Posebnih omejitev pri uporabi davčnih podatkov v Veliki Britaniji ni. Poseben predpis iz leta 1984²⁵, daje davkoplačevalcem pravico biti seznanjen s tem, kdo je zahteval njegove podatke. Ravno tako ima vsak pravico vpogleda v svoje podatke. Davčni urad ni dolžan obveščati davčnih zavezancev o podatkih, ki jih o njem hrani.

Ugotovitve

1. Države članice EU imajo precej različno stopnjo razvitosti elektronskega poslovanja z davčnimi organi. Nekatere države (Irska, Nemčija, Francija, Nizozemska, Švedska) so dale precej poudarka novim tehnologijam in davčni postopek zelo približale davčnim zavezancem. Podatki, ki so s tem pridobljeni, so na voljo različnim zainteresiranim uporabnikom, predvsem pa z uvedbo elektronskega poslovanja povečujejo preglednost prihodkov davčnega zavezanca. Če ta na eni strani dobi občutek, da je oddaja napovedi lažja in enostavnejša, je po drugi strani njegovo materialno stanje povsem razgaljeno. Različne javne službe imajo v vsakem trenutku možnost vpogleda v socialne in premoženjske razmere zavezanca, kar sicer povečuje učinkovitost teh služb, vendar pa spravlja zavezanca v položaj, ko ima občutek, da je nenehno opazovan.
2. Nekatere države članice EU so pri uvajanju elektronskega poslovanja zelo previdne. Pred vsemi je v ospredju Velika Britanija, ki svojo tradicionalnost izkazuje tudi na davčnem področju. Vendar se tudi v Veliki Britaniji po letu

²⁵ Data Protection Act, 1984

1999 začenja hitrejši razvoj v smeri elektronskega poslovanja.

3. Vse države so dosledno vpeljale sistem izmenjave podatkov med davčnimi oblastmi v državi. Tako povečujejo učinkovitost davčnega sistema. Ravno tako pa vse države izmenjujejo podatke z drugimi državami članicami EU. Mnoge med njimi sklepajo tudi sporazume z drugimi državami, ki niso članice EU, saj na ta način preprečujejo izogibanje plačevanju davkov. To je še posebej pomembno v dobi globalizacije ekonomije, kjer so davčni zavezanci zelo mobilni in je zelo težko dobiti celovit pregled nad njihovim premoženjem.
4. Praviloma so vse države članice EU uredile zakonodajo glede elektronskega podpisa. Uporaba digitalnega podpisa pa je skladna razvitosti elektronskega poslovanja.
5. Stopnja varovanja podatkov davčnih zavezancev je dokaj visoka. Davčni zavezanci lahko ugovarjajo podatkom tretjih oseb, v nekaterih državah pa imajo tudi dostop do svojih podatkov.
6. Vse države imajo vzpostavljene informacijske portale, kjer je možno dobiti informacije o zakonodaji, davčne obrazce, ponekod pa tudi oddati davčne napovedi.

5 Stanje v evropskih deželah nečlanicah EU

5.1 Švica

5.1.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi

Švica zastopa v primeru mednarodne izmenjave davčno relevantnih podatkov zelo zadržano stališče. Zelo nerada vstopa v mednarodne sporazume, po katerih bi imela obvezo izmenjave davčnih podatkov. Zaradi tega je pogosto deležna kritike drugih držav, ki bi želele prejemati davčno relevantne podatke. Ob mednarodnih pritiskih je Švica nekoliko popustila in sklepa mednarodne pogodbe skladno z OECD Modelom, vendar pa pri tem spoštuje te pogodbe le v taki meri, da zagotavlja minimum, ki je v pogodbi določen. Tako Švica še vedno le v minimalni meri sodeluje pri mednarodni izmenjavi podatkov s področja obdavčenja (CFE, 1999, str. 348).

Glede na tako stališče Švice je samoumevno, da elektronske izmenjave podatkov ne uporablja v praksi. Vse zahtevane podatke posredujejo davčni organi Švice davčnim organom drugih držav v papirni obliki.

V notranji organizaciji pa je po 1.1.1999 uzakonjena izmenjava podatkov med carinsko službo in službo za spremljanje DDV. Tako imata obe službi možnost neposrednega dostopa do podatkovnih baz druge službe. Osnovni namen je nadzor in preprečevanje nepravilnosti v zvezi z DDV in carinskimi postopki (CFE, 1999, str. 348).

5.1.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci

Osnovni predpis, ki določa postopke v zvezi z izmenjavo podatkov je FDTL²⁶. Ta predpis določa pogoje, pod katerimi morajo davčni zavezanci dostavljati davčne napovedi. Predpisani so tudi obrazci, na katerih morajo biti oddane davčne napovedi.

V principu ni mogoče oddati napovedi za nobeno obliko davka v elektronski obliki. Na razpolago so nekateri programi, ki jih pripravljajo lokalne (kantonalne) davčne oblasti, vendar ti programi služijo zgolj kot pomoč pri sestavi napovedi. Napoved, ki jo davčni zavezanec odda davčnemu organu, mora biti v papirni obliki, davčni zavezanec pa jo mora podpisati. Enak sistem je predviden tudi za napoved DDV (CFE, 1999, str. 350).

Švicarska davčna zakonodaja predvideva, da mora biti vsa dokumentacija, ki jo davčni zavezanec predlaga davčnemu organu in ki dokazuje trditve v davčni

²⁶ FDTL – Federal Direct Tax Law

napovedi, predlagana v pisni obliki. Švicarske davčne oblasti ne sprejemajo elektronsko oblikovane dokumentacije. Elektronska oblika pa je dovoljena za arhiviranje take dokumentacije.

Elektronska dostava podatkov davčnega zavezanca v Švici ni predvidena. Nekateri kantonalni oblasti predvidevajo razvoj v tej smeri, vendar zelo počasi in šele v nekaj letih.

Digitalni podpis v davčni praksi, zaradi zahteve centralnih davčnih oblasti, da morajo biti vse napovedi osebno podpisane in oddane v papirni obliki, ne uporabljajo.

Ministrstvo za finance ima vzpostavljen informacijski portal, na katerem davčni zavezanci lahko dobijo splošne informacije o predpisih (Eidgenössisches Finanzdepartement EFD, 2002).

5.1.3 Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju

Davčnih napovedi davčni zavezanci ne morejo dostavljati v elektronski obliki. Vendar pisno poslane napovedi davčni organ zapisuje v datoteke in jih v taki obliki tudi hrani. Davčni zavezanec ima v okviru predpisov možnost oporekanja podatkom, neposrednega dostopa do njih pa nima.

Davčni organ nima zakonske obveze, da davkoplačevalca obvešča, katere podatke o njem ima na razpolago. Če davčni zavezanec zahteva to informacijo, jo lahko dobi, če je davčni organ to pripravljen storiti (CFE, 1999, str. 354). Praksa v Švici kaže, da se davčni organi trudijo zagotoviti te podatke davčnim zavezancem, čeprav to zakonodaja od njih ne zahteva.

5.2 Češka Republika

5.2.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi

Izmenjava podatkov med davčnimi oblastmi znotraj Češke Republike se izvaja na zahtevo in s pomočjo različnih oblik medijev. Vse pogosteje se uporabljajo za izmenjavo elektronski mediji, elektronska pošta in internet (CFE, 1999, str. 368).

5.2.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci

Večina davčnih zavezancev v Češki Republiki davčne napovedi oddaja v pisni obliki. Formo napovedi predpisuje ministrstvo za finance, vendar pri sprejemanju napovedi niso strogi formalisti. Napovedi je tako možno oddati tudi v obliki računalniških izpisov ali v obliki faksiranega sporočila. Napoved je možno oddati tudi na disketi, torej v elektronski obliki (CFE, 1999, str. 369).

Glavni razlog, da elektronski način oddaje napovedi ni bolj razširjen je v želji zavezancev, da bi dobili potrdilo o oddaji napovedi. Kot potrditev, da je bila napoved resnično oddana, velja samo žig davčnega urada. Če pride do zapletov pri obdelavi napovedi in se davčna napoved zavezanca izgubi, lahko ta dokaže, da je resnično oddal napoved samo z žigom davčnega urada.

V teku do priprave za uvedbo elektronskega napovedovanja davka od prodaje nepremičnin, davka od dohodka in cestnih taks. Vse te oblike elektronskega napovedovanja davkov bo možno opraviti preko interneta. V ta namen je vzpostavljena internetna stran z informacijami za davčne zavezance.

5.2.3 Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju

V Češki Republiki zakonodaja, ki bi ščitila davkoplačevalca in njegove podatke še ni dobro urejena. Kljub temu pa davčni organi ne dopuščajo prostega dostopa do podatkov davčnih zavezancev. Davčni organi ravno tako niso dolžni sporočati davčnim zavezancem, da neka tretja oseba ali javna služba želi pridobiti podatke o njih ali njihovih dohodkih.

5.3 Madžarska

5.3.1 Izmenjava podatkov med davčnimi organi

Madžarska nima urejenega sistematskega izmenjevanja podatkov z drugimi državami. Posamezne podatke lahko pripravi in pošlje na zahtevo davčnega organa druge države. Običajno se tak sistem izmenjave podatkov uporablja v primerih preprečevanja davčnih utaj (CFE, 1999, str. 385).

5.3.2 Izmenjava med davčnimi organi in davkoplačevalci

Izmenjava podatkov med davčnimi zavezanci in davčnim organom je zgolj enosmerna. Davčni zavezanci lahko določene vrste davkov in prispevkov napovejo in o njih poročajo elektronsko. V večji meri se priprava podatkov v elektronski obliki uporablja za poročanje o plačanih socialnih prispevkih in dohodkih davčnih zavezancev, ki so bili izplačani pri delodajalcih. Programske rešitve, ki omogočajo pripravo podatkov, je pripravil Madžarski direktorat za socialno zavarovanje (CFE, 1999, str. 386).

Vsa poročila, ki jih delodajalci dostavijo v elektronski obliki, morajo biti opremljena tudi s kopijami v papirni obliki. Te kopije morajo biti tudi overjene s podpisi.

Elektronsko poročanje pa se v Madžarski dokaj hitro širi. Nekaj projektov za

elektronsko napovedovanje davkov je v fazi testiranja, ki se je pokazalo kot precej uspešno.

Področje digitalnega podpisa še ni zakonsko rešeno, vendar se pripravlja ustrezna zakonodaja.

5.3.3 Zaščita davkoplačevalca pri elektronskem poslovanju

Madžarska zakonodaja določa pogoje zaščite davčnih podatkov davkoplačevalca. Podatki se obravnavajo kot davčna tajnost. Teh podatkov davčni organ ne sme razkrivati, razen v primeru, ko davčni zavezanec izrecno dovoli razkritje podatkov drugim osebam ali organom (CFE, 1999, str. 387).

Davčni organ pridobi večino podatkov od tretjih oseb, ki so lahko podjetja, banke, zavarovalnice in drugi izplačevalci dohodkov. Ti oddajajo podatke v elektronski obliki, davčni organ pa jih uporablja za potrebe oblikovanja davčnih odločb in kontrolo pravilnosti davčnih napovedi, ki jih davčni zavezanci oddajajo. Davčni zavezanec ima pravico do oporekanja tem podatkom. Ko davčni organ ugotovi neskladnost, davčnega zavezanca pozove na oddajo pojasnila, ki ga mora le ta oddati v predpisanem roku.

Ugotovitve:

1. Države, ki niso članice EU, rešujejo problem izmenjave podatkov individualno. Vsaka pri tem išče svoje rešitve. Švica je pri tem posebnost, saj se tudi na tem področju vidi, da vodi posebno politiko davčne oaze. Glede na tradicijo in ekonomske možnosti bi lahko organizirala elektronsko poslovanje davčnih zavezancev, vendar so davčne oblasti zelo konzervativne in zato ne dopuščajo drugih oblik poročanja kot v papirni.
2. Druge dežele, predvsem dežele kandidatke za vstop v EU, delajo na tem, da bi začele uporabljati elektronsko poslovanje v delu davčnih organov. Posledice drugačnega političnega in gospodarskega sistema v preteklosti pa so še vedno tolikšne, da gre aplikacija uporabe sodobnih tehnologij počasneje naprej. Gre namreč za problem skladnosti zakonskih podlag in sodobne tehnologije. Osnovna naloga davčnega organa je pobiranje davkov. Sistem pobiranja mora biti tak, da se čim manj davčnih zavezancev izogne svoji obveznosti. Papirna tehnologija je še vedno bolj zanesljiva, saj ima tradicijo, postopki pa so dorečeni in omogočajo enostavne kontrole. Nove tehnologije prinašajo nevarnosti, da določen segment zavezancev ne bo plačal svojih obveznosti do fiska, saj kontrolni mehanizmi še niso dovolj dognani, pa tudi zakonodaja ni pripravljena do te mere, da bi zagotavljala popolni nadzor. Zaradi tega so pri uvajanju tehnologij zelo previdni.

6 Analize in primerjave

Na podlagi opisa stanja v posameznih državah EU lahko sestavimo preglednico (tabela 2) v kateri so prikazani nekateri elementi, ki nakazujejo na razvitost uporabe elektronskega poslovanja na področju davkov.

Tabela 2: Pregled stanja elektronskega poslovanja po posameznih državah

Država	Elektron-sko poročanje	Izmenjava med DO	Izmenjava DZ/DO	Pošiljanje davčnih napovedi	Varnost	Priloge	Je potrebna papirna kopija	Digitalni podpis	Prednost za DZ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Avstrija	Agent	Da	Papir/Elekt	Papir	SSL	Papir	Da	Ne	Ne
Nemčija	Da	OECD	Papir/Elekt	Papir/Elekt	SSL	Papir	Da	Ne	Ne
Španija	Da-omejen	Da	Papir	Papir	Ne	Papir/Elekt	Da	Ne	Ne
Francija	Da	OECD	Papir/Elekt	Papir/Elekt	Ne	Papir	Da	Kartica	Ne
Italija	Da	OECD	Papir/Elekt	Papir/Elekt	Ključni	N/p	Da	Da	Ne
Irska	Da	Pogodbe	Papir/Elekt	Papir/Elekt	E. Podpis	Papir	Ne	Da	Ne
Nizozemska	Da	OECD	Papir/Elekt	Papir/Elekt	PIN	Papir	Ne	Da	Da
Švedska	Da	OECD	Papir/Elekt	Papir	PIN	Papir	Da	Ne	Da
Velika Britanija	Agent	OECD	Papir/Elekt	Papir/Elekt	Ne	Papir/Elekt	Da	Ne	Ne
Švica	Ne	OECD/Pog	Papir	Papir	Ne	Papir	Da	Ne	Ne
Češka Republika	Da	Ne	Papir	Papir	Ne	Papir	Da	Ne	Ne
Madžarska	Da	Ne	Papir	Papir	Ne	Papir	Da	Ne	Ne
Slovenija	Da	Pogodbe	Papir/Elekt	Papir	Ne	Papir	Da	Ne	Ne

Pomen posameznih stolpcev:

1. Ali je možno, da davčni zavezanec odda davčno napoved v elektronski obliki ?
2. Ali je možna izmenjava podatkov med davčnimi organi znotraj države in med državami ?
3. Kako poteka podatkovna izmenjava med davčnimi zavezanci in davčnimi organi ?
4. Kako se razpošiljajo davčne odločbe ?
5. Kako je zagotovljena varnost podatkov ?
6. Če so potrebne priloge, kako jih je možno dostaviti ?
7. Ali obstaja zahteva, da se elektronsko poslane napovedi hranijo v papirni obliki ?
8. Katera metoda se uporablja namesto podpisa ?
9. Ali ima davčni zavezanec prednosti, če odpošlje napoved v elektronski obliki ?

Kot je iz preglednice razvidno, obravnavamo štiri značilne skupine podatkov. To so:

- možnosti izmenjave podatkov v elektronski obliki,
- distribucija davčnih odločb in priloge,
- tajnost podatkov in varnost zavezancev,
- obravnava elektronskih listin in elektronski podpis.

V nadaljevanju bomo podrobneje pogledali primerjavo razvitosti in usmeritve v posameznih državah, glede na te skupine podatkov.

6.1 Možnosti izmenjave podatkov

Možnosti izmenjave podatkov lahko pogledamo v treh smereh. Prva je izmenjava podatkov med davčnimi organi v državi, druga je izmenjava med davčnimi organi različnih držav in tretja je izmenjava med davčnimi zavezanci in davčnimi organi.

Notranja izmenjava podatkov

Notranja izmenjava je izmenjava med davčnimi oblastmi v državi. Davčne oblasti predstavlja poleg davčne uprave še vrsta organov in institucij, ki skrbijo za javnofinančne prihodke. Tako lahko v to kategorijo uvrstimo še carinsko upravo, institucije, ki skrbijo za invalidsko in pokojninsko zavarovanje ter zdravstveno blagajno. Podatke o stanjih davčnih zavezancev zbirajo tudi institucije, ki predstavljajo porabo javnih sredstev. To so zavodi za zaposlovanje, socialna skrbstva in podobno. Te organizacije so uporabniki podatkov, ki jih zbirajo davčni organi, saj na njihovi podlagi odločajo o pravicah davčnih zavezancev. Kateri organi so zastopani v tej skupini, je odvisno od organizacije javne uprave v posamezni državi.

V tabeli 3 je prikazano, kako je razvita izmenjava podatkov v posameznih izbranih državah:

Tabela 3: Pregled vrst izmenjav podatkov v izbranih državah

DRŽAVA	ELEKTRONSKO POROČANJE	MEDNARODNA IZMENJAVA	NOTRANJA IZMENJAVA	IZMENJAVA DZ/DO
	1	2	4	3
Avstrija	Da-Posrednik	Da	Delno	Elektr/Papir
Nemčija	Da	OECD	Da	Elektr/Papir
Španija	Da	Da	Da	Papir
Francija	Da	OECD	Da	Elektr/Papir
Italija	Da	OECD	Da	Elektr/Papir
Irska	Da	Ne, Velika Britanija	Da	Elektr/Papir
Nizozemska	Da	OECD	Da	Elektr/Papir
Švedska	Da	OECD	Da	Elektr/Papir
Velika Britanija	Agent	OECD	Delno	Elektr/Papir
Švica	Ne	OECD/Pog	Delno	Papir
Češka Republika	Da	Ne	Zahteva	Papir
Madžarska	Da	Ne	Zahteva	Papir
Slovenija	Da	Pogodbe	Zahteva	Elektr/Papir

Kot je iz tabele razvidno so več ali manj vse države, ne glede na članstvo v EU, vpeljale sistem notranje izmenjave podatkov. Pri tem bi lahko kot najbolj napredne države izdvojili Švedsko, Nizozemsko in Nemčijo. V teh državah je vpeljan avtomatizem in odprtost podatkovnih baz za vse javne službe, ki tovrstne podatke potrebujejo. Razlog za to je visok standard pravic, ki so jih deležni davkoplačevalci. Očitno so oblasti v teh državah že zgodaj spoznale prednosti elektronskega poslovanja in ga uporabile za zagotovitev boljšega nadzora nad plačevanjem davkov in koriščenjem pravic. Na drugi strani pa so nekatere države še v fazi, ko si posamezne javne službe izmenjujejo podatke na zahtevo. Iz poročil posameznih držav je zaznati hitro prilagajanje poslovanja razmeram elektronskega poslovanja. Tako praktično v vseh državah razmišljajo o uvajanju celovitega sistema zbiranja podatkov. S tem bodo prišli do boljšega nadzora nad porabo javnih sredstev in preprečili izmikanje plačevanju davkov.

Slovenijo bi lahko v tem trenutku uvrstili med države, ki imajo izdelan sistem izmenjave podatkov na zahtevo. Ob tem pa moramo upoštevati prizadevanja MID, da uvede enoten sistem zajemanja podatkov o zavezancih.

Izmenjava med davčnimi organi posameznih držav

Ta oblika izmenjave je izmenjava podatkov med enakovrednimi davčnimi organi v različnih državah. Iz tabele 3 je razvidno, da so države članice EU vpeljale OECD Model izmenjave podatkov. Nekatere države so vpeljale avtomatski sistem izmenjave podatkov. Pri tem je v ospredju Švedska, ki je vpeljala tak način izmenjave z veliko državami. Sklepanje mednarodnih pogodb o izmenjavi podatkov je posledica globalizacije poslovanja. Države, ki imajo razvito gospodarstvo in v katerih je veliko podjetij, ki imajo svoje podružnice povsod po svetu, so zainteresirane, da dobijo celovito sliko o premoženju posameznega podjetja. Ob tem seveda želijo zajeti ves dohodek podjetja in ga obdavčiti. Evropske države so prisiljene v izmenjavo podatkov, saj ukinitve mej pomeni prosto pretakanje delovne sile, kapitala in blaga. Slab nadzor nad temi tokovi lahko pomeni za posamezno državo izgubo javnih prihodkov.

V enaki situaciji bodo v bližnji prihodnosti tudi države, ki si prizadevajo postati članice EU. Tudi te bodo morale skleniti sporazume in uporabiti elektronsko poslovanje, kot način za hiter in učinkovit nadzor nad pretokom proizvodnih dobrin.

Ob tem velja posebej izpostaviti pristop Švice, ki je glede izmenjave zelo konzervativna. Švica je sicer sprejela model OECD, vendar ga spoštuje le v minimalnih standardih. Tak pristop je izjemen in posledica vloge davčne oaze, ki jo želi igrati Švica.

Slovenija v tem trenutku izmenjuje podatke na podlagi individualnih pogodb o izmenjavi podatkov. Pri tem ne zaostajamo za drugimi državami kandidatkami za vstop v EU.

Izmenjava med davčnimi zavezanci in davčnimi organi

V večini držav EU je možna elektronska izmenjava podatkov z davčnim organom. Na tabeli 3 lahko vidimo, da je v nekaterih državah veljavna samo napoved na papirju, medtem ko druge države uvajajo tudi elektronsko izmenjavo davčnih napovedi. Čeprav je iz tabele razvidno, da večina držav dovoljuje elektronsko poslovanje z davčnim organom, pa se od države do države razlikuje vrsta napovedi, ki jih je možno oddati v elektronski obliki.

Najpogosteje je vpeljan sistem elektronskega zbiranja kontrolnih podatkov. Tako morajo izplačevalci dohodkov sporočati višino izplačanih dohodkov fizičnim osebam ali višino prispevkov za pokojninsko in zdravstveno zavarovanje. Ti podatki služijo davčnemu organu kot kontrolni podatki, s katerimi preverjajo pravilnost davčnih napovedi fizičnih oseb. Davčni organi v te namene določajo standardne formate za izmenjavo podatkov, za njihovo zbiranje pa v večini primerov uporabljajo standardne programe in prenos na trakovih ali disketah. Javna omrežja le redko uporabljajo za namene prenosa. V nekaterih državah (Nemčija, Avstrija, Velika Britanija) obstajajo pooblaščen podjetja, ki zbirajo in obdelujejo podatke za te namene in jih potem pošiljajo v davčni urad.

Davčni zavezanci lahko vlagajo davčne napovedi v elektronski obliki v Nemčiji, Franciji, Italiji, Irski, na Nizozemskem in v Veliki Britaniji. Glede vlaganja teh napovedi pa obstajajo precejšnje razlike, saj ponekod predvidevajo tak način oddaje napovedi samo za napovedi osebnih prejemkov fizičnih oseb (dohodnine), medtem ko je v manj državah to predvideno tudi za napoved davka iz dobička in poročanje o DDV. Običajno lahko davčni zavezanci poročajo s pomočjo posebnega programa, ki ga dobijo na disketi ali na internetu. V Veliki Britaniji pa je možno elektronsko oddati davčno napoved samo pri pooblaščenem agentu, ki uporablja poseben program za te namene. Pri uporabi elektronskega poslovanja izrazito izstopajo Irska, Nizozemska in Švedska, ki omogočajo vse oblike elektronskega poslovanja davčnih zavezancev. Vse tri države so izenačile elektronske in papirne listine v poslovanju z davčnimi organi in v dokaznih postopkih na sodiščih.

V Švici ni predvidena nobena oblika elektronskega oddajanja napovedi, medtem ko na Madžarskem in v Češki Republiki obstaja možnost elektronske oblike oddajanja davčnih napovedi.

Kot je razvidno iz opisa stanja, na tem področju zelo počasi prodira tehnologija elektronske izmenjave podatkov. Ovira je tako zahteva davčnega organa, da zavezanec s podpisom potrdi istovetnost, kakor tudi zahteva zavezancev, da imajo pisni dokaz, da so napoved oddali. Slovenija sledi gibanja v Evropi, saj uporablja vse načine poročanja, kot jih uporabljajo druge evropske države.

Razvitost elektronske izmenjave podatkov

V tabeli 3 vidimo, da je, razen v Švici, urejena davčna zakonodaja tako, da omogoča elektronsko izmenjavo podatkov. Koliko je ta razširjena v posamezni državi, je odvisno tudi od ostale spremljajoče zakonodaje. Opaziti je možno, da povsod čakajo na implementacijo digitalnega podpisa, kot nadomestila za ročni podpis. V vseh državah pa je tudi videti, da se davčni organi intenzivno pripravljajo na elektronsko poslovanje, zato je verjetno samo vprašanje časa, ko bo v vseh državah uveljavljen podoben model kot na Švedskem ali v Nizozemski.

V tabeli 4 je razviden pregled stanja internetnih portalov davčnih uprav posameznih držav. Kot je razvidno, imajo vse davčne uprave oblikovane internetne strani. Nekatere imajo te strani organizirane tako, da je od tam možen dostop do raznih servisov in strani drugih sorodnih organizacij. Nekatere davčne uprave ponujajo na tem mestu tudi vse potrebne obrazce z navodili za izpolnjevanje. V državah kandidatkah za članstvo v EU je ta ponudba omejena zgolj na predstavitveni del, kjer se davčne uprave predstavljajo in prikazujejo bodoče projekte.

Tabela 4: Pregled ponujene vsebine na portalih davčnih uprav v evropskih državah

Država	Splošne informacije	Davčni portal	Obvestila navodila	Obrazci	On-line oddaja napovedi
Avstrija	Da	Da	Da	Ne	Ne
Nemčija	Da	Da	Da	Ne	Da
Španija	Da	Ne (carina)	Da	Da	Ne
Francija	Da	Ne	Da	Da	Ne
Italija	Da	Da	Da	Da	Da
Irska	Da	Da	Da	Da	Da
Nizozemska	Da	Ne	Da	Ne	Ne
Švedska	Da	Da	Da	Da	Ne
Velika Britanija	Da	Da	Da	Da	Da
Švica	Da	Ne	Da	Ne	Ne
Češka Republika	Da	Ne	Da	Ne	Ne
Madžarska	Da	Ne	Da	Ne	Ne
Slovenija	Da	Ne	Da	Ne	Ne

6.2 Distribucija davčnih odločb

Poslovanje z davčnim organom je navadno enosmerno. To pomeni, da davčni zavezanec ali kakšna druga institucija pošilja podatke davčnemu organu, ta pa jih obdela in na koncu izračuna davčno obveznost. Davčni zavezanec nato prejme odločbo o višini davka. V mnogih primerih pa davčni zavezanec tudi te odločbe ne prejme, saj si davčno obveznost izračuna sam po sistemu samoobdavčitve. Obračun dohodnine je oblika davka, kjer davčni urad vrne zavezancu odmerno

odločbo. Način distribucije teh odločb je razviden iz naslednje preglednice:

Tabela 5: Način distribucije in vsebina odmernih odločb

Država	Pošiljanje davčnih napovedi	Priloge	Je potrebna papirna kopija
1	2	3	4
Avstrija	Papir	Papir	Da
Nemčija	Elektronsko/Papir	Papir	Da
Španija	Papir	Elektronsko/Papir	Da
Francija	Elektronsko/Papir	Papir	Da
Italija	Elektronsko/Papir	Papir	Da
Irska	Elektronsko/Papir	Elektronsko/Papir	Ne
Nizozemska	Elektronsko/Papir	Papir	Ne
Švedska	Papir	Papir	Da
Velika Britanija	Elektronsko/Papir	Elektronsko/Papir	Da
Švica	Papir	Papir	Da
Češka Republika	Papir	Papir	Da
Madžarska	Papir	Papir	Da
Slovenija	Papir	Papir	Da

Kot je iz tabele 5 razvidno, praktično nikjer ne obstaja zgolj elektronska oblika odmerne odločbe. Zavezancu vedno pošljejo tudi odločbo v papirni obliki. Tudi v Sloveniji je postopek distribucije odločb enak.

V koloni 3 tabele 5 je prikazana zahteva po obliki prilog, če so te v odmernem postopku zahtevane. Večina držav zahteva listine v papirni obliki, Španija dopušča elektronsko obliko v postopkih carinjenja blaga, posebej pa izstopa Irska saj enakovredno dopušča tako elektronsko kakor papirno obliko priloženih listin. Ob tem je na Irskem izrecno dovoljeno hraniti listine samo v elektronski obliki. Francija dopušča vodenje poslovnih knjig v elektronski obliki in predvideva tudi hranjenje teh knjig v elektronski obliki. Papirne listine so torej prevladujoča oblika knjigovodskih listin v davčnem postopku, vendar se pojavljajo praktične rešitve, ki bodo prav gotovo pomenile zgled za uvajanje elektronskih listin tudi v ostalih državah.

6.3 Tajnost podatkov in varnost zavezancev pri izmenjavi podatkov

Tajnost podatkov in varnost davčnih zavezancev pri elektronski izmenjavi podatkov je možno analizirati iz več zornih kotov:

1. varnost prenosa podatkov,

2. zagotavljanje istovetnosti sporočila in pošiljatelja,
3. možnost davčnega zavezanca, da oporeka podatkom, ki so jih davčnemu organu dostavile tretje osebe,
4. varnost podatkov, ki jih je zavezanec poslal davčnemu organu, pred nepooblaščenno uporabo s strani tretjih oseb,
5. možnost davčnega zavezanca, da pogleda v podatke o njem, ki jih davčni organ zbira in hrani v svojih podatkovnih zbirkah.

V tabeli 6 je prikazano stanje glede varovanja podatkov davčnih zavezancev v primerjanih državah.

Tabela 6: Primerjava varovanja podatkov in varnosti zavezancev v posameznih državah

Država	Varnost	Istovetnost Digitalni podpis	Možnost oporekanja	Prepoved dajanja podatkov	Vpogled v lastne podatke
	1	2	3	4	5
Avstrija	SSL	Ne	N/p	Da	Da
Nemčija	SSL	Ne	Da	Da	Da
Španija	Ne	Ne	Da	Da	Ne
Francija	Ne	Kartica	Da	Da	Ne
Italija	Ključ	Da	Da	Da	Da
Irska	Dig Podpis	Da	Da	N/p	Ne
Nizozemska	PIN	Da	Da	Da	Da
Švedska	PIN	Ne	Da	Da	Da
Velika Britanija	Agent	Ne		Da	Ne
Švica	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Češka Republika	Ne	Ne	Da	Da	Ne
Madžarska	Ne	Ne	Da	Da	Ne
Slovenija	Ne	Ne	Ne	Da	Ne

1. V samem prenosu podatkov lahko govorimo o protokolih in varnostnih mehanizmih, ki preprečujejo potvarjanje podatkov in zagotavljajo, da podatki prispejo k prejemniku v enaki obliki kot so bili poslani. Varovanje podatkov pri prenosu je tehnično rešeno na zelo različne načine. V praksi pa je v pretežni meri prenos podatkov še vedno urejen tako, da pošiljatelj pripravi podatke s posebnim programom, potem pa te podatke shrani na nosilce podatkov, ki jih osebno dostavi v davčni urad. Počasi se uveljavlja pošiljanje podatkov po javnem omrežju (internet) vendar lahko ugotovimo, da gre bolj za poskuse in testiranje novih pristopov v elektronskem poslovanju kot pa za vsakodnevno prakso. Posebej lahko omenimo Italijo, ki je kot varnostni mehanizem pri prenosu podatkov vpeljala ključ, čeprav gre tudi v tem primeru za enostavnejšo rešitev, saj so ključ simetrični, kar omejuje širino

celotnega sistema. Edina država, ki je vpeljala v uporabo digitalni podpis je Irska, kjer je možno elektronska sporočila davčnemu organu zaščititi z digitalnim podpisom. Nekakšno obliko digitalnega podpisa sta vpeljali tudi Nizozemska in Švedska. Gre za uporabo posebne PIN kode, ki jo zavezanec pridobi od davčnega organa in z njo kodira poslano sporočilo.

2. Pri elektronskem poslovanju ni osebnega stika med pošiljateljem in prejemnikom sporočila. Zato mora biti zagotovljen mehanizem, ki bo prejemniku sporočila zagotavljal, da sporočilo res izvira od osebe, ki naj bi sporočilo poslala. Problem identifikacije pošiljatelja je v vseh državah rešen z digitalnim podpisom. Iz zakonodaje posameznih držav je videti, da so problem digitalnega podpisa rešili na zakonskem nivoju, medtem ko ta podpis v davčni praksi še ni zaživel. Nekoliko drugačno rešitev so uporabili v Franciji z uvedbo tehnologije pametnih kartic. Ta tehnologija je precej razširjena tudi v Sloveniji, zlasti na področju plačilnega prometa. Nizka stopnja uporabe digitalnega podpisa v elektronskem poslovanju z davčno upravo je posledica relativno skromnega obsega samega poslovanja in s tem neizražene potrebe po taki obliki podpisa. Videti je, da v večini držav davčni organi zahtevajo papirne obrazce, kjer lahko davčni zavezanec potrdi podatke s svojim lastnoročnim podpisom.
3. Davčno relevantne podatke pošiljajo tako zavezanci, kakor tudi tretje osebe, ki navadno pošiljajo kontrolne podatke. Zaradi napak pri prenosih in oblikovanju podatkov je pomembno, da ima zavezanec možnost podatkom tretjih oseb oporekati in dokazovati, da so dejanski podatki drugačni. Iz tabele je razvidno, da je oporekanje podatkom tretjih oseb možno skoraj v vseh državah, razen v Švici. Za Slovenijo velja, da oporekanje načeloma ni mogoče. Obstaja pa možnost pritožbe na davčno odločbo, kjer lahko zavezanec v pritožbenem roku ugovarja podatkom. Če gre za kolizijo podatkov zavezanca in podatkov tretje osebe (izplačevalca dohodkov zavezanca) potem ima zavezanec možnost dokazovati, da je v podatkih izplačevalca napaka.
4. Davčni uradi hranijo podatke o zavezancih in njihovih davčnih napovedih. Z ustrezno analizo lahko nepooblaščen oseba, ki ima dostop do datotek davčnega urada, pride do podatkov, ki posegajo v zasebnost davčnega zavezanca. Zato mora zakonodaja ščititi davčnega zavezanca pred taki posegi v njegove podatke in njegovo zasebnost. Iz tabele je razvidno, da je zakonodaja v vseh državah taka, da prepoveduje dajanje podatkov osebam, ki nimajo uradne potrebe po davčnih podatkih zavezanca. Vendar pa zakonodaja običajno dopušča izmenjavo podatkov v primeru izjem. Gre za sporočanje podatkov v posebnih primerih raziskav kaznivih dejanj, dodeljevanju raznih transfernih prejemkov, presoji pri uveljavljanju raznih pravic in podobno. Odvisno od zakonodaje posamezne države je lahko takih posebnih primerov veliko, tako da je veliko možnosti, da do podatkov zavezanca pridejo tudi osebe, ki do tega nimajo pravice. V Sloveniji je v veljavi Zakon o zaščiti podatkov. Kljub določbam tega zakona občasno prihaja

do objave zaupnih podatkov.

5. Davčni zavezanec lahko pogleda v svoj davčni dosje, da se lahko prepriča o vsebini podatkov, ki jih hrani davčni urad o njem. Možnost vpogleda dviguje zavest davčnih zavezancev, saj se s tem zmanjšuje občutek nemoči pred davčnim aparatom. Iz tabele je razvidno, da je ta pravica davčnega zavezanca precej omejena. Nekatere države, ki imajo naprednejše urejen davčni sistem, to možnost nudijo davčnim zavezancem. Večina držav, med njimi tudi Slovenija, pa take pravice svojim davčnim zavezancem ne ponuja.

6.4 Elektronske listine in elektronski podpis

Pojem elektronskega poslovanja ne obsega zgolj izmenjave podatkov med dvema udeležencema, temveč bi lahko v ta okvir uvrstili uporabo računalnika v celotnem procesu poslovanja, od nastanka nekega poslovnega dogodka, obdelave podatkov, izmenjave podatkov in shranjevanja le teh. Davčno področje je del poslovnega procesa podjetij in drugih davčnih zavezancev, v katerem neprestano nastajajo določeni poslovni dogodki, ki imajo za posledico davčne obveznosti zavezancev do davčnega organa. Ob tem nastajajo razne listine, ki izpričujejo nastanek davčne obveznosti ali tako obveznost zmanjšujejo. Iz pregleda stanja v EU in Sloveniji je razvidno, da običajna praksa davčnih organov zahteva obstoj listin v papirni obliki. Taka zahteva postaja neskladna s splošnimi tendencami v razvoju informatike v podjetjih. Podjetja si prizadevajo poenostaviti poslovanje, ga poceniti in pohitriti. V ta prizadevanja jih sili predvsem boj za obstanek na trgu. Notranja racionalizacija poslovanja se nadaljuje in širi v racionalizacijo poslovanja z zunanjimi partnerji. Vse pogosteje lahko zasledimo elektronsko izmenjavo podatkov med podjetji na raznih področjih od naročanja do fakturiranja. Tak način dela zmanjšuje število napak in število potrebnega osebja za obdelavo naročil. Ob tem nastajajo različne listine, ki izpričujejo nastanek poslovnih dogodkov. Želja podjetij je, da bi listine ostale v elektronski obliki tudi za potrebe davčne obravnave.

Sočasno z uvajanjem nekaterih oblik elektronskega poslovanja na področje davčnih postopkov se spreminja tudi zakonodaja s področja obravnave elektronskih listin. Iz analize stanja v nekaterih evropskih državah je razvidno, da obravnava elektronskih listin v Evropi ni enotna. Nekatere države (Francija, Italija) dopuščajo elektronske listine tudi v praksi, medtem ko davčni organi v drugih državah dosledno zahtevajo listine v papirni obliki. Videti je, da v EU ne obstaja enoten model pristopa k uporabi elektronskih listin. Ključni problem, ki zavira množično uporabo elektronskih listin v davčni praksi, je identifikacija uporabnika. V večini držav EU je sprejeta zakonodaja o elektronskem podpisu, ki ureja podpisovanje elektronskih sporočil. Elektronski podpis naj bi zagotovil istovetnost pošiljatelja s sporočilom. V davčni praksi pa kljub temu še ni prevladal enoten sistem uporabe elektronskega podpisa. Očitno je, da je težava v prilagoditvi zakonodaje, da bo enakopravno obravnavala taka sporočila s

sporočili in listinami v papirni obliki.

Slovenija v smislu sprejemanja ustrezne zakonodaje ne zaostaja za drugimi državami članicami EU. Vsa novejša zakonodaja, ki se dotika davčnega področja dopušča in posebej obravnava listine v elektronski obliki. Ocenjujemo lahko, da je zakonodaja v Sloveniji glede elektronskih listin in digitalnega podpisa skladna z zakonodajami drugih evropskih držav.

7 Napotki za prakso

Kakšne so možne nadaljnje poti razvoja izmenjave podatkov ?

Pregled stanja v EU in Sloveniji kaže, da davčni organi v državah EU niso naredili tako odločnih korakov naprej, da jih Slovenija ne more dohiteti. Trdimo lahko, da je elektronsko poslovanje davčnih organov v nekaterih državah EU celo manj razvito, kot je v Sloveniji.

Nadaljnji koraki v razvoju elektronskega poslovanja davčnih organov so potrebni na dveh področjih:

1. uporabi ustrezne tehnologije,
2. prilagoditvi zakonodaje.

7.1 Tehnološki koraki

Praksa v EU kaže, da pri tehnologiji ne gre samo za izrazito uporabo ene tehnološke rešitve, ampak za cel spekter rešitev, ki pokrivajo širok spekter davčnih zavezancev in tehnologij, s katerimi ti razpolagajo.

1. Fizični prenos podatkov na elektronskih medijih. Praksa kaže, da je osnovni problem napredovanja elektronskega poslovanja davčnih organov zagotavljanje identitete zavezanca in povezava le te s podatki, ki jih je poslal. Fizični prenos na elektronskih medijih kot so diskete ali trakovi je prehodna rešitev, ki deloma rešuje problem identifikacije in osebnega stika davčnega referenta in zavezanca, hkrati pa prinaša za davčni urad ugodnosti v zmanjšanju stroškov vnosa in kontrole podatkov ter hitrejšo obdelavo le-teh. Tak način je že udomačen na področju dohodnine in davka iz dobička. Vpeljava podobnega sistema na druga področja je samo stvar organizacije in izdelave ustrezne programske opreme. V prihodnosti bo postal tak način izmenjave podatkov nepotreben, saj se bodo uveljavili drugi načini, ki ne bodo zahtevali fizičnega prenosa medija in osebnega stika zavezanca in davčnega uradnika.
2. Internet. V letu 2002 je davčni urad poizkusil uporabiti ta medij za oddajo nekaterih davčnih napovedi – dohodnine in davka iz dobička pravnih oseb – vendar pa je bil zaradi tehničnih težav prepozen. Zaradi tega naj bi uporabili tak način oddaje davčne napovedi v letu 2003. Internet ima zaradi razširjenosti vstopnih mest velike možnosti za široko uporabo in zato, da postane standard za komunikacijo davčnega zavezanca z davčnim organom. Davčni urad bi lahko uredil enotno vstopno točko, preko katere bi lahko davčni zavezanci urejali svoje davčne zadeve. Taka točka bi lahko bila elektronski davčni urad, ki bi nudil podobne storitve, kot jih sicer nudijo davčni uradi po državi. Davčni zavezanec bi lahko dostopal do

storitev elektronskega davčnega urada z uporabo enotne davčne številke davčnega zavezanca in certifikata, ki bi ga izdal certifikacijska agencija. Tak dostop bi bil urejen podobno, kot danes že lahko dostopamo do storitev nekaterih bank. Tak sistem se je že pokazal za zanesljivega. Elektronski davčni urad bi omogočal naslednje vrste storitev:

- prijave in odjave davčnih zavezancev,
- oddajo davčnih napovedi za davke iz dobička,
- dohodninske davčne napovedi,
- prijavo zdravstvenih in pokojninskih prispevkov,
- prijave obveznosti za DDV,
- prijave drugih davkov (davki od prometa rabljenih osebnih vozil, davki od prometa nepremičnin),
- pregledi stanja obveznosti davčnega zavezanca – kartice stanja,
- obračuni zamudnih obresti za zamujena plačila davčnih obveznosti,
- oddajo REK obrazcev za prispevke,
- distribucija davčnih odločb.

Vpeljava takega davčnega urada bi imela vrsto pozitivnih posledic:

- zmanjšanje gneče na davčnih uradih,
- zmanjšanje stroškov kontrole in vnosa podatkov za odmero,
- hitrejši postopki odmere davčnih obveznosti,
- večja preglednost nad stanjem davčnega zavezanca,
- večje zadovoljstvo davčnih zavezancev in manjša težnja za davčno evazijo.

3. Elektronska pošta je del infrastrukture elektronskega poslovanja. Posebnih novitet na tem področju ni pričakovati. Vsekakor pa bi lahko elektronska pošta postala način komunikacije davčnega organa in davčnega zavezanca.
4. Zaprti davčni informacijski sistemi. Varnost komunikacije in zanesljiva identifikacija davčnega zavezanca je ena izmed ovir pri hitrejšem uveljavljanju elektronskega poslovanja davčnega organa. Nekatere banke (NLb) so vpeljale zaprti sistem elektronskega poslovanja, kjer ne uporabljajo interneta kot osnove za vzpostavitev poslovanja. Osnova takega sistema je samostojna programska oprema, ki teče na lokalnih delovnih postajah. Na delovnih postajah se izvrši zajem podatkov, kontrole in formatiranje, potem pa se podatki prenašajo na skupni strežnik. Obenem se vračajo podatki, ki jih želi banka sporočiti komitentu. Sistem je varnejši, saj se za identifikacijo uporablja tehnologija pametnih kartic, vendar pa je zaradi cene vprašljiva množična uporaba za vse zavezance, kolikor jih je v davčnem sistemu. Vsekakor bi bil lahko tak sistem dobra osnova za vzpostavitev elektronskega davčnega urada v primeru, da davčni organ ne želi uporabljati javnega omrežja, kot je internet, za osnovo informacijskega sistema.

5. Varnost podatkov pri prenosu. Ta tehnološka komponenta je ključna za razvoj elektronskega poslovanja na davčnem področju. Tehnologija omogoča vrsto rešitev, ki so tehnično povsem zadovoljive. Osnovni problem je izbor tehnologije in postavitev zakonskih okvirov, ki bodo določali način uporabe te tehnologije.

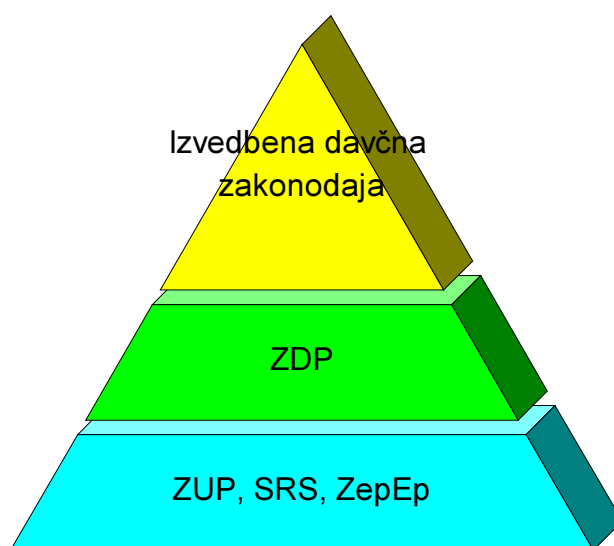
7.2 Zakonodajno okolje

Zakonodajno okolje zajema širok spekter predpisov, ki omogočajo ali omejujejo elektronsko poslovanje. Davčno področje urejuje nekaj predpisov, ki deloma že upoštevajo elektronsko poslovanje, deloma pa na tako obliko poslovanja še niso prilagojeni. Osnovni predpisi, ki urejajo to področje so:

1. Slovenski računovodski standardi, ki urejajo področje oblike in vsebine računovodskih listin. Te listine so podlaga za dokazovanje posameznih poslovnih dogodkov. Ocenimo lahko, da zadnja revizija teh standardov upošteva zadnja tehnološka dognanja na področju elektronskega poslovanja in da ta predpis zadovoljivo rešuje problem elektronskih listin v računovodstvu in s tem na področju davkov.
2. Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu. Ta predpis ureja uporabo elektronskega podpisa in omogoča nastanek in uporabo elektronskih listin. Ocenimo lahko, da ta predpis ureja to področje podobno, kot ga ureja zakonodaja v nekaterih naprednejših državah članicah EU. Pomembno je določilo tega zakona, ki elektronske listine izenačuje v pravnem prometu razen nekaterih izjem, ki so v zakonu posebej navedene.
3. Zakon o davčnem postopku. Ta je nastal leta 1996 in ni skladen z določbami prej omenjenih dveh predpisov. Potrebna bi bila novelacija tega predpisa, da bi bolj sledil določbam prej omenjenih dveh predpisov. Sam predpis ni omejevalen glede elektronskega poslovanja, vendar ne predvideva celovite rešitve elektronskega poslovanja na davčnem področju. V zakonu je predvidena davčna številka kot identifikacija davčnega zavezanca. V primeru, ko zavezanec oddaja davčno napoved, je ta številka obvezen podatek. V primerih davčnih kontrol pa praksa kaže, da davčni organ še vedno zahteva vrsto dodatnih podatkov za identifikacijo davčnih zavezancev, kar kaže na dejstvo, da tudi sam davčni organ še nima pravega zaupanja v sistem davčne številke. Za poenostavitev poslovanja davčnih zavezancev bi morali biti podzakonski akti in zakoni, ki urejajo posamezne oblike obdavčitev sestavljeni tako, da bi kot izključno identifikacijo davčnih zavezancev uporabljali davčno številko.

4. Zakoni, ki urejajo posamezne oblike obdavčitve: DDV, dohodnina, davek od dobička pravnih oseb, prispevki za zdravstveno blagajno in prispevki za pokojninsko blagajno. Ti predpisi morajo biti na področju poročanja – napovedi davkov in prispevkov – nadgradnja osnovnega predpisa – zakona o davčnem postopku. Davčni organ bi moral z enotnim predpisom reševati poročanje davčnih zavezancev. Pri tem bi moral upoštevati sodobne tehnologije in omogočiti zavezancem, da na enem mestu – elektronskem davčnem uradu – dobijo vse potrebne informacije o sestavi in oddaji posameznih davčnih napovedi, jih na tem mestu sestavijo, preverijo z ustreznimi kontrolnimi programi in na tem mestu tudi oddajo davčnemu organu. Preko elektronskega medija bi morali prejeti tudi potrdilo o oddaji napovedi.
5. ZUP – Zakon o splošnem upravnem postopku. Ta predpis je bil pred kratkim prenovljen in veliko členov ureja status in obravnavo elektronskih listin. Zakon je urejen sodobno in omogoča davčni organom ustrezno delo in uporabo elektronskih listin v praksi.
6. Slovenija se bo morala vključiti v mednarodne sisteme za izmenjavo podatkov, ki jih ima in redno uporablja večina držav članic EU. Prost pretok kapitala in delovne sile, ki je eden osnovnih namenov združevanja držav v EU, mora biti ustrezno davčno nadzorovan. Da bi bil omogočen učinkovit davčni nadzor, mora biti podprt z ustreznim informacijskim sistemom, ki ne more biti zgolj lokalnega značaja, temveč mora biti povezan z IS drugih držav v enoten sistem za podporo davčnemu nadzoru. Temu namenu mora biti prirejena slovenska davčna zakonodaja in drugi predpisi, ki omogočajo prosto izmenjavo podatkov med davčnimi organi različnih držav EU.

Slika 11: Zakonodajna struktura

8 Sklepne ugotovitve

V 3. poglavju smo spoznali trenutno stanje na področju elektronskega poslovanja z davčnimi organi v Sloveniji. V 4. poglavju smo spoznali nekatere značilnosti in organizacijo elektronskega poslovanja z davčnimi organi v nekaterih državah članicah EU (Avstrija, Nemčija, Španija, Francija, Italija, Irska, Nizozemska, Švedska in Velika Britanija) ter v 5. poglavju značilnosti elektronskega poslovanja v nekaterih državah v Evropi, ki niso članice EU (Švica, Češka republika in Madžarska). V 6. poglavju smo poiskali nekatere skupne značilnosti ali razlike na širšem področju elektronskega poslovanja, ki obsega izmenjavo podatkov med davčnimi organi, davčnim organom in zavezanci, distribucijo davčnih odločb, varovanje podatkov zavezancev ter uporabo elektronskih listin in elektronskega podpisa.

V uvodnem delu naloge so bile postavljene nekatere trditve, ki smo jih skozi analizo v 6. točki preverili. Trditve so bile naslednje:

Trditev: Slovenska zakonodaja na področju izmenjave podatkov je, v primerjavi z drugimi informacijsko razvitimi evropskimi državami²⁷, premalo odprta in določena. Vanjo bi bilo potrebno vgraditi nove mehanizme, ki bi omogočali izmenjavo podatkov med zavezanci in davčnim organom.

Ugotovitev: Če lahko z zavidanjem pogledamo nekatere kazalce razvitosti informacijske tehnologije in interneta, kot nekakšnega indikatorja splošne informacijske razvitosti družbe, v primerjanih evropskih državah, pa glede razvitosti uporabe informacijske tehnologije na davčnem področju ni videti izrazite razlike med razvitostjo uporabe elektronskega poslovanja v Sloveniji in drugih državah EU. V zadnjih dveh letih je slovenska zakonodaja dobila nekatere temeljne predpise, ki povsem odstranjujejo ovire za elektronsko poslovanje na davčnem področju. Pomanjkljive so zakonske rešitve na področju davčnega postopka in predpisi, ki urejajo obdavčevanje nekaterih posebnih vrst davka. V teh predpisih manjkajo določila, ki bi eksplicitno dovoljevala in urejala elektronsko poslovanje v davčnih zadevah. Predpisi, ki urejajo tehnične osnove izmenjave podatkov in varnost so že oblikovani in so primerljivi s sorodnimi predpisi drugih evropskih držav.

Trditev: Razvoj izmenjave podatkov v Sloveniji je v začetni fazi

Ugotovitev: V najširšem smislu lahko trdimo, da je razvitost IT v Sloveniji taka, da ne moremo govoriti o začetni fazi izmenjave podatkov. Uporaba interneta je široka in prisotna v vseh podjetjih in v mnogih domovih. Hkrati z uporabo interneta je postala vsakdanja tudi uporaba elektronske pošte, kot oblike izmenjave podatkov v elektronski obliki. Če pa pogledamo področje davčnega poslovanja lahko vidimo, da v tem trenutku uporabljamo samo izmenjavo podatkov s pomočjo fizičnega prenosa na disketah ali trakovih, pa še to v zelo

²⁷ Mišljene so predvsem države članice EU

omejenem obsegu. Na tem področju lahko ocenimo, da je razvitost uporabe elektronskega poslovanja še na zelo nizki ravni. Ob tem je potrebno poudariti, da je podobno tudi stanje uporabe elektronskega poslovanja na davčnem področju v mnogih državah članicah EU. Razloge za tako stanje lahko iščemo predvsem v specifičnosti davčne službe, ki je že po svoji definiciji konzervativna. V prakso sprejema samo rešitve, ki so uveljavljene in omogočajo zanesljivo pobiranje davkov in nedvomno zanesljivost v davčnih sodnih sporih. Zato morajo biti tehnologije preverjene tako v tehničnem, kakor tudi pravnem smislu. Glede na hiter razvoj tehnologije in dokaj hitro spreminjanje zakonodaje, ki se prilagaja novim tehnologijam, lahko pričakujemo razvoj uporabe EP tudi na davčnem področju. Videti je veliko tehnoloških možnosti, katerih uporaba ima predvsem naslednje cilje:

- izboljšani davčni nadzor,
- preglednost delovanja davčne službe,
- zniževanje stroškov pobiranja davkov, izterjav in davčnega nadzora,
- večje zadovoljstvo davčnih zavezancev zaradi preglednosti in lažje dostopnosti .

Da bi dosegli te cilje, je potrebno prilagoditi nekatere člene izvedbene zakonodaje in izdelati ter uvesti ustrezno programsko podporo.

Trditev: Slovenski sistem izmenjave podatkov mora biti bolj skladen z evropskim

Ugotovitev: Iz analize stanja v poglavjih 4, 5 in 6 lahko vidimo, da v notranji menjavi podatkov ne obstajajo enotni evropski standardi. Zaradi tega ne moremo govoriti o prilagajanju slovenskega sistema evropskim sistemom izmenjave podatkov. Pri elektronskem poslovanju so se izoblikovali standardi, ki nimajo osnove v davčnem poslovanju, temveč so nastali kot samostojni tehnični standardi. Ti so mnogo širši kot samo evropski, saj postajajo de facto svetovni standardi za elektronsko poslovanje. Ti standardi so zelo dinamični, saj se vedno znova pojavljajo nove tehnične rešitve v elektronskem poslovanju, ki izboljšujejo tako tehnične lastnosti celotnega sistema izmenjave podatkov, kakor tudi varnost in zanesljivost EP. Zato mora davčni organ znotraj države najti ustrezne tehnične rešitve za elektronsko poslovanje z davčnimi zavezanci za področje posameznih zvrsti davkov v okviru znanih tehničnih rešitev, ki se uporabljajo v drugih oblikah elektronskega poslovanja. Pri tem ni veliko možnosti preslikave obstoječih rešitev iz drugih držav članic EU, saj so tudi tam rešitve parcialne in nepovezane. Dane tehnične možnosti ponujajo uvedbo elektronskega davčnega urada, ki bi približal davčni urad davčnemu zavezancu in poenotil postopke pred davčnim organom. Nadaljnja pot razvoja je v poenotenju postopkov in izgradnji ustreznega informacijskega sistema, ki bi podprl delovanje elektronskega davčnega urada.

Praksa delovanja davčnih organov v EU kaže, da se poleg poenotenja poslovanja znotraj davčnega urada, povezujejo v enoten sistem tudi drugi organi, ki sodijo v

ministrstvo za finance. Predvsem gre za carinsko službo in pokojninsko ter zdravstveno blagajno, ki skupaj predstavljajo približno 70% prihodkov državnega proračuna. Celovit nadzor in učinkovito pobiranje davkov vsekakor pomeni možnost za znižanje davčnih stopenj. Nepovezanost teh organov v celovit sistem omogoča, da se določeni davčni zavezanci izogibajo plačevanju določenih davkov. Izkušnje drugih držav kažejo, da gre razvoj v smeri združevanja IS posameznih sistemov v enotno bazo podatkov. Zaradi tega bi bilo smiselno tudi v Sloveniji zgraditi podoben poenoten informacijski sistem, ki bi služil za pridobivanje informacij tudi drugim uporabnikom, ki potrebujejo podatke o stanju posameznega davčnega zavezanca (na primer pri pridobivanju raznih socialnih pravic).

S pridružitvijo Slovenije v EU, bo omogočena tudi močnejša migracija kapitala in dela. Zaradi tega se bo morala Slovenija pridružiti enotnemu sistemu izmenjave podatkov med davčnimi organi različnih držav. Ta sistem gradi na OECD modelu in ga upošteva že večina držav članic EU.

Prilagajanje slovenskega sistema izmenjave davčnih podatkov mora iti torej v treh smereh:

1. graditev samostojnega sistema elektronskega poslovanja med davčnim organom in davčnimi zavezanci. V tem delu težko najdemo ustrezen vzor v EU, saj tudi druge države iščejo ustrezne rešitve,
2. graditev enotne baze podatkov o davčnih zavezancih znotraj ministrstva za finance s povezavami drugih ministrstev na enotno bazo (na primer ministrstvo za delo in družino) po vzoru nekaterih držav v EU (Švedska),
3. sprejetje OECD modela za izmenjavo podatkov med državami članicami EU, sklepanje ustreznih meddržavnih sporazumov in vzpostavitev mehanizmov samodejne izmenjave podatkov.

Seznam uporabljenih okrajšav

APP – Agencija za Plačilni Promet, po 01.07. 2002 Agencija za Javna Plačila
B2B – Business to Business – medpodjetniška izmenjava podatkov
CAF – Centro Assistenza Fiscale
CSD Circuit-Switched Data omogoča povezavo »točka-točka« med napravo in omrežjem. Ta storitev je običajno v uporabi pri mobilnih telefonih.
DURS – Davčna uprava Republike Slovenije
DZ – Davčni zavezanci (zavezanec)
DU – Davčna uprava
EDI – Electronic data interchange – elektronska izmenjava podatkov
EP – Elektronsko poslovanje
EU – Evropska Unija
FDTL – Federal Direct Tax Law
GPRS – General Packet Radio Service kot ga definira GSM. GPRS omogoča paketni prenos podatkov v omrežje GSM.
ISP – Internet Service Provider – Ponudnik priključka na Internet
IT – Informacijska tehnologija
MID – Ministrstvo za informacijsko družbo
PGP – Pretty Good Privacy (postopek kodiranja podatkov)
RIP – Računalniška izmenjava podatkov
SOFI – social security an fiscal number
SRS – Slovenski računovodski standardi
UDP – User Datagram Protocol omogoča protokol za prenos podatkov po omrežju
UNICITRAL – United Nations Commission of International Trade Law
VIES – VAT Information Exchange System
XML – The Extensible Markup Language je World Wide Web Consortium (W3C) standard za Internetne označevalne jezike. Jezik WML je eden izmed njih.
WAN – Wide Area Network (odprta omrežja računalnikov)
ZEPEP – Zakon o elektronskem podpisu in elektronskem poslovanju
ZDDPO – Zakon o davku iz dobička pravnih oseb
ZDP – Zakon o davčnem postopki
ZdavS – Zakon o davčni službi
Zdoh – Zakon o dohodnini
ZGD – Zakon o gospodarskih družbah
ZUP – Zakon o splošnem upravnem postopku

Seznam slik

Slika 1: Rast obsega dohodkov iz naslova elektronskega poslovanja	10
Slika 2: Pregled rasti nakupov s pomočjo elektronskega poslovanja v Evropi....	12
Slika 3: Arhitektura programske opreme za spletno poslovanje NetCommerce podjetja IBM	17
Slika 4: Postopek šifriranja s simetričnim ključem	29
Slika 5: Šifriranje sporočila s pomočjo asimetričnega sistema šifriranja	30
Slika 6: Postopek podpisovanja in preverjanja sporočila s pomočjo digitalnega podpisa	31
Slika 7: Shematski prikaz vsebine digitalnega certifikata	33
Slika 8: Zaprti sistem povezave za prenos podatkov	40
Slika 9: Medsebojna povezava v odprtem omrežju	41
Slika 10: Primerjava števila uporabnikov v Sloveniji in EU	55
Slika 11: Zakonodajna struktura.....	97

Seznam tabel

Tabela 1: Prikaz obravnave elektronskih sporočil v EU in EFTA	23
Tabela 2: Pregled stanja elektronskega poslovanja po posameznih državah	84
Tabela 3: Pregled vrst izmenjav podatkov v izbranih državah.....	85
Tabela 4: Pregled ponujene vsebine na portalih davčnih uprav v evropskih državah.....	88
Tabela 5: Način distribucije odmernih odločb	89
Tabela 6: Primerjava varovanja podatkov in varnosti zavezancev v posameznih državah	90

Seznam literature in virov

Literatura

1. ABA DSG: Digital Signature Guidelines, American Bar Association, osnutek, oktober 1995
2. ABA EDI: Model Electronic Data Interchange Trading Partner Agreement and Commentary; American Bar Association, 1990
3. Abeyratne R., Some recent trends in evidential issues on electronic data interchange – the Angloamerican response: Computer Law & Practice, 1994, letn. 10, št. 2, 41-54
4. Baum M., Peritt H., Electronics Contracting, Publishing and EDI Law, Wiley, 2000
5. Bodson D. et.al., FAX:Digital Facsimile Technology and Applications, Artech House Boston, 1992, 2. izdaja
6. Bradeško M., Elektronska pošta, Monitor, september 1993, 59-62
7. Bregar G., Uvajanje in uporaba informacijskega sistema v majhnem podjetju, Magistrsko delo, Ljubljana 2001, 112 str.
8. Brus A., Informacijska tehnologija spodbuja nove načine informacijske zasebnosti, Delo št. 264, 1995, str. 10
9. Bohanec, M., Rajkovič, V., Večparametrski odločitveni modeli, Organizacija 28, 1995, 427-438
10. Byrne R., Building Applications with Microsoft Outlook 2000 Technical Reference, Microsoft Press, 1999, 713 str.
11. Centrih P., Vpliv RIPA na učinkovitost in uspešnost mednarodnega plačilnega prometa, RIP – sodoben način poslovanja, Moderna organizacija Kranj, 1990, 43-51
12. CFE, The Taxpayer and the Electronic Age, CFE Amsterdam 1999, 483 str.
13. Charlesworth A., Electronic Banking Law Conference (Conference Report); Computers and Law, Velika Britanija, let. 5, št. 2, 1994, 24-25
14. Cigoj S., Obligacije; Sistem splošnega obligacijskega prava v teoriji, sodstvu in primerjalnem pravu, ČZ Uradni list, Ljubljana, 1976, 1233 str.
15. Cigoj S., Komentar obligacijskih razmerij, ČZ Uradni list SRS, Ljubljana, 1984, 3003 str.
16. Clarke R., RIP - stanje v svetu, Organizacija in kadri, 23, št. 7/8 (20.XII.1990), str. 693-702.
17. Cronin T., The Price Waterhouse EDI Handbook, 1997, supplement, John Wiley&Sons, 1997
18. CVI, e-poslovanje v javni upravi RS za obdobje od leta 2001 do leta 2004, Center vlade za informatiko, 2001, 160 str.
19. Cvirn T., Vpliv informacijske tehnologije na organizacijsko strukturo državne uprave – pojavna oblika virtualne organizacije, Magistrsko delo, Ljubljana 2001, 122 str.
20. Črčinovič-Krofič V., Problemi sklepanja sporazuma med udeleženci plačilnega prometa z osnutkom sporazuma o izmenjevanju podatkov; Slovenski projekt RIP in medorganizacijski sistemi, Poročilo februar 1994, FOV Kranj, 32-38

- 21.Črčinovič-Krofič V., Sodobni načini poravnavanja obveznosti v prometu blaga in storitev; obj. V prilogi Pravne prakse, GV Ljubljana, 16/1995, I-IV
- 22.Davis, Gordon B., Managing information: how information systems impact organizational strategy. Homewood: Business One Irwin, 1993, 288 str.
- 23.Erban D., Centrih P., Novosti pri plačevanju, ZBS Združenje bank Slovenije, 1997, 56 str.
- 24.Evropa: Evropa in globalna informacijska družba. Priporočila Svetu Evrope, maj 1994: prevod obj. V Uporabna informatika št. 4, Letnik II, 1994, 5-20
- 25.Europe+ 2003, skupna prizadevanja za uvedbo informacijske družbe v Evropi, Akcijski načrt, 2001, 32 str.
- 26.EITIRT, Elektronsko poslovanje malih in srednje velikih podjetij, Bela knjiga, Lyon 1997, 47 str.
- 27.Fegghi J., Digital Certificates: Applied Internet Security, Addison-Wesley, 1998, 480 str.
- 28.Gabrijelčič P., Elektronski denar, Monitor 6/7, 1995, 70-71
- 29.Galtung A., Paperless Systems and EDI: A Survey of Norwegian Law, 2000
- 30.Garfinkel S., WEB Security, Privacy and Commerce, O'Reilly, 2001, 800 str.
- 31.Gliniecki J., Y., Ogada, C., G.; The Legal Acceptance of Electronic Documents, Writings, Signatures, and Notices in International Transportation Conventions; A Challenge of the Age of Global Electronic Commerce, Northwestern Journal of International Law & Business, pomlad/poletje 1992, let. 13, št. 1, 117-158
- 32.Glossbrenner A., Search Engines for The World Wide Web, Peachpit Press, 2001, 348 str.
- 33.Grabnar M., Ovojnica za elektronsko pošto, Moj mikro, 12/1995, 54-56
- 34.Gradišar M., Resinovič G., Informatika v poslovnem okolju, Ekonomska fakulteta Ljubljana, 1996, 479 str.
- 35.Greer T., Understanding Intranets, Microsoft Press, 1998, 378 str.
- 36.Gričar J., RIP Računalniško izmenjevanje podatkov sodoben način poslovanja, Moderna organizacija Kranj, 1990, 234 str.
- 37.Gričar J., EDI. Business strategy for 90s : proceedings, Kranj : Moderna organizacija, 1991, 530 str.
- 38.Gričar J., Računalniško izmenjevanje podatkov : RIP : poročilo o raziskovanju v letu 1992, Kranj : Fakulteta za organizacijske vede, 1993, 211 str.
- 39.Gričar J., Strateške spodbude za uvajanje učinkovitega elektronskega poslovanja, Slovenski projekt RIP in medorganizacijski sistemi, Poročilo o raziskovanju v letu 1994, FOV Kranj, 1995, 19-31
- 40.Hammond R.G., Electronic Technology: Law and the Legal Mind, Cornell International Law Journal, let. 26, 1993, 167-187
- 41.Hanotinau B., The new privacy law relating to the protection of privacy concerning the processing of personal data, Computer & Telecoms Law Review, 1994/2
- 42.Hennessy, Keegan, Taxes Consolidation Act, Ireland, 1997
- 43.Hughes L., Internet e-mail: Protocols, Standards, and Implementation Book, Artech House, 1998, 472 str.
- 44.Informatika, Slovenija kot informacijska družba, Modra knjiga, Informatika posebna številka 2000, 36 str.

45. Jerman Blažič B., Elektronsko poslovanje na internetu, GV založba Ljubljana, 2001, 206 str.
46. Jerovšek T., Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP), Ljubljana; Uradni List RS, 2000, 270 str.
47. Jilovec N., A to Z of EDI
48. King J., Legal implications of EDI settlements in Europe, The electronic Library, let. 12, št. 1, februar 1994
49. Koželj S., Sprememba teoretičnih osnov knjigovodstva ob prehodu na dajanje prednosti vsebini pred obliko; doktorska disertacija, Ekonomska fakulteta v Ljubljani, 1995
50. Krcmar H., EDI in Europe: How it works in practice (Wiley series in information systems), J. Wiley&sons, 1995
51. Lavrenčič D., O varovanju, zaščiti in tajnosti podatkov v zdravstvu, Isis, Glasilo zdravniške zbornice Slovenije, 2/1994, 50-52
52. Linthicum D., B2B application Integration, E-businesse enable your enterprise, Addison Wesley, 2000
53. MacCubbrey D., A cross-cultural comparison of EDI users and potential users in the Colorado, U.S.A. and Slovenia, EDI and Inter-Organizational Systems, Kranj : Moderna organizacija, 1995. . - Str. 220-229.
54. Marcella A., EDI securitz, Control and Audit, Artech House, 1993
55. Makarovič B., Internet in pravo, Pasadena Ljubljana, 2001, 220 str.
56. Mežnar D., Nekateri obligacijskopравни pogledi na sklepanje pogodb pri elektronskem poslovanju; Slovenski projekt rip in medorganizacijski sistemi, Poročilo februar 1994, FOV Kranj
57. Mitrakas A., Open EDI and Law in Europe: A Regulatory Framework, Kuwervaw International, 1997
58. Ministrska deklaracija, Bruselj, 29-30 November 2001, 7 str.
59. OECD Commentary on Art. 26 cencerning the exchange of information, 26/9: Circular Ci.R.9DIV-460.792 of 27 November 1996
60. Pavliha M., Jerman Blažič B., Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu s komentarjem, GV založba Ljubljana, 2002, 222 str.
61. Pechler E., en Van Rijn, A., Taxpayer's protection in five member counties of European Union, EC Tax Review, 1997/2, 116-120
62. Perrit H., H., Format and Contents Standards for the Electronic Exchange of Legal Information, Jurimetrics Journal, Winter 1993, letn. 33, št. 2, 265-313
63. Raman D., »EDI beyond 2000« - How EDI fits in with the elctronics super highway; v zborniku »Electronics commerce for Trade Eefficiency«, str 379, 9. mednarodna konferenca Bled, Moderna organizacija, Kranj, 1995
64. Rebernik M., Ekonomika podjetja, 2. izdaja, Gospodarski vestnik Ljubljana, 1995, 298 str.
65. RIS, RIS 2000/2001 – Podjetja, Internet & informacijsko komunikacijska tehnologija, RIS 2001
66. Ritter J.,B., The Commercial Realities of Securing Enterprise Data on the Net, v zborniku »Protecting Enterprise Information in the Digital Age«, ABA, Chicago, avgust 1995
67. Rheingold H., Pozabite informacijsko avtocesto – mreže spletajo ljudje! Pogovor obj. V Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo,

let. XXII, 1994, št. 166-7, str. 49-54

- 68.Schwartz P., Data privacy Law: A Study of United States data protection, Wiley, 2000
- 69.Show J., Doing Business in the Information Age: Electronic Commerce, EDI & Reengineering, Electronic Commerce Strategies, Inc., GA, ZDA, 1995
- 70.Simič S., Pojmovnik računalniških komunikacij, IKI, Ljubljana, 1993
- 71.Slabe F., Pravni problemi uvajanja ripa v blagovnem prometu; RIP-računalniško izmenjevanje podatkov; Tehnologija sodobnega poslovanja, Moderna organizacija, Kranj, 1991, 124-135
- 72.Slovenski računovodski standardi, UrL RS šte. 107/2001
- 73.Stallings W., Cryptography and Network Security: Principles and Practice, second edition, Prentice Hall, 1998, 569 str.
- 74.Stultz R.A., Demistifying EDI, Wiley, 2000, 261 str.
- 75.Tekavec J., Zloraba kreditnih kartic, Pravna praksa 21/1995, 11-12
- 76.Toplišek J., Elektronski podpis, magistrska naloga Univerza v Mariboru, 1996, 159 str.
- 77.Toplišek J., Elektronsko poslovanje, Atlantis Ljubljana, 1998, 336 str.
- 78.Trpin G., Vprašanja dokazne moči reprodukcij dokumentov in računalniških zapisov v razmerah računalniškega izmenjavanja podatkov; Zbornik RIP, Moderna organizacija, Kranj, 1990, 86-92
- 79.Turk I., Pojmovnik poslovne informatike, Društvo ekonomistov Ljubljana, 1987, 446 str.
- 80.UNCITRAL, Draft Model Law on Legal Aspects of Electronic Data Interchange and Related Means of Communication, v poročilu 28. seje UNCITRAL, 2.-26. maj 1995, 41-66
- 81.Vaskevitch D., Klijent/server strategije, Znak Zagreb, 1995, 463 str.
- 82.Vehovar V., Vukčević K., Digitalni razkorak – Slovenija 2001, RIS 2001, 12 str.
- 83.Vehovar V., Kuhar M., Indikatorji informacijske-Telekomunikacijske tehnologije v Sloveniji in Evropski Uniji, RIS 2001, 18 str.
- 84.Verbinc F., Slovar tujk, CZ, 1982, 770 str.
- 85.Viega J., Network Security with OpenSSL, O'Reilly, 2002, 384 str.
- 86.Wang P., Information Systems Solutions for Transborder Data Flow Problems for Multinational Companies, International Journal of Information Management, 1993, 13, 29-40
- 87.Walden I., EDI-Austauschvereinbarungen, Computer und Recht, 1/1994, 1-13
- 88.Wisseling A., International exchange of tax information between European and other countries, EC Tax Review, 1997/2, 108-115
- 89.Wright B., Electronic Transactions Require Changes in Laws, International computer law adviser, letnik 2, št. 12, 4-5, september 1989
- 90.Wright B., Law of Electronic Commerce: EDI, Fax and E-mail technology, proof and liability, Assn of records managers, 2001
- 91.Zakon o davku iz dobička pravnih oseb, UrL RS šte. 5/2000
- 92.Zakon o gospodarskih družbah, Ur. List RS 30/93, 29/94, 82/94; izdaja s komentarjem: GV Ljubljana, 1993
- 93.Zakon o davčnem postopku, Ljubljana 1996, UrL RS šte.18/96
- 94.Zakon o davčni službi, Ljubljana 1996, UrL RS šte.18/96

95. Zakon o dohodnini, Ljubljana 1993, UrL RS šte. 71/93
96. Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu, Ljubljana 2000, UrL RS šte. 57/2000
97. Zimmerman J., Doing business with the government using EDI, J. Wiley & sons, 1996
98. ZRFR, Slovenski računovodski standardi, Ljubljana, 1993, 209 str.
99. ZRFR, revija IKS, številka 12, letnik 2001
100. Zupan N., Priložnosti in težave izmenjavanja podatkov preko interneta med večjimi in manjšimi podjetji v Sloveniji, Magistrsko delo, Ljubljana 2000, 130 str.

Viri

1. ADSL, Telekom Slovenije. [URL:<http://www.telekom.si>], 26.08.2002
2. Bezahlen.at ist ein innovatives Service, bezahlen.at, [URL:<http://www.bezahlen.at>], 15.07.2002
3. Cryptography, The WWW Virtual Library. [URL:<http://world.std.com/~frank/crypto/cryptography.html>], 20.07.2002
4. Clipper Chip October 1994, Computer Professionals for Social Responsibility. [URL: <http://www.cpsr.org/program/clipper/clipper.html>], 15.06.2002
5. Consumer Spending at European Sites 1997 – 2002. NUA Analysis, NUA. [URL:http://www.nua.ie/surveys/analysis/graphs_charts/comparisons/consumer_spending_europe.html], 03.09.2002
6. Droits indirects. [URL:<http://www2.finances.gouv.fr>], 15.06.2002
7. DURS, Letno poročilo o delu 2001, [URL: http://www.sigov.si/durs/other/letno_porocilo_2001.pdf], 05.09.2002
8. Datenerübertragung dienste. Datakom Austria. [URL:<http://www.datacom.at/datenmehrwertdienste/ecom.edisolutions.html>], 10.05.2002
9. Elektronski podpis. [URL:<http://www2.arnes.si/~rzjtopl/index.htm#podpis>], 08.04.2002
10. Enotni portal državne uprave, [URL:<http://www.e-uprava.gov.si>], 08.04.2002
11. E-Government. [URL:<http://www.bmf.gv.at/egov/start.htm>], 10.07.2002
12. Eidgenössisches Finanzdepartement EFD. [URL:<http://www.finance.admin.ch/d/themen/bau/index.htm>], 15.07.2002
13. European Community Information Society Project Office. [URL: <http://www.ispo.cec.be/eif/policy/97503toc.html>], 10.05.2002
14. »ELSTER« – the electronic tax return. [URL:<https://www.elster.de/ssl/main-pro-info-english-01.htm>], 15.07.2002
15. Electronic Data Interchange. E.centre UK. [URL:http://www.eca.org.uk/frameset_products.asp], 10.05.2002
16. Finanz Online. [URL:<http://www.bmf.intra.gv.at>], 20.07.2002
17. Finanzamt. [URL:<http://www.finanzamt.de>], 20.07.2002
18. How ADSL Works, ADSLGuide, [URL: <http://www.adslguide.org.uk/>], 10.05.2002
19. Information Security and Privacy, OECD. [URL:<http://www.oecd.org/EN/document/0,,EN-document-43-nodirectorate-no-12-33186-13,00.html>],

10.05.2002

- 20.Information Society, Documents Page, e-Europe, [URL:http://europa.eu.int/information_society/eeurope/news_library/documents/index_en.htm], 20.07.2002
- 21.Internet Generated Revenue. NUA Analysis, NUA. [URL:http://www.nua.ie/surveys/analysis/graphs_charts/comparisons/total_revenue_generated_2002.html], 10.05.2002
- 22.Inland Revenue. [URL: <http://www.inlandrevenue.gov.uk/home.htm>], 20.07.2002
- 23.Ministere de l'Economie, des Finances et de l'Industrie, [URL:http://www.minefi.gouv.fr/minefi/minefi_ang/services/index-b.htm], 20.07.2002
- 24.Ministero dell'Economia e delle Finanze. [URL:<http://www.finanze.it>], 26.08.2002
- 25.MID, Pismo o nameri zagotavljanja enakih možnosti elektronskega poslovanja za vse državljane, [URL: http://www.gov.si/cvi/pismo_o_nameri.htm], 26.08.2002
- 26.Protecting Confidential Information, PGP Corporation, [URL:<http://www.pgp.com/>], 10.05.2002
- 27.Raba interneta v Sloveniji, [URL:<http://www.ris.org>], 10.05.2002
- 28.Revenue On-Line Service, ROS. [URL:<http://www.ros.ie/>], 26.08.2002
- 29.Spanish Customs and Excises Taxes. [URL:<http://www.aeat.es/webingles/aduanas/inicio.htm>], 26.08.2002
- 30."Secure Wireless E-Commerce with PK1" - VeriSign Inc., [URL:<http://www.verisign.com>], 10.05.2002
- 31.The Irish Revenue Commissioners. [URL:<http://www.revenue.ie/publications/curntfms/curnfms.htm>], 26.08.2002
- 32.Taxation in the Netherlands. [URL: <http://www.minfin.nl>], 26.08.2002
- 33.Taxes and Social Charges. [URL:<http://www.rsv.se/blanketter/main.html>], 26.08.2002
- 34.Taxman International – Gateway to Tax and Customs Administration, [URL: <http://www.taxman.nl/>], 20.07.2002
- 35.UNITED NATIONS COMMISSION ON INTERNATIONAL TRADE LAW, CASE LAW ON UNCITRAL TEXTS. [URL:<http://www.uncitral.org/english/clout/abstract/abstr15.htm>], 10.05.2002
- 36.Zbirka virov o elektronskem poslovanju. [URL:<http://www2.arnes.si/~rzjtopl/slo/knjiga.htm#viri>], 10.05.2002
- 37.WAP White Paper, Wireless Internet Today, [URL:<http://www.nokia.com/wap>], 10/1999